BIBLIOTECA NAZ.LE
147
A
41
NAPOLI

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
147
A
41
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] Verginelle e i [illegible]
che [illegible]
mentre [illegible]
[illegible]
L'aurora [illegible] e l'alba rugiadosa
[illegible] la terra al suo fauore [illegible]
Giouani [illegible] e Donne innamorate
amano hauerne e Seni, e tempie ornate.
Ahi non si tosto dal materno stelo
rimosse viene [illegible] verde
che quanti hauea [illegible]
fauor gratia [illegible] perde.

Sapiens quisquis abstulerit [illegible] tias, otio illi suum relinquet. [illegible]
Nemo nascitur dives. Panem, et Aquam natura desiderat. Seneca [illegible]

Unum habet assiduum infelicitas bonum, quod quos sæpe vexat novissime indurat. Sen.

Ille quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Spes [illegible] [illegible] [illegible] ratio [illegible]
Non qui parum habet, sed qui plures cu[pit] pauper est. Sen.
Inter [illegible] Amo[illegible] [illegible] Virtutis [illegible] Sen.
Omne enim honestum in arduo est. Sen. [illegible]

Antiqui Philosophi ejusq
Aristoteles Definiunt Hominem
exemplum temporis,
fortunae lusum,
Inconstantiae Imaginem,
Invidiae et calamitatis trutinam:
reliquum pituitam et bilem. peregr.
tom. 1. fol. 473.

Calumnia conturbat Sapientem et perdet
robur cordis illius. Ecclesiastes 7.

Contemplator item, cum se Nux plurima sil-
vis
Induet in florem et ramos curvabit olentes,
Si superant fetus, Pariter frumenta sequen-
Magnaq. cum magno veniet tritura Calore.
At si luxuria foliorum exuberat umbra
Nequicquam pinguis Palea teret area Cul-
mos. — Virg. l. 1. Georgic.

Humida Solstitia atq. hiemes orate Serenas
Agricolae. hiberno laetissima pulvere farra,
laetus ager. . . .
Virg. l. 1. Georg.

Ver adeo frondi nemorum, Ver utile Silvis,
Vere tument terrae, et genitalia Semina pos-
cunt. = — —
Virg. in Georg. l. 2.

Ambulans recto itinere, et timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via. Proverb. c. 14.

CORNELII NEPOTIS

QUÆ EXSTANT OMNIA.

Quid præterea in accuratiſſima hac Editione præſtitum ſit,

INDICAT EPISTOLA AD LECTOREM.

F.V.

PATAVII. CIↃIↃCCXXI.
Excudebat JOSEPHUS COMINUS
SUPERIORUM PERMISSU.

Dilapsa cultu sidera, quibus se offerant, venerationem amplius non recipient. Val. Max.

Quid magis est saxo durum; quid mollius aqua?
Dura tamen molli saxa cavant aquae.

Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens, gyrat per meridiem, et flectitur ad aquilonem; lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur. Ecclesiastes c. 1.

Fraxinus in sylvis pulcherr. Pinus in hortis
Populus in fluviis, Abies in montibus altis.
Virg. Eglog. 7. infra fol. 42.

Nihil sine signo fecerunt
Manes ante sui praesaga mali. Sen.

Laudat hos alienus, et [illegible] suum.

LECTORI

contrarius et non S. Sabin [illegible]

Proem. cap. 2).

CORNELIUM NEPOTEM, *ſcriptorem elegantiſſimum, verbis nitidum, ſententiis gravem, ad juventutem pulcherrimis exemplis imbuendam idoneum, iis qui rempublicam adminiſtrant apprime utilem, non eſt cur longa oratione tibi commendatum velimus, amice Lector. Satis erit ſi dixerimus, eum, poſt renatas literas, a doctis hominibus dignum ſemper habitum qui cum Cicerone, Cæſare, Terentio, aliiſque Latinitatis principibus, adoleſcentium ingenia exerceret. Accipe igitur læto animo, egregii*

Digitized by Google

Auctoris quæ ſuperſunt monumenta, ut Romani ſermonis, veterumque hiſtoriarum ſtudioſis gratum faceremus, nova veſte a nobis induta. quamquam enim & in Germania, & in Gallia, & in Belgio, & in Anglia ipſa, novis in dies doctorum virorum curis illuſtrata prodierint, apud Italos tamen (quod harum regionum fatum eſt) deſiderabantur. Nam & minus ſæpe peregrinæ editiones huc importantur, & typographi noſtri ſuavibus nugis divulgandis plerumque occupati, rei familiaris metuunt detrimentum, ſi & hunc, & alios optimos libros recudendos ſuſceperint. Nihil enim fere noſtris adoleſcentibus probari vident, præter fabellas e gallica in italicam linguam converſas, aut neſcio quas doctrinarum epitomas, quæ, ſi Diis placet, rudem & imperitum hominem, dieculæ ſpatio, vel Platone ipſo ſapientiorem efficere poſſint. Hæc cauſſa fuit ut jam inde ab Andreæ Aſulani, Aldi Manutii ſoceri, temporibus ad hanc uſque diem ſcriptor tam candidus numquam in Italia (quod ſciamus) typis editus fuerit; magno certe Italorum opprobrio, qui ſibi literarum laudem ab iis eripi paſſi fue-

fuerint quos olim barbaros ſuperbe nimium & contumelioſe appellabant. Sed hæc vetus jam & moleſta querela eſt: ad propoſitum redeamus. Ut huic noſtræ editioni pretium conciliaremus, dedimus operam ut quam emendatiſſima in manus hominum perveniret. Expreſſimus autem potiſſimum Schotti, & Savaronis, virorum doctiſſimorum, exemplaria; neque ea neglеximus quæ nitidiſſimis typis excuſa, Notis Variorum (ut vocant) illuſtrata prodierunt. Inſuper Nicolaï Jenſonis editionem principem, & Aldinam, ſumma diligentia ſcrutati, ſi quid inter legendum occurriſſet quod ad rem facere videretur, non inviti recepimus: quæ vero minus arriderent, rejecimus in Libellum Variarum Lectionum; ut ſcilicet noſtris laboribus uti volentes, antiquarum etiam editionum una opera fructum perciperent. Utriuſque autem codicis inſpiciendi poteſtatem nobis fecit nobiliſſimus juvenis ALPHONSUS ALVAROTTUS, *Patricius Patavinus, idemque ſingulari humanitate præditus, & optimarum diſciplinarum, in primis vero latinæ linguæ ſtudioſiſſimus; qui magnam exquiſitorum,*

a 3 *præ-*

præcipue veterum librorum vim, incredibili animi ardore, atque ingenti ſumtu undique collectam, domi ſuæ adſervat, & cum melioris antiquitatis amatoribus libentiſſime communicat. Fragmenta NEPOTIS *in pleriſque editionibus mire depravata, ad librorum unde ſumta fuerant, fidem exegimus. Indicem denique verborum & phraſium inſigniorum adjecimus, brevibuſque explicationibus ſubinde locupletavimus. Cetera quæ in hanc editionem contulimus, tute ipſe, ſtudioſe Lector, facile deprehendes. Fave interim conatibus noſtris, & propediem T. Lucretium Carum, eadem induſtria expolitum, a nobis exſpecta. Vale.*

AU-

AUCTORUM ALIQUOT
TESTIMONIA ET JUDICIA,
QUI
CORNELII NEPOTIS
MEMINERUNT.

M. T. Cicero in Epiſt. ad Attic. lib. XVI. *epiſt.* V.

Nepotis epiſtolam exſpecto. cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet?

Catullus Veronenſis ad Nepotem.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum,
Corneli? tibi; namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas,
Jam tum quum auſus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis;
Doctis, Jupiter! & laborioſis.
Quare habe tibi quidquid hoc libelli eſt,
Qualecumque: quod, o Patroa Virgo,
Plus uno maneat perenne ſæclo.

Ipſe Nepos in Vita Attici cap. XIII.

Non auditum, ſed cognitum prædicamus: ſæpe enim propter familiaritatem domeſticis Attici rebus interfuimus.

Pomponius Mela lib. III. *cap.* V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, ſic certior.

Plinius lib. III. *cap.*XVIII. & *lib.* IX. *cap.* XXXIX.

Nepos Cornelius, Padi accola, qui Divi Auguſti principatu obiit.

Plinii Junioris Epiſtola XXVIII. *lib.* IV. *quæ eſt ad Severum.*

Herennius Severus, vir doctiſſimus, magni æſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorum, *Cornelii Nepotis*, & Titi Caſſii: petitque, ſi ſunt iſtic, ut eſſe credibile eſt, exſcribendas pingendaſque delegem. Quam curam tibi potiſſimum injungo: primum, quia deſideriis meis amiciſſime obſequeris: deinde, quia tibi ſtudiorum ſumma reverentia, ſummus amor ſtudioſorum: poſtremo, quod patriam tuam, omneſque qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipſam, veneraris & diligis. Peto autem ut pictorem quam diligentiſſimum aſſumas. Nam cum eſt arduum ſimilitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima eſt imitationis imitatio. A qua rogo ut artificem quem elegeris, ne in melius quidem, ſinas aberrare. Vale.

Idem lib. V. *Epiſt.* III.

Neronem enim tranſeo, quamvis ſciam non corrumpi in deterius quæ aliquando etiam a malis, ſed honeſta manere quæ ſæpius a bonis fiunt. Inter quos vel præcipue numerandus eſt P.Virgilius, *Cornelius Nepos*, & prius Ennius, Acciuſque; non quidem hi ſenatores, ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus.

Agel-

Agellius lib. xv. *cap.* xxviii.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit.

Tertullianus Apologetico cap. x.

Saturnum, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus, aut Thallus, neque Caſſius Severus, aut *Cornelius Nepos*, neque ullus commentator ejuſmodi antiquitatum, aliud quam hominem, promulgarunt.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc *Nepos*, & Caſſius in hiſtoria; & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus lib. 1. *cap.* xiii.

Qui res *Saturni* in Italia geſtas memoriæ prodiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, *Nepos*, & Caſſius, & Varro.

Auſonius Drepanio filio præfat. Eidyllii vii.

Cui dono lepidum novum libellum?
Veronenſis ait Poëta quondam:
Inventoque dedit ſtatim *Nepoti*.
At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quiſquilias, ineptiaſque,
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni; trepidæ ſilete nugæ;
Nec doctum minus, & magis benignum
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

Au-

Auſonius Epiſtola XVI. *ad Probum*.

Apologos Titiani, & *Nepotis* Chronica, quaſi alios apologos, (nam & ipſa inſtar ſunt fabularum) ad nobilitatem tuam miſi, gaudens atque etiam glorians fore aliquid quod ad inſtitutionem tuorum, ſedulitatis meæ ſtudio conferatur.

Euſebius in Chronico.

Octaviani imperii an. quarto, Olympiade CXXCV. *Cornelius Nepos* ſcriptor hiſtoricus clarus habetur.

D. Hieronymus de Scriptor. Eccleſiaſt. proœm.

Scripſerunt de Vita Illuſtrium Scriptorum apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus Caryſtius, Satyrus doctus vir, & longe omnium doctiſſimus Ariſtoxenus muſicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, *Nepos*, Hyginus, & ad cujús nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

Onuphrius Panvinius Catalogo Illuſtrium Scriptorum Veronenſium, *lib.* VI. *Antiquit.*

Conſtantiſſimo civitatis noſtræ teſtimonio *C. Cornelium Nepotem*, virum doctiſſimum, & antiquitatum omnium peritiſſimum, Veronenſem fuiſſe traditur. Cui in ſumma curia cum reliquis Veronenſibus illuſtribus etiam ſtatua poſita eſt ex publica auctoritate. Eum Plinius lib. III. cap. 18. Padi accolam vocat, & alibi ſæpius de eo mentionem facit. Ortus ſiquidem in vico Veronenſium Hoſtilia ad Padi ripas ſito, ut Tacitus auctor eſt lib. III. Hiſtoriæ Auguſtæ. Pius quoque Papa II. in Aſiæ deſcriptione eum Veronenſem aperte fuiſ-

fuiſſe ſcribit. Ad hunc Catullus opus ſuum miſit, tamquam civem ſuum: *Quoi dono lepidum novum libellum, Arida modo pumice expolitum, Corneli? tibi;* &c. Hic in urbe, Ciceronis & Cæſaris tempore vixit, pervenitque uſque ad Auguſti principatum. Scripſit diſertiſſime illuſtrium virorum vitas. Quarum tantum Pomponii Attici exſtat; quæ ceterarum facile ſpecimen poteſt indicare. Ejus illuſtrium virorum libri XVI. citantur a Chariſio Grammatico. Scripſit accuratiſſime rerum Romanarum chronicon, vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus eſt: quod a Solino citatur. De eo ſubinde ſupra ſcriptis verſibus meminit Catullus. Circumferuntur periochæ ſub ejus nomine excuſæ, Daretis Phrygii de bello Trojano, tum ſoluto ſermone, tum carmine heroico latinæ factæ. quodque fuerit poëta teſtatur Plinius Junior Epiſt. III. lib. V. item periocha VI. librorum Daretis ſermone ſoluto eodem volumine impreſſa. At certe quæ verſibus exarantur, impoſturarum plena. Mentio etenim eo libello de imperatore Nerone habetur. Et *Nepos* adhuc Auguſto imperante deceſſit.

Petrus Nannius de claris Corneliis.

Cornelius Nepos quam elegans ſit ſcriptor, ex vita Pomponii Attici cognoſcere licet. Dictio certe venuſtiſſima & ſimpliciſſima; in diſponendo nihil illo accuratius, in fide nihil ſanctius.

Obertus Giſanius Conlectaneis Lucretianis in Refutatus.

Cupio puriſſimum illum ſcriptorem aliquando caſtigatiorem edere; quem tum docebimus eſſe *Cornelium*

Nepo-

Nepotem, non vero Æmilium Probum, ut vulgo putant.

Andreas Schottus e Soc. Jeſu in Epiſt. ad Lect. notis in Fragm. Nepotis ſubjecta.

Quod auctoribus non paucis accidiſſe memini, ut multa ingenii monumenta vel ipſis ablata alteri falſo attribuerentur, vel aliena ipſis ſubjicerentur, quo in vulgus tituli lenocinio magis probarentur, & tamquam a matribus ſuppoſiti filii pro veris obtruderentur; idem *Nepoti* noſtro uſuveniſſe, didici. Librum enim *de vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum*, ad T. Pomponium Atticum, ſequioris ætatis auctori, Æmilio Probo attribuunt: a quo ſtylus dicendique elegans character, Attici ætas, multaque abjudicant. Scriptorem contra *de viris illuſtribus urbis Romæ*, qui a Proca ad Cn. Pompejum uſque, ſeptingentorum annorum memoriam, reſque geſtas virorum domi militiæque illuſtrium breviter colligavit, Plinio minori (cui Aldus Manutius adſcripſerat) ablatum, *Nepoti Cornelio* multorum ingratiis inſcripſerunt, & ex Cæcilia gente in Corneliam, obtorto collo, Itali quidam cenſores, Hermolaus Barbarus, Janus Parrhaſius, Catellianus Cotta, & Dominicus Machaneus, aliique traduxerunt. Sed neutrius mihi videri admodum adoleſcens docui ſingulari commentario in eum auctorem, Duaci, & Lutetiæ edito: & veterum librorum fide, rationumque momentis *Sex. Aurelio Victori* jure poſtliminii reddidimus: cujus & Hiſtoriam Auguſtam ante me natum nuſquam, quod equidem ſciam, typis vulgatam, Antuerpiæ primi edidimus. Quare ut illa Æmilio adſcripta *Nepotis* eſſe γνήσια pronuntio; ita *Viros Illuſtres* eidem abjudico.

Caſ-

Caſpar Barthius Adverſariorum lib. xxv. *c.* xv.

Æmilius Probus ævo Theodoſii *Cornelii Nepotis* libros in epitomem redegit.

Jacobus Bongarſius Epiſt. ad Joan. Nœlium.

Juſtinus a Nino, qui primus eſt *τῶν εἰς ἱςορίαν ϗ μνήμην παραδεδομένων*, ad Auguſtum Cæſarem; non ut Atticus apud M. Ciceronem, ſeptingentorum, ſed ut *Cornelius Nepos*, omne ævum, id eſt duum millium annorum memoriam uno libro colligavit.

Joan. Henr. Boëclerus in libro commentario ad Berneggerum.

Herodianus & *Cornelius Nepos*, veluti in medium digreſſi, *Vitas* quidem, ſed eo compoſuerunt opere, ut pleraque ad civilem ſcientiam accommodarent.

Idem paullo poſt.

Nepos, caſtigatiſſimæ moderationis auctor, cum abſtinere illa orationum ſplendidiore cura, deſcriptionumque productiore ambitu conſtituiſſet; quæcumque ad ingenium, diſciplinam, privatam conſuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congeſtione abſolvit. Cetera actionibus publicis earumque rationibus informandis bona fide attemperat.

Et tandem.

In *Nepote* noſtro eo minus duxi dubitandum, quod viderem omnia publico deſtinari, omnemque ſcriptionis formam huc ſpectare; in contextu, in judiciis, in phra-

Digitized by Google

phraſi vocumque delectu. In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes perſequi ſolet, πολιτικώτερος eſt. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendat σύνεσιν illam πολιτικὴν cum δυνάμει ἑρμηνευτικῇ, qui de utraque aliquid intelligit?

Joannes Savaro de hujus libri Auctore.

Hunc librum *Cornelio Nepoti* aſſerit ipſa præfatio, *Non dubito fore pleroſque*, *Attice*, &c. & ex vita Catonis, illa, *Hujus de vita & moribus plura in eo libro proſecuti ſumus quem ſeparatim de eo fecimus*, *rogatu T. Pomponii Attici*, &c. cujus quidem libri fragmentum, ex *Cornelio Nepote* laudare videtur Gellius lib. XI. c. VIII. Præterea libros de viris inluſtribus, veterum ſcriptis celebres, qui *Nepoti* tribuuntur, ab hujus libri auctore confectos eſſe ſatis apparet ex fine Hannibalis vitæ, *Sed nos tempus eſt hujus libri facere finem*, *& Romanorum explicare imperatores*, *quo facilius*, *collatis utrorumque factis*, *qui viri præferendi ſint*, *poſſit judicari*. Tanta etiam ſuavitas eſt ſermonis latini, ut appareat in eo nativum quemdam leporem eſſe, non aſcitum, & jam ævo Theodoſii deſitum, quo non parum inclinata erat latiaris eloquentia. Æmilium autem Probum, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodoſio regnante vixiſſe, & hujuſce libri exſcriptorem potius eſſe quam auctorem, patet ex his verſibus:

Vade liber noſter, fato meliore memento:
Cum leget hæc dominus, te ſciat eſſe meum.
Ne timeas fulvo ſtrictos diademate crines,
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem ſe regna tenere
Sed meminit; vincit hinc magis ille homines.

Ornen-

Ornentur ſteriles: facilis tectura libelli.
Theodoſio & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege noſtrum
Tunc domino nomen: me ſciat eſſe Probum.
Corpore in hoc manus eſt genitricis, avique, meaque;
Felices, domini quae meruere manus.

Hic ergo ſuo auctori reddatur, quem ſibi *Cornelius Nepos* juſto titulo vindicat, quemve coævo ſuo & familiari Pomp. Attico dedit, cujus etiam rogatu, vitam M. Catonis ſeparatim ſcripſit, & illi ſuperſtes, elegantiſſimam ejuſdem vitæ conſuetudinem elegantia pari proſecutus eſt. Præter chronica, libros exemplorum, de viris inluſtribus, & de vita Catonis, librum ſe de hiſtoricis Græcis conſcripſiſſe teſtatur in Dione, (ſic enim ex MSS. bona fide ſupplevi) atque alterum edidit de Latinis hiſtoricis, ex quo excerpta eſſe fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Giſanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii hiſtoriam, quam a *Cornelio Nepote* latine redditam, Volaterranus & alii tradiderunt, elegantia ſtyli potius ducti, quam certa ratione, diſpar ſtylus eſt, & diſſimilis genius, & ſi quid in me judicii, *Cornelius Nepos* illo interprete ut annis, ſic nitore ſermonis longe ſuperior; quod collatis utriuſque ſcriptis, facile poteſt judicari. De hoc auctore ita mihi viſum eſt, ſalvo tuo, erudite lector, judicio.

Ger. Joannes Voſſius l. I. de Hiſtor. Latinis c. XIV.

Cornelius Nepos & ante Cæſaris dictaturam, & eo dictatore, & poſtea vixit. Hieronymus in chronico Euſebiano refert illum ad annum Auguſti quartum. Nec cuiquam repugnem colligenti inde, tum demum divulgare ea cœpiſſe opera quibus maxime inclaruit.

Padi

Padi erat accola, teſte Plinio lib. III. cap. XVIII. unde Catullo epigrammate primo Italus; Auſonio autem Idyllio VII. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Tranſpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quidquam ſe habere comperti, negat Elias Vinetus in Auſon. Idyll. VII. At Veronenſem fuiſſe in Leandri Alberti Italia lego: uti & in Coſmographia optimi atque amiciſſimi quondam viri, Pauli Merulæ. Immo, ex Veronenſium hiſtoricorum ſyllabo (quem doctiſſimus ampliſſimuſque Alexander Becellus, Veronenſis urbis Cancellarius, fecit, ac illuſtriſſimus Comes Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum ſtudio nobiliſſimus, cum V. CL. Laurentio Pignorio, atque is mecum, communicavit) intelligo, natum fuiſſe *Nepotem* in Hoſtilia: qui Veronenſium vicus eſt, Tacito, Plinio, Caſſiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque eccleſiaſticæ Veronenſium juriſdictioni ſubditus. Hiſtoricus hic Ciceronis amicus familiaris a Gellio vocatur lib. XV. cap. XXVIII. Chronica ſcripſiſſe, teſtis eſt idem Gellius lib. XVII. cap. XXI. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone, & aliis, libro de arte hiſtorica diximus) tres videtur ſcripſiſſe libros; ac ſingulis unius temporis narrationem eſſe complexus. Sane tres libros feciſſe *Nepotem*, quibus omne ævum comprehenderit, liquido teſtatur Catullus initio Hendecaſyllaborum. Nec hiſtoricum tempus ab eo ſolum eſſe tractatum, indicio eſt illud Auſonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quaſi alios apologos (nam & ipſa inſtar fabularum ſunt) ad nobilitatem tuam miſi*. Item ex eo quod Tertullianus in Apologetico adverſus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores diſertim reponit) dicit, haud aliud Saturnum quam hominem, promulgaſſe. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. cap. XIII. Reliquit præterea libros illuſtrium virorum,

quo-

quorum Gellius meminit lib. XI. cap. VIII. & Servius in 1. Æn. Eorum librum II. XV. & XVI. citat Chariſius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Ceteris libris egiſſe de Romanis, hæc ejus verba oſtendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus eſt hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit judicari.* Operis ejus genuina inſcriptio patet ex ultimis hiſce præfationis verbis: *Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter imperatores ſeorſim exaraſſe librum de regibus, argumento hæc erunt quæ Timoleontis vitæ ſubdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces qui memoria digni videantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ. Neque tamen hi admodum ſunt multi.* Externi imperatores quos habemus, Æmilii eſſe Probi a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen qui vitas eas partim ſua, partim avi & matris manu ſcriptas, Theodoſio obtulit. Hoc ita eſſe, oſtendunt verſiculi qui vitis iſtis præmitti in MSS. ſolent. Ac nec Æmilium, nec Theodoſiani ævi quemquam, eorum eſſe librorum auctorem, abunde arguit pura & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Juſtino, ita ab Æmilio, qui ſub Theodoſio vixit, in compendium eſſe redactum Nepotem. Sed aliud ſuadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio quæ eſt in Epaminondæ vita, ac in Pelopida inprimis, ubi brevitatem juſtam pollicetur. Attamen ſententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controverſiam maneat, Æmilium omnia de puriſſimis *Nepotis* fontibus hauſiſſe. Sane Tulliani eſſe ævi ſcriptorem, neque alium quam *Nepotem*, tum veterum aliquot librorum indicio co-

gnoſcitur; tum etiam quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitæ iſtæ ſcribantur: utcunique id in quarto Miſcellaneorum ſuorum neget Hieronymus Magius; qui ipſa *Nepotis* præfatione ſatis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere eſt quæ opus hoc ſcriptum eſſe clamant quo tempore Pompejus & Cæſar plus poterant quam libera in republica expediret. Ea Lambinus loca congeſſit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris iſtis de viris illuſtribus ſolum perſecutus eſt excellentes imperatores; ſed etiam commentationibus claros. Quod argumentum ſignat B. Hieronymus, præfatione de ſcriptoribus eccleſiaſticis: ubi *Nepotem* inter eos refert quorum exemplo acturus ſit de iis qui ſcribendo claruerunt. Egit autem *Nepos* tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum ſe feciſſe de illuſtribus hiſtoricis: in quo inter alia tractarit de Philiſto hiſtorico. De Latinis, argumento ſunt plurima. Nam de Terentio egiſſe, ex Suetonio ſcimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de vita Ciceronis librum Gellius citat lib. XV. cap. XXVIII. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epiſt. ad Pammachium. Immo veriſimile eſt, inde eſſe tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exſtat, tum vitam Catonis, quam iſtis claudit verbis: *Hujus de vita & moribus plura in eo libro perſecuti ſumus quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius ſe agere, quia ſeparatim de eodem ſcripſerit. Ergo vita illa Catonis quam paucis perſtrictam habemus, majoris pars eſt voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib.

lib. VII. cap. XVIII. & Chariſius lib. I. Alia quoque ejuſdem laudant veteres: ſed non item quæ ad hiſtoriam pertineant. Nam ex epiſtola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. III. Inſtit. Divin. cap. XV. Quemadmodum & Ciceronis ad *Nepotem* epiſtolæ meminit Tranquillus in Julio cap. LV. Ammianus Marcellinus initio libri XXVI. ac Priſcianus lib. VIII. Immo & ſecundum Ciceronis epiſtolarum librum ad *Nepotem* Macrobius citat lib. II. Satur. cap. I. Quod ſi quis fragmenta omnia *Nepotis* deſideret, longe iis colligendis priorum vicit induſtriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus caſtigationibus in Plinii lib. XV. cap. XXIX. cenſet, libellum de viris illuſtribus, qui Plinio tribui ſolet, *Cornelii Nepotis* eſſe, haud Plinii: atque id veteribus codd. adſtrui poſſe, aſſeverat. Etiam Jani hæc Parrhaſii ſententia fuit. Utrius ſit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re ſtatuere quidquam auſus eſt. Immo aliqui aut Suetonium, aut Tacitum eſſe auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogiſmo XXVI. Sed omnino ſunt Sexti Aurelii Victoris: ut ſatis nunc conſtat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim quin pleraque ex *Nepote* Victor deſumſerit. Nam quod Ludovicus Vives lib. V. de tradendis diſciplinis, *Nepotem* ait de Græcis ſolum ducibus ſcripſiſſe; id ſatis refellitur verbis *Nepotis* antea adductis. Vir doctiſſimus Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV. epiſt. XXVIII. quæ ad Severum ſcripta eſt, etiam Daretem Phrygium a *Nepote* translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto notis in Auſon. Idyll. VII. Negat eſſe qui certi aliquid de tralatione hac auſit affirmare. Atqui omnes quibus ullum in hiſce literis judicium eſt, ſatis vident, nec Daretem illum eſſe genuinum, nec dictionem ejus Auguſtæam ſapere ætatem; ſed recentiorem

multo. *Nepotem* autem Cæſ. Auguſti obiiſſe ævo, Plinius teſtatur lib. IX. cap. XXXIX. Atque hoc fortaſſe impulit Genebrardum ut putaret, eum nato jam Chriſto ſuperſtitem fuiſſe: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam ſententiam pertraxit. Sed *Nepotem* eo uſque ætatem prorogaſſe, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuiſſe cogitarit.

JOANNIS ALBERTI
FABRICII
BIBLIOTHECÆ LATINÆ
LIB. I. CAP. VI. DE
CORNELIO NEPOTE,

Cum Supplemento ejuſdem ſuis locis diſpoſito. Accedunt interpolationes quædam commatibus diſtinctæ.

Cornelii Nepotis ætas. 1. *Vitæ quæ exſtant.* 2. *Earum auctor diverſus ab Æmilio Probo.* 3. *Editiones.* 4. *Scripta deperdita.* 5. *Fragmenta, & de Corneliæ matris Gracchorum Epiſtola ad C. Gracchum.* 6. *Scripta Nepoti falſo tributa; liber Aurelii Victoris de Viris illuſtribus.* 7. *Daretis latina interpretatio duplex.* 8. *Verſio latina Epiſtolæ Alexandri Magni de mirabilibus Indiæ.* 9. *Plures Cornelii Scriptores.* 10.

I. CORNELIUS *Nepos* natus fertur in Hoſtilia (*a*) qui vicus eſt Veronenſium in Tranſpadana Italiæ

(a) *Vide Voſſium lib. 1. de Hiſt. Latin. c. 14. De Nepote exſtat ſingularis Diſſertatio Dan. Guilelmi Molleri. Altdorfii A. 1683.4. Onuphrius Panvinius Veronenſis in catalogo illuſtrium ſcriptorum Veronenſium:* Conſtantiſſimo civitatis noſtræ teſtimonio *Cornelium Nepotem* virum doctiſſimum & antiquitatum omnium peritiſſimum Veronenſem fuiſſe traditur, cui in ſumma curia cum reliquis Veronenſibus illuſtribus etiam ſtatua poſita eſt ex publica auctoritate.

parte quæ antiquis Gallia Togata appellabatur. Scriptor ingenio, ſtudio veritatis, ſermoniſque pura ac ſuccincta elegantia laudatiſſimus, Catulli qui eidem carmina ſua inſcripſit, civis & amicus, defunctus primis annis principatus Auguſti, hoc eſt poſt annum V. C. DCCXXIV. qui fuit ante CHRISTUM natum XXX.

II. Exſtant ejus *Vitæ Excellentium Græciæ Imperatorum ſive belli ducum* XX. dicatæ Pomponio Attico: 1. *Miltiadis*, 2. *Themiſtoclis*, 3. *Ariſtidis*, 4. *Pauſaniæ*, 5. *Cimonis*, 6. *Lyſandri*, 7. *Alcibiadis*, 8. *Thraſybuli*, 9. *Cononis*, 10. *Dionis*, 11. *Iphicratis*, 12. *Chabriæ*, 13. *Timothei*, 14. *Datamis*, 15. *Epaminondæ*, 16. *Pelopidæ*, 17. *Ageſilai*, 18. *Eumenis*, 19. *Phocionis*, & 20. *Timoleontis*. In quibuſdam editionibus ut Oxonienſi A. 1675. 1697. 8. additur Vita Ariſtomenis Meſſenii non auctore *Nepote*, ſed Pauſania, ex ejus Meſſeniacis, græce ac latine. Imperatorum Græcorum vitis *Nepos* ſubjecit 21. brevem *de Regibus* Perſarum Græcorumque commemorationem, in cujus initio innuit omnium ſe res geſtas ſeparatim retuliſſe, qui liber hodie non exſtat. Sed exſtat præterea Vita 22. *Hamilcaris* Barcæ, & 23. filii ejus *Hannibalis*, Imperatorum Carthaginienſium.

Romanorum quoque belli ducum vitas ſimiliter tradiderat *Nepos*, e quibus ſola ætatem tulit vita 24. *Catonis* majoris, in cujus extremo teſtatur ſe de Catone ſeparatim librum feciſſe rogatu T. Pomponii Attici. Sed & ille pridem intercidit.

Denique *Nepote* auctore ſcriptam habemus hujus ipſius 25. *Attici* (*b*) vitam, quam inter Ciceronis Epiſto-

---

(b) *In codice Giſanii ante vitam Attici legebatur:* Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis Hiſtoricis. *Sane de illuſtribus Hiſtoricis librum ſe feciſſe teſtatur* Nepos *in*

ſtolas ad Atticum ſervatam notat Vinetus ad Auſonii Idyll. VII. Ejus priora duodeviginti capita Attico vivo *Nepos* edidit, cetera poſt ejus obitum ſubjunxit. Capite XVIII. ſcripta Attici commemorat, de quibus vide ſi placet quæ ibi annotarunt viri docti, nihil enim eorum ætatem tulit, licet ad nos perveniſſe quæ de Familiis Romanis, quæ de Magiſtratibus ſcripſerat Atticus, etiam atque etiam erat optandum.

III. *Æmilium Probum*, ad quem veluti auctorem Vitas Imperatorum variæ editiones male referunt, conſtat vixiſſe ſub Theodoſio Imperatore (c) cui *Nepotis* volumen ſua & avi ſcriptum ac recenſitum, matris manu ornatum forte & expolitum, obtulit, ut colligere licet ex ipſis illis verſibus antiquo Codici præfixis, e quibus Probum auctorem harum vitarum facere viri docti voluerunt:

Vade liber noſter, fato meliore memento:
Cum leget hæc dominus, te ſciat eſſe meum.
Ne timeas fulvo ſtrictos diademate crines,
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem ſe regna tenere
Sed meminit; vincit hinc magis ille homines.
Ornentur ſteriles: facilis tectura libelli,
Theodoſio & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege noſtrum
Tunc domino nomen: me ſciat eſſe Probum.
Corpore in hoc manus eſt genitricis, avique, meaque;
Felices, domini quæ meruere manus.

b 4 IV.

Dione, ut Voſſio etiam animadverſum. Vitam Attici ſeparatim cum notis, gloſſario & nomenclatore edidit Henricus Ernſtius Amſt. 1658. 8.

(c) *Diverſus ab Æmilio Probo & junior eſt Probus vir doctus & illuſtris de quo Sirmondus ad Ennodii lib.* 7. *Epiſt.* 27.

IV. Prodierunt Vitæ Nepotis ſub Æmilii Probi nomine ,, Venetiis A. 1471. fol. apud Nicolaum Jenſon. ,, ,, ibidem ,, 1473. fol. qua editione uſum ſe teſtatur Joannes Savaro.

Inde Parmæ. A. 1480.

Venetiis iterum. 1499.

,, Quarta ,, Veneta editio, Aldina 1522. 8. ,, in calce ,, Juſtini hiſtoriarum, eidem Savaroni, perinde ut ,, 2. & 3. ,, Venetæ, inſpecta.

Hinc lucem vidit Coloniæ apud Gymnicum 1543. 8. cum ſcholiis *Gyberti Longolii*, quæ recuſa etiam ſunt in editione Lugd. Bat. 1642. 12. & in Francofurt. 1608. fol.

Pariſiis quoque edente Henrico Stephano 1560. 8. ad calcem vitarum Plutarchi ex verſione Hermanni Cruſerii.

Baſileæ 1563. cum *Hieronymi Magii* annotationibus.

Pariſiis ex emendatione *Dionyſii Lambini* cum eruditis ejus commentariis. 1569. 4. De plagio quod Lambino Giſanius impegit, conſulendus Jac. Thomaſii liber §. 448.

Ex recenſione *Nathanis Chytræi*. Bardi Pomeranor. 1594. 8.

Editus præterea *Nepos* Pariſiis 1602. forma minore cum caſtigationibus & notis viri docti *Jo. Savaronis*. ,, Ejuſdem ,, & Gyberti Longolii notæ ſubjiciuntur *Cornelii Nepotis* editioni quæ minore forma lucem vidit Lugd. Bat. ex officina Jo. Maire A. 1642.

Francof. 1608 fol. ap. Claud. Marnium & heredes Jo. Aubrii, in qua præclara editione poſt librum Aurelii Victoris de viris illuſtribus, commentario A. Schotti illuſtratum, exhibentur *Cornelii Nepotis* Fragmenta ab Andr. Schotto collecta cum ejus notis: Petri Nannii Alcmariani de claris *Corneliis* liber, vita Scipionis Æmiliani a Sigonio ſcripta, & notæ integræ in *Cornelium Nepotem* Andr. Schotti, Lambini, Longolii,

Magii, & Savaronis. denique caſtigationes & obſervationes a Petro Daniele adnotatæ ad editionem Colonienſem, collato veteri MS. codice, qui deinde pervenit ad Obertum Giſanium. Præfigitur volumini Chronologia Imperatorum Græciæ ab Andrea Schotto per Olympiades digeſta, quam in ſua etiam editione ſervavit Courtinus.

Cum *Jani Gebhardi* ſpicilegio notarum. Amſt. 1644. 12. 1662. 12.

Cum notis *Johannis Raven*. Jenæ 1635. 8. Hamb. 1648. 12. 1677. 12.

Cum commentario, notis & luculento indice *J. Henrici Boëcleri*. Argentorati 1640. 8. ac deinde ſæpius, ita ut jam ſexta ſit editio An. 1656. Septimæ An. 1659. „ & octavæ Anno 1669. „ Lipſiæ 8. Jo. Vorſtii curæ acceſſere.

Jacobi Mylii, adjunctis notis Boëcleri, Gebhardi, Erneſti. Lipſiæ 1653. 8.

Cum *Jo. Loccenii* notis politicis atque indice philologico. Holmiæ 1638. 12. Amſtel. 1648. 8. Holmiæ 1654. 8. Hamburgi 1673. 12.

Cum *Jo. Andreæ Boſii* commentariis. Lipſ. 1657. 8. & Jenæ 1675. 8. additis Gebhardi, Boëclerique notis & indice, Henrici item Ernſtii ad *Nepotis* Atticum, curante *Jo. Chriſtian. Hetzero*.

Georg. Caſparis Kirchmeieri, Profeſſoris Wittebergenſis 1665. 8.

Rutgeri Hermannidis. Amſt. 1665. 12. 1692. 12.

Frid. Hildebrandi. Lipſiæ 1666. 12.

Cum notis *Variorum*, curante *Roberto Keuchenio*. Lugd. Bat. 1658. 1667. & 1675. 8. apud Hackios, & 1687. quæ locupletiſſima eſt editio.

Cum notis Auguſti Buchneri ad tironum maxime captum comparatis. Hamburgi primum, deinde Lipſiæ 1688. 8. in qua meliori editione acceſſit triplex in

Nepotem clavis Chronologica, Geographica, & Stathmica quæ monetæ atque menſuræ veteris convenientiam cum noſtrate exhibet auctore M. P. L. S. Additus quoque index duplex, alter Boëcleri Latinus, alter locutionum Germanicarum.

Cum Buchneri notis recuſus Lipſiæ. 1693. 8.

In uſum *Delphini* illuſtrante *Nic. Courtino*. Pariſ. 1675. 4. & Lond. 1691. 8.

Editiones *Oxonienſes* e MSS. recenſitæ An. 1675. 12. 1687. 12. 1697. 8. addita e Pauſaniæ Meſſeniacis vita Ariſtomenis Meſſenii græce & latine. Editio Oxonienſis repetita A. 1709. 8.

Cum *Hermanni Eſſenii* animadverſionibus perquam nitide excuſus *Nepos* Trajecti 1691. 12. recuſa editio ibid. 1705. 12.

Cum notis ſelectis *Davidis Hoogſtratani* V. C. Amſt. 1691. 12.

Ex editione Rutgeri Hermannidæ, qui notas & indicem addidit e Boëcleriano contractum. Amſt. 1692. 12.

Cum perſpicuis notis tabuliſque Chronologicis ac Geograph. viri doctiſſimi *Chriſtoph. Cellarii*. Lipſiæ 1694. 12. poſt editionem 1689. 12. „ item „ ibid. 1699. 12. atque additis in tironum uſus ſcholiis *Chriſtiani Schoëtgenii* 1711. 12.

Nepos Boecleri addito *Godfried Wegneri* nucleo ſcholaſtico. Francof. ad Viadrum 1695. 8.

Cum *Chriſtiani Grünbergii* notis Philologicis, Hiſtoricis, & Geographicis, phraſiumque elegantiorum adnotatione & variatione. Francofurti 1697. 8.

E recenſione *Joachimi Henningii* Conr. Hamburgenſis, adjuncto indice Hermannidis, hinc inde locupletato. Hamburgi 1697. 8.

Cum *Germanica* expoſitione M. Abrahami Sculteti, Rectoris Lubecenſis, Norimb. 1662. 8. Dav. Garderi *deutſchredender* Nepos, *mit Anmerckungen.* 1658. 8.

Ne-

Nepos *deutſch durch den Bollziehenden*, Caſſellis &c.

Germanice expoſitus, adnotatiſque phraſibus elegantioribus ac triplicibus imitationum exemplis ad varios uſus captuſque tironum accommodatus a *Dan. Hartnaccio*. Hamburgi 1695. & 1698. 8. Idem imitandi ſtudium qui *Nepoti* navare voluerint, opportune utentur *Jo. Georgii Wilkii* viri eximii *Nepote* Saxonico, in quo exempla illuſtria Hiſtoriæ Saxonicæ in argumentum imitationum *Cornelianarum* proponuntur, Lipſiæ 1682. 8. Eadem ab auctore ipſo deinde elaborata quoque viderunt lucem latine, Lipſiæ 1700. 12. quemadmodum ſuas in *Nepotem* commentationes ſive imitationes latine nuper edidit V. C. *Jo. Henr. Erneſti* Profeſſor Lipſienſis An. 1707. 8. additis aliis ad loca nonnulla Juſtini, Terentii, Plauti, Curtii &c.

Jo. Scheferi ſpecimen animadverſionum in *Nepotis* Miltiadem, Hambur. 1675. 8. inter ejus prælectiones Academicas.

Chriſtoph. Clauſii Ethica Politica & Oeconomica Corneliana. Lipſ. 1668. 12.

Belgice Roterdam. 1688. 12. interprete *Jo. Hilaride*.

Gallice, ut veterem *Bernardi Girardi* verſionem, Pariſ. 1568. 4. editam omittam, *Nepos* redditus eſt a *Samſino*, tum ab *Antonio Pineto* etiam, quem a mente auctoris ſæpius aberraſſe notavit Paullus Colomeſius ad Gyraldum pag. 202.

Nepos cum *Gallica* & *Germanica* verſione, utiliſſimo pro tironibus inſtituto per commatia breviora deſcriptus atque ad verbum expoſitus a *Jo. Paullo Weſthoſio*. Hamburg. 1703. 8.

V. *Cornelii Nepotis* ſcripta deperdita tum ab ipſo, tum ab aliis veteribus hæc memorantur:

Libellus quo diſtinguit literatum ab erudito. Sueton. cap. IV. de Grammaticis.

Chro-

Chronicorum libri tres (*d*) de quo opere Catullus :

Jam tum , quum auſus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis ;
Doctis , Jupiter ! & laborioſis .

Exemplorum libri , quorum *quintum* laudat Gellius VII. 18.

Illuſtrium Virorum libri complures , quorum ,, *ſecundum* ,, *decimumquintum* , *& decimumſextum* allegat Soſipater Chariſius lib. ,, I. & ,, II. In his videntur fuiſſe *Vitæ Regum Græcorum* aliorumque , etiam *Illuſtrium Romanorum* , quas *Nepos* ipſe compoſuiſſe ſe teſtatur , & liber *de Illuſtribus Hiſtoricis* , quem idem *Nepos* ſcripſiſſe ſe refert in Dione . Sic etiam de *Illuſtribus Poëtis* ſcripſerit , ut colligas e Suetonio in Terentii vita , & de *Oratoribus Illuſtribus* , &c.

Liber de Vita M. Porcii Catonis ſeparatim ſcriptus rogatu Attici , ut *Nepos* ipſe auctor eſt in extremo brevis de Catone commemorationis quæ hodie exſtat .

Libri de Vita Ciceronis , quorum *primum* laudat Gellius XV. 28.

Libri Epiſtolarum ad Ciceronem , quorum *primus* citatur a Lactantio III. 15. quemadmodum & Ciceronis ad *Nepotem* Epiſtolas allegant Suetonius in Cæſare cap. 55. Macrobius , itemque alii .

De *Hiſtoricis Græcis* ſcripſiſſe ſe *Cornelius* teſtatur in *Dio-*

(d) *Auſonius Epiſt. XVI. (Vineti edit. III.)* Nepotis Chronica quaſi alios apologos , nam & ipſa inſtar ſunt fabularum , ad nobilitatem tuam miſi . *Quod nimirum non minus jucunde narrarent , afficerentque lectorem quam fabulæ . Nam fidei* Nepotis *nihil voluiſſe detrahere his verbis Auſonium , patet ex his quæ ſubjungit :* Gaudens atque etiam glorians fore aliquid quod ad inſtitutionem tuorum , ſedulitatis meæ ſtudio conferatur .

Dione: *Nam de Philiſto*, inquit, *in eo meo libro plura ſunt expoſita qui de Hiſtoricis Græcis conſcriptus eſt*.

VI. Fragmenta *Nepotis* ab *Andrea Schotto* diligenter collecta atque inde in plerisque *Cornelii* editionibus recuſa ſunt, quibus ſubjiciuntur etiam e veteri libro Abbatiæ Fæſulanæ & altero Britannico MS. per Ant. Auguſtinum & Jac. Bongarſium A. Schotto tranſmiſſa *fragmenta duo ex Epiſtola* CORNELIÆ, virtutibus & eloquentia clariſſimæ feminæ, quæ Scipionis Africani filia, Tiberii Gracchi Cenſoris uxor, *Gracchorum* vero Tiberii & Caji, ac decem præterea liberorum, mater fuit. Scripta eſt ad C. Gracchum filium, ut eum deterreret a capeſſenda rep. & vindicanda nece fratris Tib. Gracchi, licet ipſe quoque deinde fratre, qui ante trigeſimum ætatis annum obtruncatus fuerat, novem annis minor ſomnio monitus rem geſſit neglecta matris opportuna dehortatione, poſtque tribunatum occiſus eſt Anno V.C. 633. ante CHRISTUM CXXI. Cornelia illa maluit vidua Romæ curam gerere educationis liberorum, quam cum Ptolemæo Ægypti Rege, qui nuptias ejus ambibat, regnare, ut refert Plutarchus in vita Gracchorum fratrum p. 824. Caji Gracchi librum allegat idem p. 828. Orationem pro Veſtio p. 835. (*e*) Tib. Gracchi eloquentiæ ſpecimina quædam exhibet pag. 828. 831. ſeq. C. Gracchi pag. 836. ubi etiam de ejus

(e) *Quintilianus lib.* 1. *cap.* 1. Gracchorum eloquentiæ multum contuliſſe accepimus Corneliam matrem, cujus doctiſſimus ſermo in poſteros quoque eſt Epiſtolis traditus, & Lælii filia reddidiſſe in loquendo paternam elegantiam dicitur, & Q. Hortenſii filiæ Oratio apud Triumviros habita legitur non tantum in ſexus honorem. *De Gracchorum eloquentia vide Plutarchum pag.* 825. *Epiſtolarum Corneliæ ad filium Cajum quoque meminit pag.* 840.

ejus in matrem veneratione, ſtatuaque Corneliæ a filio poſita, quæ tantam domus ſuæ cladem miſeroſque filiorum caſus fortiſſimo atque invicto animo tulit, ut præter Plutarchum pag. 843. celebrat Seneca Conſolatione ad Marciam c. XVI.

VII. *Liber de Viris Illuſtribus* incipiens a Proca Rege Albanorum, non eſt *Nepotis*, nec Plinii Secundi, neque Æmilii Probi, nec Suetonii, neque Aſconii Pediani, nec Taciti denique, ſed *Aurelii Victoris*; ut infra in Victore dicam. Sæpius tamen ſub *Nepotis* nomine eſt editus, & confidentiſſime quidem a *Raphaële Eglino Iconio* Tiguri Anno 1600. 8. hoc titulo: *Cornelii Nepotis de Viris illuſtribus liber, additamento ex MS. auctus: antehac Æmilio Probo, poſt Suetonio Tranquillo, diutiſſime C. Plinio Cæcilio Secundo, nuper Sexto Aurelio Victori, nunc liberali cauſſa Auctori aſſertus*. Equidem Victorem e *Nepotis* opere de Viris Illuſtribus multa in hunc ſuum libellum derivaſſe, libenter viris doctis adſentiar, ſed verum auctorem ex MSS. codicum fide & A. Schotti argumentis exiſtimandum eſſe Victorem haud dubito. Sub *Nepotis* nomine prodiit etiam Germanice Argentorati 1535. fol. una cum Salluſtio.

VIII. *Daretis* Phrygii *Hiſtoria Excidii Trojæ* quæ latine circumfertur cum Pſeudo Dictye ſive *L. Septimii* (*f*) Romani *libris VI. Ephemeridos belli Trojani* (*g*) etſi præfixam habet ſub *Nepotis* nomine *Epiſtolam ad Salluſtium*

(f) *Alii Quintum Septimium vocant, ut Barthius LVII. 7. LVIII. 11. Voſſius de Hiſt. lat. p. 742. & Tho. Bartholinus de legendis libris p. 93.*

(g) *Auctor eas inſcripſit Q. Aradio Rufino qui ſub Imp. Conſtantino conſulatum geſſit A. C. 316. aitque Dictyn opus ſuum conſcripſiſſe primum literis Punicis, oratione Græca. Poſtea a neſcio quo* Praxi *ſive* Eupraxide *literis Atticis tranſcriptum oblatumque eſſe Neroni Imp. atque*

ſtium Criſpum, qua affirmat ſe Daretem e Græca in Latinam linguam Athenis tranſtuliſſe, communi tamen eruditorum ſuffragio tam eleganti ac terſo ſcriptore indigna æſtimatur. De Darete ipſo ac Dictye vide ſi placet quæ ſcripta a me ſunt libro primo Bibliothecæ Græcæ (*h*). Antiquiſſima editio horum Scriptorum Latina (Græca enim pridem periere) eſt Mediolanenſis Anno 1477. Inde commemoranda venit Veneta Franciſci Faragonii Anno 1499. Prodiere etiam cum tribus Libanii declamationibus conſimilis argumenti, Lugdun. apud Gryphium 1552. 12. Prætereo editionem Daretis Dictyiſque Pariſienſem A. 1560. 8. & Lugdunenſem Anno 1569. 8. nec minus verſionem *Gallicam* Joannis de la Lande Pariſ. 1556. 8. & *Italicam* Tho. Porcacchio auctore excuſam Venet. 1543. 8. Dares de Bello Trojano Gallice ex verſione Caroli de Bourgueville prodiit Cadomi. 1573. Prodiit etiam Dares cum Homero Spondani adjuncta *Pſeudo Pindari* (*i*) Thebani Epitoma Iliados, latino carmine hexametro ſcripta Baſil. 1583. fol.

inde a ſe verſum latine. Ceterum S. Ambroſio æqualem vel ſupparem eſſe hunc ſcriptorem ſive interpretem, veriſimilis eſt Voſſii conjectura IV. 50. de Idololatria, quamquam Scioppius & alii longe antiquiorem eſſe putaverint. At enim vel propter ſtyli nævos ſequiorem redolere ætatem demonſtrarunt viri doctiſſimi Jo. Frid. Gronovius cap. XXV. Obſervat. Eccleſiaſt. & Jac. Perizonius in diſſert. de Dictye c. XXXVIII.

(h) *Pſeudo Daretis duos Codices MSS. unum Canonicorum Lateranenſium Patavii, alterum Aloyſii Corradini laudat Jo. Rhodius in notis ad Scribonium Largum p. 60.*

(i) *Allegatur a Lutatio ad Statii VI. Thebaid. v. 120. ubi vide ſi juvat, Lindenbrogium, itemque Barthium qui auctorem vetuſtum bonique ingenii appellat LVIII. 14. & LIX. 1. & 15. Adverſar. ubi integrum recenſet, nec du-*

fol. Dares item Dictyſque ſubjectus Diodoro Siculo ex Poggii verſione edito latine ibidem 1578. fol. Ab eo tempore *Joſias Mercerus* elegantiſſimi vir ingenii, & exquiſitæ doctrinæ, Darete cum Dictye ad binos MSS. codices Petri Danielis, & Paulli Petavii, caſtigato notiſque illuſtrato emendatius in lucem dedit Pariſ. 1618. 12. Mercerianam editionem ſecuta Amſtelodamenſis Anno 1631. forma minore. Digni quoque hi duo Scriptores habiti ſunt qui in uſum *Delphini* illuſtrarentur, uti factum eſt haud infeliciter ab *Anna*, *Tan. Fabri* filia Pariſ. 1680. 4. Hinc cum Joſiæ Merceri, *Caſparis Barthii*, *Ulrici Obrechti* Prætoris Regii, qui vetus MS. Argentoratenſe contulit, *Paullique Vindingii* ad Dictyn notis, Dares recenſitus eſt a V. C. *Samuele Artopœo*, cujus diligentia index etiam inſignis acceſſit. Argentorat. 1691. 8. Denique Amſtelodamenſes An. 1701. in quarta & octava forma Daretem & Dictyn, utinam ſatis emendate, recuderunt ex editione in uſum Delphini, cui præter notas univerſas ex editione Argentoratenſi repetitas adjunxere numquam prius editam Jac. Perizonii viri eruditiſſimi Diſſertationem de Dictye, in cujus extrema parte varia hujus ſcriptoris loca illuſtrantur: tum nummos quoſdam gemmaſque veteres ad illuſtrandum Dictyn a Ludovico Smids V.C. collectas, denique *Joſephi Iſcani* Devonii, Exceſtrenſis, Poëtæ, pro ætate illa, non inelegantis, poëma heroicum in *ſex libros* diſtinctum *de bello Trojano*, cum notis *Samuelis Dreſemii* Dithmarſi, per ſingulas paginas ſubſtratis. Indicem quoque Dareti & Dictyi ſubjunxerunt, non qualem locutionum minus obviarum, uſuſque vocabulorum ſingularis adornavit Clariſs. Ar-

---

bitat Joſepho Iſcano Devonio præferre. A Laurentio Valla inepte antelatus eſt ipſi Virgilio, ut notavit Jovianus Pontanus lib. 1. *de ſermone cap.* 18.

Artopœus, ſed qualis in editione Delphini occurrit Index omnium vocabulorum. Joſephi quoque Iſcani poëma exhiberi poterat ex emendatione & integriore *Joannis Mori* editione Londinenſi A. 1675. 8. Dreſemius enim qui hoc poëma recte Joſepho Iſcano reſtituit, & eruditis notis illuſtravit Francof. 1623. 4. nullis codicibus MSS. ſed tantum tribus editionibus anterioribus (*k*) uſus fuerat, quibus hi libri majore adhuc inſcitia quam proſarius Dares *Cornelii Nepotis* tamquam auctoris

(k) *Prima editio eſt ab Albano Torino Baſileæ* 1541. 8. *cum Pſeudo Pindari epitome Iliadis, Darete proſario, & Homeri Iliade ex latina Nicolai Vallæ & Vinc. Obſopœi verſione.* ,, *Quæ editio* ,, *tam corrupte vulgata eſt notante Jo. Lelando p.* 239. *de ſcriptoribus Britannicis*, ut ſi pater ipſe in prolem redivivus oculos converteret tam informem, cognoſceret plane numquam. *Hanc ſecuta eſt editio Heniſchii Baſil.* 1573. 8. *Altera exſtat ad calcem Homeri græce & latine editi & illuſtrati a Joanne Spondano. Baſil.* 1583. & 1603 *fol. Tertiam denique ab Alexandro Carolo Tregnoſio editam Dreſemius memorat quam non vidi. Ceterum non videtur eſſe dubitandum, quod Joſephus Iſcanus argumentum ſive periocham poëmatis ſui adſciverit Daretem latinum proſarium, unde deinde factum eſt, ut quemadmodum liber ipſe pſeudo Daretis, ita etiam Iſcani poëma* Cornelio Nepoti *tribueretur. Joſephus Iſcanus poëma iſtud dicavit Thomæ Balduino Archi-Epiſcopo Cantiorum ſive Cantuarienſi. Scripſit & alia iſte Iſcanus Devonius, ſed quod ſciam nondum edita*, Antiocheïdem, *cujus in* Britannia *meminit Cambdenus, magni eum cum viveret inter ſuos habitum teſtatus. Vide Joannem Prince in Anglico opere de illuſtribus Devoniis, vel ſi liber ille ad manus non ſit, conſulantur Acta Eruditorum anni* 1702. *pag.* 289 *De Iſcani porro nugis amatoriis vide Menagii anti-Baille-*

Digitized by Google

ris nomen gerunt præfixum. In omnibus vero iſtis editionibus omiſſi ſunt poſt lib. 1. v. 32. hi verſus quibus continetur encomium Balduini, cui Poëma hoc ſuum pro illa temporum ſuorum barbarie facundum & comtum auctor dicavit, Archi-Epiſcopi Cantuarienſis, ſub finem ſæculi a nato CHRISTO duodecimi. Verſus illos primus quod ſciam e MS. codice produxit Tan. Faber in notis ad Longinum p. 169. edit. præclaræ Tollianæ:

In numerum jam creſcit honos, te tertia poſcit
Inſula, jam meminit Wigornia, Cantia diſcit,
Romanus meditatur apex, & naufraga Petri
Ductorem in mediis exſpectat cymba procellis.
Tu tamen occiduo degis contentus ovili,
Tertius a Thoma (Cantuarienſi) *Thomaſque ſecundus, & alter*
Sol oriens, rebus ſucceſſor, moribus heres.
Felices quos non trahit ambitus &c.

IX. Falſo quoque uti ad *Alexandrum M.* auctorem, ſic ad *Cornelium Nepotem* tamquam interpretem refertur commentitia *Epiſtola de mirabilibus Indiæ*, cum Inſcriptio-

---

tum T. 2. p. 335. *De bello ejus Antiocheno ſive Antiocheido & aliis ſcriptis Jo. Lelandum de Scriptoribus Britannicis editum nuper ab Antonio Hall, Oxon.* 1709. 8. *pag.* 237.

Non omittendum etiam quod Dares Gallico metro adſtrictus exſtat in Codice Sæculi XII. membranaceo Bibliothecæ Ambroſianæ Mediolanenſis. Vide V. C. Bernardi de Montfaucon Diarium Italicum p. 19. *& Palæographiam Græcam p.* 138. *ubi habes verſus quoſdam Metaphraſi illi præmiſſos.*

ptione: *Alexander Magnus Ariſtoteli præceptori ſuo ſalutem dicit*. Græce numquam vidit lucem, latine vero præter editiones in Bibliotheca Græca lib. II. cap. X. ſect. 17. a me memoratas excuſa eſt nuper Gieſſæ Haſſorum 1706. 8. curante *Andrea Paullino*, qui nec de auctore, nec de interprete ambigendum ratus, in ſchola Darmſtadienſi eam prælegendam diſcipulis ſuis inſtituit. Quamquam vero certum eſt in hac Epiſtola legi pleraque hujuſcemodi qualia de Indiæ mirabilibus vel commentati vel commenti olim ſunt Oneſicritus, Orthagoras, & alii rerum geſtarum Alexandri ſcriptores, tamen hanc Epiſtolam ab Alexandro ſcriptam vel a *Nepote* verſam minime mihi perſuadeo.

X. Petrus Nannius Alcmarianus librum ſingularem de claris *Corneliis* ſcripſit ad Cornelium Muſium Delphium, eumque ſuæ præclaræ *Nepotis* editioni inſeruit Andreas Schottus. In illo libro caput V. eſt de Corneliis Scriptoribus. Sunt autem præter *Nepotem* noſtrum hi: Cornelius Gallus, & Cornelius Tacitus de quo infra ſuo loco. Cornelius Calvus Orator, & Cornelius Severus, ac Cornelius Licinius Calvus Poëtæ. His addi poſſunt non pauciores alii, ut Cornelius Thuſcus, quem in Suaſoriis deridet Seneca, Cornelius Alpinus apud Horat. quem cum Gallo confundunt nonnulli: Cornelius Capitolinus laudatus Trebellio Pollioni in Odenato: L. Cornelius Sylla dictator, ejuſque libertus Cornelius Epicadus: qui librum quem de geſtis ſuis patronus ſcripſerat ſupplevit teſte Suetonio. Vide ſis Voſſium de Hiſt. latinis, apud quem habes etiam de Cornelio Boccho & Cornelio Valeriano quos allegat Plinius. Ex Corneliani libro contra Beronicem nonnulla affert Stobæus ſermone IV. Alios Cornelios præter Nannium retulit Jo. Glandorpius in Onomaſtico Romano, & qui de Familiis Romanis ſcripſerunt Antonius Auguſtinus, Richardus Streinius, & alii. Cor-

nelits

neliis variis adde ſis T. Cornelium Nepotem Architectum, cujus Monogramma ex templo S. Vitalis Ravennenſis refert vir doctiſſimus Bernardus de Montfaucon in Diario Italico p. 98.

Digitized by Google

CORNELII
NEPOTIS
VITÆ
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

CORNELII NEPOTIS
VITAE
EXCELLENTIUM IMPERATORUM.

AUCTORIS PRÆFATIO.

NON dubito fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcripturæ, leve, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis judicent, cum relatum legent, quis muſicam docuerit Epaminondam, aut in ejus virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commode, ſcienterque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. Hi, ſi didicerint, non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari, non admirabuntur, nos in Grajo-

rum virtutibus exponendis mores eorum ſecutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives ejus eodem uterentur inſtituto. at id quidem noſtris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis quamplurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua, quæ non ad ſcenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. in ſcenam vero prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini. quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota ponuntur. Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? quod multo fit aliter in Græcia. nam neque in convivium adhibetur, niſi propinquorum, neque ſedet, niſi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur, quo nemo accedit, niſi propinqua cognatione conjunctus. Sed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, ut ea explicem quæ exorſus ſum. Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc libro exponemus Vitas Excellentium Imperatorum.

MILTIADES.

I.

I. MILTIADES Cimonis filius Athenienſis, cum & antiquitate generis, & gloria majorum, & ſua modeſtia, unus omnium maxime floreret, eaque eſſet ætate, ut non jam ſolum de eo bene ſperare,

ſed etiam confidere cives poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt, accidit, ut Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus eſſet, & multi ejus demigrationis peterent ſocietatem, ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinem, quo potiſſimum duce uterentur. nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His conſulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent. id ſi feciſſent, incepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo Miltiades cum delecta manu claſſe Cherſoneſum profectus, cum acceſſiſſet Lemnum, & incolas ejus inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idque ut Lemnii ſua ſponte facerent, poſtulaſſet, illi irridentes reſponderunt, tum id ſe facturos, cum ille domo navibus proficiſcens vento Aquilone veniſſet Lemnum. hic enim ventus a ſeptemtrionibus oriens adverſum tenet Athenis proficiſcentibus. Miltiades morandi tempus non habens, curſum direxit quo tendebat: pervenitque Cherſoneſum.

II. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disjectis, tota regione quam petierat, potitus, loca caſtellis idonea communivit: multitudinem quam ſecum duxerat, in agris collocavit, crebriſque excurſionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia, quam felicitate, adjutus eſt. nam cum virtute militum deviciſſet hoſtium exercitus, ſumma æquitate res conſtituit, atque ipſe ibidem manere decrevit. erat enim inter eos dignitate regia; quamvis carebat nomine. neque id magis imperio, quam juſtitia, conſecutus. Neque eo ſecius Athenienſibus, a quibus erat profectus, officia præſtabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret, qui miſerant, quam illorum, cum quibus erat profectus.

Cherſoneſo tali modo conſtituta Lemnum revertitur, & ex pacto poſtulat, ut ſibi urbem tradant. illi enim dixerant, cum vento Borea domo profectus eo perveniſſet, ſeſe dedituros: ſe autem domum Cherſoneſi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etſi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt.

III. Pari felicitate ceteras inſulas, quæ Cyclades nominantur, ſub Athenienſium redegit poteſtatem. Eiſdem temporibus Perſarum rex Darius, ex Aſia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit: pontem fecit in Hiſtro flumine, qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipſe abeſſet, cuſtodes reliquit principes quos ſecum ex Ionia & Æolide duxerat. quibus ſingulis ipſarum urbium perpetua dederat imperia. ſic enim putavit, facillime ſe græca lingua loquentes qui Aſiam incolerent, ſub ſua retenturum poteſtate, ſi amicis ſuis oppida tuenda tradidiſſet, quibus ſe oppreſſo nulla ſpes ſalutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa cuſtodia crederetur. Hic, cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis, Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes, ne a fortuna datam occaſionem liberandæ Græciæ dimitterent. nam ſi cum his copiis quas ſecum tranſportaverat, interiiſſet Darius, non ſolum Europam fore tutam, ſed etiam eos qui Aſiam incolerent Græci genere, liberos a Perſarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici poſſe. ponte enim reſciſſo regem vel hoſtium ferro vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc conſilium cum plerique accederent, Hiſtiæus Mileſius, ne res conficeretur, obſtitit, dicens, non idem ipſis, qui ſummas imperii tenerent, expedire, & multitudini, quod Darii regno ipſorum niteretur dominatio; quo exſtincto ipſos po-

poteſtate expulſos civibus ſuis pœnas daturos. Itaque adeo ſe abhorrere a ceterorum conſilio, ut nihil putet ipſis utilius, quam confirmari regnum Perſarum. Hujus cum ſententiam plurimi eſſent ſecuti, Miltiades non dubitans, tam multis conſciis ad regis aures conſilia ſua perventura, Cherſoneſum reliquit, ac rurſus Athenas demigravit. Cujus ratio etſi non valuit, tamen magnopere eſt laudanda, cum amicior omnium libertati, quam ſuæ fuerit dominationi.

IV. Darius autem, cum ex Europa in Aſiam rediſſet, hortantibus amicis, ut Græciam redigeret in ſuam poteſtatem, claſſem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit & Artaphernem, hiſque ducenta peditum millia, & decem equitum dedit, cauſſam interſerens ſe hoſtem eſſe Athenienſibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnaſſent, ſuaque præſidia interfeciſſent. Illi præfecti regii claſſe ad Eubœam appulſa celeriter Eretriam ceperunt, omneſque ejus gentis cives abreptos in Aſiam ad regem miſerunt. Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem. Hoc tumultu Athenienſes tam propinquo tamque magno permoti, auxilium nuſquam niſi a Lacedæmoniis petiverunt, Philippidemque curſorem ejus generis qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miſerunt, ut nuntiaret, quam celeri opus eſſet auxilio. Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præeſſent: in eis Miltiades; inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus ſe defenderent, an obviam irent hoſtibus, acieque contenderent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore caſtra fierent. id ſi factum eſſet, & civibus animum acceſſurum, cum viderent, de eorum virtute non deſperari, & hoſtes eadem re fore tardiores, ſi animadverterent, auderi adverſus ſe tam exiguis copiis dimicare.

V. Hoc in tempore nulla civitas Athenienſibus auxilio fuit præter Platæenſes. ea mille miſit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa ſunt: quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum eſt, ut plus quam collegæ, Miltiades valuerit. ejus enim auctoritate impulſi Athenienſes, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo caſtra fecerunt: deinde poſtero die, ſub montis radicibus acie e regione inſtructa, nova arte, vi ſumma prœlium commiſerunt. Namque arbores multis locis erant raræ, hoc conſilio, ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etſi non locum æquum videbat ſuis, tamen fretus numero copiarum ſuarum confligere cupiebat, eoque magis, quod prius quam Lacedæmonii ſubſidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, prœliumque commiſit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienſes, ut decemplicem numerum hoſtium profligarent: adeoque perterruerunt, ut Perſæ non caſtra, ſed naves peterent. Qua pugna nihil adhuc eſt nobilius. nulla enim umquam tam exigua manus tantas opes proſtravit.

VI. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi ſit tributum, docere; quo facilius intelligi poſſit, eamdem omnium civitatum eſſe naturam. Ut populi noſtri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eamque cauſſam glorioſi, nunc autem effuſi atque obſoleti: ſic olim apud Athenienſes fuiſſe reperimus. Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus eſt in porticu quæ Pœcile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, iſque hortaretur milites, prœliumque

que committeret. Idem ille populus, poſtea quam majus imperium eſt nactus, & largitione magiſtratuum corruptus eſt, trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII. Poſt hoc prœlium claſſem ſeptuaginta navium Athenienſes eidem Miltiadi dederunt, ut inſulas quæ barbaros adjuverant, bello perſequeretur. quo imperio pleraſque ad officium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum inſulam opibus elatam cum oratione reconciliare non poſſet, copias e navibus eduxit, urbem operibus clauſit, omnique commeatu privavit: deinde vineis ac teſtudinibus conſtitutis, propius muros acceſſit. Cum jam in eo eſſet ut oppido potiretur, procul in continenti lucus qui ex inſula conſpiciebatur, neſcio quo caſu, nocturno tempore incenſus eſt. cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus eſt viſa, utriſque venit in opinionem, ſignum a claſſiariis regiis datum. Quo factum eſt, ut Parii a deditione deterrerentur, & Miltiades, timens ne claſſis regia adventaret, incenſis operibus quæ ſtatuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offenſione civium ſuorum rediret. Accuſatus ergo proditionis; quod, cum Parum expugnare poſſet, a rege corruptus infectis rebus a pugna diſceſſiſſet. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet, verba pro eo fecit frater ejus Tiſagoras. Cauſſa cognita, capitis abſolutus, pecunia multatus eſt, eaque lis quinquaginta talentis æſtimata eſt, quantus in claſſem ſumtus factus erat. Hanc pecuniam quod ſolvere non poterat, in vincula publica conjectus eſt, ibique diem obiit ſupremum.

VIII. Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus, tamen alia fuit cauſſa damnationis. Namque Athenienſes propter Piſiſtrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat,

rat, omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades multum in imperiis magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus, præſertim cum conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Cherſoneſi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannuſque fuerat appellatus, ſed juſtus. non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret. magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.

THEMISTOCLES.

II.

I. THEMISTOCLES Neocli filius Athenienſis. Hujus vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater ejus Neoclus generoſus fuit. is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles. Qui cum minus eſſet probatus parentibus, quod & liberius juſto vivebat, & rem familiarem negligebat, a patre exheredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum, ſed erexit. Nam cum judicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam exſtingui, totum ſe dedidit reipublicæ, diligentius amicis, famæque ſerviens. Multum in judiciis privatis verſabatur, ſæpe in concionem populi pro-

prodibat, nulla res major ſine eo gerebatur, celeriterque quæ opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat, quod *& de inſtantibus* (ut ait Thucydides) *veriſſime judicabat*, *& de futuris callidiſſime conjiciebat*. Quo factum eſt, ut brevi tempore illuſtraretur.

II. Primus autem gradus fuit capeſſendæ reipublicæ bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor a populo factus, non ſolum præſenti bello, ſed etiam reliquo tempore feróciorem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magiſtratuum quotannis interiret, ille perſuaſit populo, ut ea pecunia claſſis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit, deinde maritimos prædones conſectando mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritiſſimos belli navalis fecit Athenienſes. Id quantæ ſaluti fuerit univerſæ Græciæ, bello cognitum eſt Perſico. Nam cum Xerxes & mari & terra bellum univerſæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis invaſit, quantas neque ante, neque poſtea habuit quiſquam. Hujus enim claſſis mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum ſequebantur: terreſtres autem exercitus ſeptingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu cum fama in Græciam eſſet perlata, & maxime Athenienſes peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, ut mœnibus ligneis ſe munirent. Id reſponſum quo valeret, cum intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit, conſilium eſſe Apollinis, ut in naves ſe ſuaque conferrent; eum enim ſignificari murum ligneum. Tali conſilio probato, addunt ad ſuperiores

toti-

totidem naves triremes: ſuaque omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem aſportant: arcem ſacerdotibus paucisque majoribus natu, ac ſacra procuranda tradunt: reliquum oppidum relinquunt.

III. Hujus conſilium plerisque civitatibus diſplicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque miſſi ſunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hoſtium non ſuſtinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At claſſis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Athenienſium, primum apud Artemiſium inter Eubœam continentemque terram cum claſſiariis regis conflixit. anguſtias enim Themiſtocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hinc etſi pari prœlio diſceſſerant, tamen eodem loco non ſunt auſi manere, quod erat periculum, ne, ſi pars navium adverſariorum Eubœam ſuperaſſet, ancipiti premerentur periculo. Quo factum eſt, ut ab Artemiſio diſcederent, & exadverſum Athenas apud Salamina claſſem ſuam conſtituerent.

IV. At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus acceſſit Aſtū, idque nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus fama perterriti claſſiarii, cum manere non auderent, & plurimi hortarentur ut domos ſuas diſcederent, mœnibusque ſe defenderent, Themiſtocles unus reſtitit, & univerſos eſſe pares ajebat, diſperſos teſtabatur perituros. Idque Eurybiadi regi Lacedæmoniorum, qui tum ſummæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minus quam vellet, moveret, noctu de ſervis ſuis quem habuit fideliſſimum, ad regem miſit, ut ei nuntiaret ſuis verbis, adverſarios ejus in fuga eſſe: qui ſi diſceſſiſſent, majore cum labore, & longinquiore tempore bellum confecturum, cum ſingulos

gulos conſectari cogeretur: quos ſi ſtatim aggrederetur, brevi univerſos oppreſſurum. Hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita barbarus, nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo eſt magis conſilio Themiſtoclis, quam armis Græciæ.

V. Hic barbarus etſi male rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. Interim ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles, verens ne bellare perſeveraret, certiorem eum fecit id agi, ut pons quem ille in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, ac reditu in Aſiam excluderetur. idque ei perſuaſit. Itaque, qui ſex menſibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Aſiam reverſus eſt, ſeque a Themiſtocle non ſuperatum, ſed conſervatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit Aſia. Hæc altera victoria quæ cum Marathonio poſſit comparari tropæo. nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima poſt hominum memoriam claſſis eſt devicta.

VI. Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, nec minor in pace. Cum enim Phalereo portu, neque magno, neque bono, Athenienſes uterentur, hujus conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt: iſque mœnibus circumdatus, ut ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret. Idemque muros Athenienſium reſtituit præcipuo periculo ſuo. namque Lacedæmonii, cauſſam idoneam nacti propter barbarorum excurſiones, qua negarent oportere extra Peloponneſum ullam urbem haberi, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſſiderent, Athenienſes ædificantes prohibere ſunt conati. Hoc longe alio ſpectabat atque videri volebant. Athenien-

nienſes enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant conſecuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu ſibi cum his certamen fore. quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audierunt muros inſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primo profectus eſt: reliqui legati ut tum exirent, cum ſatis altitudo muri exſtructa videretur, præcepit: interim omnes ſervi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, ſive ſacer eſſet, ſive profanus, ſive privatus, ſive publicus: & undique quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum eſt, ut Athenienſium muri ex ſacellis ſepulcriſque conſtarent.

VII. Themiſtocles autem ut Lacedæmonem venit, adire ad magiſtratus noluit, & dedit operam, ut quam longiſſime tempus duceretur, cauſſam interponens ſe collegas exſpectare. Cum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati ſunt conſecuti. A quibus cum audiſſet non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum acceſſit, penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos contendit falſa his eſſe delata. quare æquum eſſe, illos, bonos viros nobileſque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent. interea ſe obſidem retinerent. Geſtus eſt ei mos, treſque legati, functi ſummis honoribus, Athenas miſſi ſunt. Cum his collegas ſuos Themiſtocles juſſit proficiſci: eiſque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipſe eſſet remiſſus. Hos poſtquam Athenas perveniſſe eſt ratus, ad magiſtratum ſenatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime profeſſus eſt, Athenienſes ſuo conſilio, quod

com-

communi jure gentium facere poſſent, Deos publicos, ſuoſque patrios ac penates, quo facilius ab hoſte poſſent defendere, muris ſæpſiſſe: neque eo, quod inutile eſſet Græciæ, feciſſe: nam illorum urbem ut propugnaculum oppoſitam eſſe barbaris, apud quam jam bis claſſem regiam feciſſe naufragium. Lacedæmonios autem male & injuſte facere, qui id potius intuerentur quod ipſorum dominationi, quam quod univerſæ Græciæ utile eſſet. Quare ſi ſuos legatos recipere vellent, quos Athenas miſerant, ſe remitterent: aliter illos numquam in patriam recepturi.

VIII. Hic tamen non effugit civium ſuorum invidiam. namque ob eumdem timorem quo damnatus erat Miltiades, teſtarum ſuffragiis e civitate ejectus, Argos habitatum conceſſit. Hic cum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, quod ſocietatem cum rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet. hoc crimine abſens proditionis eſt damnatus. Id ut audivit, quod non ſatis tutum ſe Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis animadvertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonii & Athenienſes indicerent, ad Admetum Moloſſorum regem, cum quo ei hoſpitium fuerat, confugit. Huc cum veniſſet, & in præſentia rex abeſſet, quo majore religione ſe receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium, quod ſumma colebatur cærimonia, conjecit. inde non prius egreſſus eſt, quam rex eum data dextra in fidem reciperet. quam præſtitit. Nam cum ab Athenienſibus & Lacedæmoniis expoſceretur publice, ſupplicem non prodidit, monuitque, ut conſuleret ſibi. difficile enim eſſe, in tam propinquo loco tuto eum verſari. Itaque Phydnam eum deduci juſſit, & quod ſatis eſſet præſidii

ſidii, dedit. Hac re audita hic in navem omnibus ignotus aſcendit: quæ cum tempeſtate maxima Naxum ferretur, ubi tum Athenienſium erat exercitus, ſenſit Themiſtocles, ſi eo perveniſſet, ſibi eſſe pereundum. hac neceſſitate coactus, domino navis, quis ſit, aperit, multa pollicens, ſi ſe conſervaſſet. At ille clariſſimi viri captus miſericordia, diem noctemque procul ab inſula in ſalo navem tenuit in anchoris, neque quemquam ex ea exire paſſus eſt. Inde Epheſum pervenit, ibique Themiſtoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam poſtea retulit.

IX. Scio pleroſque ita ſcripſiſſe, Themiſtoclem Xerxe regnante in Aſiam tranſiſſe. ſed ego potiſſimum Thucydidi credo, quod ætate proximus erat qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt, & ejuſdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum veniſſe, atque his verbis epiſtolam miſiſſe: *Themiſtocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, cum mihi neceſſe fuit adverſus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci poſtquam in tuto ipſe, & ille in periculo eſſe cœpit. Nam cum in Aſiam reverti vellet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi, ut pons quem in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, atque ab hoſtibus circumiretur. quo nuntio ille periculo eſt liberatus. Nunc autem confugi ad te exagitatus a cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam ſi ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus eſt. Ea autem rogo, ut de his rebus quas tecum colloqui volo, annum mihi temporis des, eoque tranſacto me ad te venire patiaris.*

X. Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupienſque talem virum ſibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis, ſermonique Perſarum dedit: quibus adeo eruditus eſt, ut multo commodius dica-

dicatur apud regem verba feciſſe, quam hi poterant qui in Perſide erant nati. Hic cum multa regi eſſet pollicitus, gratiſſimumque illud, ſi ſuis uti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit, domiciliumque Magneſiæ ſibi conſtituit. namque hanc urbem ei rex donaverat, his uſus verbis, *quæ ei panem præberet:* ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant: Lampſacum, *unde vinum ſumeret:* Myuntem, *ex qua opſonium haberet*. Hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo: ſepulcrum prope oppidum in quo eſt ſepultus, ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cujus morte multis modis apud pleroſque ſcriptum eſt: ſed nos eumdem potiſſimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magneſiæ morbo mortuum: neque negat fuiſſe famam, venenum ſua ſponte ſumſiſſe, cum ſe quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare poſſe deſperaret. Idem, oſſa ejus clam in Attica ab amicis ſepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis eſſet damnatus, memoriæ prodidit.

ARISTIDES.

III.

I. ARISTIDES Lyſimachi filius Athenienſis, æqualis fere fuit Themiſtocli. itaque cum eo de principatu contendit. namque obtrectarunt inter ſe. In his autem cognitum eſt, quanto antiſtaret eloquentia innocentiæ. Quamquam enim adeo excellebat Ariſtides abſtinentia, ut unus poſt hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine *Juſtus* ſit appellatus, tamen a Themiſtocle collabefactus teſtula il-

la, exſilio decem annorum multatus eſt. Qui quidem cum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe, cedenſque animadverteret quemdam ſcribentem, ut patria pelleretur, quæſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tanta pœna dignus duceretur. Cui ille reſpondit, ſe ignorare Ariſtidem, ſed ſibi non placere, quod cupide elaboraſſet ut præter ceteros *Juſtus* appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. nam poſtquam Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto fere anno quam erat expulſus, plebiſcito in patriam reſtitutus eſt. Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta eſt prius quam pœna liberaretur.

II. Idem prætor fuit Athenienſium apud Platæas in prœlio quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus eſt interfectus. Neque aliud eſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quam hujus imperii memoria. Juſtitiæ vero, & æquitatis, & innocentiæ, multa. In primis, quod ejus æquitate factum eſt, cum in communi claſſe eſſet Græciæ ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut ſumma imperii maritimi a Lacedæmoniis transferretur ad Athenienſes. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii: tum autem & intemperantia Pauſaniæ, & juſtitia factum eſt Ariſtidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent, & adverſus barbaros hos duces deligerent ſibi, quo facilius repellerent, ſi forte bellum renovare conarentur.

III. Ad claſſes ædificandas, exercituſque comparandos, quantum pecuniæ quæque civitas daret, Ariſtides delectus eſt qui conſtitueret. Ejus arbitrio quadringenta & ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata. id enim commune ærarium eſſe voluerunt. Quæ omnis pecunia poſtero tempore Athenas tranſlata eſt. Hic qua fuerit abſtinentia, nullum eſt certius indicium,

cium, quam quod, cum tantis rebus præfuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, ut qui efferretur vix reliquerit. Quo factum eſt, ut filiæ ejus publice alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Deceſſit autem fere poſt annum quartum quam Themiſtocles Athenis erat expulſus.

PAUSANIAS.

IV.

I. PAUSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, ſed varius in omni genere vitæ fuit. nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Hujus illuſtriſſimum eſt prœlium apud Platæas. namque illo duce Mardonius ſatrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Perſarum & manu fortis, & conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus eſt: eoque ipſe dux cecidit prœlio. Qua victoria elatus plurima miſcere cœpit, & majora concupiſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod cum ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: *Suo ductu barbaros apud Platæas eſſe deletos, ejuſque victoriæ ergo Apollini donum dediſſe:* hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt; neque aliud ſcripſerunt, quam nomina earum civitatum quarum auxilio Perſæ erant victi.

II. Poſt id prœlium, eumdem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam cum Byzantio expugnato ce-

piſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remiſit, ſimulans, ex vinculis publicis effugiſſe, & cum his Gongylum Eretrienſem, qui literas regi redderet, in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit, ſeque tecum affinitate conjungi cupit. quare, ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id ſi feceris, & Spartam, & ceteram Græciam ſub tuam poteſtatem ſe adjuvante redacturum pollicetur. Horum igitur quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum ſalute tam ſibi neceſſariorum magnopere gaviſus, confeſtim cum epiſtola Artabazum ad Pauſaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit ne cui rei parcat ad ea perficienda quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei a ſe repulſam laturum. Hujus Pauſanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem cecidit Lacedæmoniorum In quo facto domum revocatus, accuſatus capitis, abſolvitur: multatur tamen pecunia. quam ob cauſſam ad claſſem remiſſus non eſt.

III. At ille poſt non multo, ſua ſponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, ſed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios ſolum, ſed etiam cultum veſtitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veſte Medica: ſatellites Medi & Ægyptii ſequebantur: epulabatur more Perſarum luxurioſius quam qui aderant perpeti poſſent: aditum petentibus conveniendi non dabat: ſuperbe reſpondebat, & crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat. Golonas, qui locus in agro Troade eſt, ſe contulerat: ibi conſilia cum patriæ, tum ſibi inimica capiebat. Id poſtquam Lacedæmonii reſciverunt, legatos ad eum cum ſcytala miſerunt: in qua more illorum erat ſcriptum,

nisi

niſi domum reverteretur, ſe capitis eum damnaturos. Hoc nuntio motus, ſperans ſe etiam pecunia & potentia inſtans periculum poſſe depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab Ephoris in vincula publica conjectus eſt. licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere regi. Hinc tamen ſe expedivit: neque eo magis carebat ſuſpicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere ſocietatem. Eſt genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſervorumque munere fungitur. hos quoque ſollicitare ſpe libertatis exiſtimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui poſſet, non putabant de tali tamque claro viro ſuſpicionibus oportere judicari: ſed exſpectandum, dum ſe ipſa res aperiret.

IV. Interim Argilius quidam, adoleſcentulus, quem puerum Pauſanias amore venereo dilexerat, cum epiſtolam ab eo ad Artabazum accepiſſet, eique in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptum, quod nemo eorum rediiſſet qui ſuper tali cauſſa eodem miſſi erant, vincula epiſtolæ laxavit, ſignoque detracto cognovit, ſi pertuliſſet, ſibi eſſe pereundum. Erant in eadem epiſtola quæ ad ea pertinebant quæ inter regem Pauſaniamque convenerant. Has ille literas Ephoris tradidit. Non eſt prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. nam ne hujus quidem indicio impulſi ſunt ut Pauſaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt quam ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni eſt Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eo ille index confugit: in ara conſedit. Hanc juxta locum fecerunt ſub terra, ex quo poſſet audiri ſi quis quid loqueretur cum Argilio. huc ex Ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias ut audivit Argilium confugiſſe in aram, perturbatus eo venit: quem cum

ſupplicem Dei videret in ara ſedentem, quærit, cauſſæ quid ſit tam repentini conſilii. huic ille, quid ex literis compeviſſet, aperit. Tanto magis Pauſanias perturbatus orare cœpit, ne enuntiaret, nec ſe, meritum de illo optime, proderet: quod ſi eam veniam ſibi dediſſet, tantiſque implicitum rebus ſublevaſſet, magno ei præmio futurum.

V. His rebus Ephori cognitis, ſatius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quo cum eſſent profecti, & Pauſanias placato Argilio (ut putabat) Lacedæmonem reverteretur, in itinere, cum jam in eo eſſet ut comprehenderetur, e vultu cujuſdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus quam qui ſequebantur, in ædem Minervæ quæ Chalciœcus vocatur, confugit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim Ephori valvas ejus ædis obſtruxerunt, tectumque ſunt demoliti, quo facilius ſub divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe: eamque jam magno natu, poſtquam de ſcelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attuliſſe. Sic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum ſemianimis de templo elatus eſſet, confeſtim animam efflavit. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi qui ad ſupplicium eſſent dati, diſplicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt in quo erat mortuus. Inde poſterius Dei Delphici reſponſo erutus, atque eodem loco ſepultus ubi vitam finierat.

CI-

C I M O N.

V.

I. CIMON Miltiadis filius Athenienſis, duro admodum initio uſus eſt adoleſcentiæ. Nam cum pater ejus litem æſtimatam populo ſolvere non potuiſſet, ob eamque cauſſam in vinculis publicis deceſſiſſet, Cimon eadem cuſtodia tenebatur, neque legibus Athenienſibus emitti poterat, niſi pecuniam qua pater multatus eſſet, ſolviſſet. Habebat autem in matrimonio ſororem germanam ſuam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam patrio more ductus. nam Athenienſibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generoſus, quam pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam ſibi uxorem daret. id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is cum talem conditionem aſpernaretur, Elpinice negavit ſe paſſuram, Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire: quoniamque prohibere poſſet, ſe Calliæ nupturam, ſi ea quæ polliceretur, præſtitiſſet.

II. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitu fuerat verſatus. Itaque hic & populum urbanum in ſua tenuit poteſtate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim conſtituit, eoque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud Mycalen, Cypriorum & Phœnicum ducentarum navium

claſſem devictam cepit. eodemque die pari fortuna in terra uſus eſt. namque hoſtium navibus captis, ſtatim ex claſſe copias ſuas eduxit, barbarorum uno concurſu maximam vim proſtravit. Qua victoria magna præda potitus cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ inſulæ, propter acerbitatem imperii, defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius ſe geſſerat, vacuefecit: ſeſſores veteres urbe inſulaque ejecit: agros civibus diviſit. Thaſios opulentia fretos, ſuo adventu fregit. His e manubiis Athenarum arx, qua ad meridiem vergit, eſt ornata.

III. Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eamdem invidiam quam pater ſuus, ceterique Athenienſium principes. nam teſtarum ſuffragiis, quod illi oſtraciſmum vocant, decem annorum exſilio multatus eſt. Cujus facti celerius Athenienſes quam ipſum pœnituit. nam cum ille forti animo invidiæ ingratorum civium ceſſiſſet, bellumque Lacedæmonii Athenienſibus indixiſſent, confeſtim notæ ejus virtutis deſiderium conſecutum eſt. Itaque poſt annum quintum quo expulſus erat, in patriam revocatus eſt. Ille quod hoſpitio Lacedæmoniorum utebatur, ſatius exiſtimans contendere Lacedæmonem, ſua ſponte eſt profectus, pacemque inter duas potentiſſimas civitates conciliavit. Poſt neque ita multo in Cyprum cum ducentis navibus imperator miſſus, cum ejus majorem partem inſulæ deviciſſet, in morbum implicitus in oppido Citio eſt mortuus.

IV. Hunc Athenienſes non ſolum in bello, ſed in pace diu deſideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia hortoſque haberet, ut numquam eis cuſtodem impoſuerit fructus ſervandi gratia, ne quis impediretur quo minus ejus rebus, qui-

quibus vellet, frueretur. Semper eum pediſſequi cum nummis ſunt ſecuti, ut ſiquis opis ejus indigeret, haberet quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe cum aliquem offenſum fortuna videret minus bene veſtitum, ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur, ut quos non vocatos vidiſſet in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur non reliquiſſent, ſuo ſumtu extulit. Sic ſe gerendo, minime eſt mirandum ſi & vita ejus fuit ſecura, & mors acerba.

LYSANDER.

VI.

I. LYSANDER Lacedæmonius magnam reliquit ſui famam, magis felicitate quam virtute partam. Athenienſes enim in Peloponneſios ſexto & viceſimo anno bellum gerentes confeciſſe apparet. Id qua ratione conſecutus ſit, latet. non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt adverſariorum: qui quod dicto audientes imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis navibus, in hoſtium venerunt poteſtatem: quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cum antea ſemper factioſus, audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam cum hanc cauſſam Lacedæmonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent, poſtquam apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt quam ut omnes civitates in ſua tene-

teneret poteſtate, cum id ſe Lacedæmoniorum cauſſa facere ſimularet. Namque undique qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus ſummum imperium, poteſtatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmaret.

II. Ita decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur. cujus de crudelitate ac perfidia ſatis eſt unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando, fatigemus lectores. Victor ex Aſia cum reverteretur, Thaſumque divertiſſet, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum ut Thaſii dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis. *

Deſideratur hic exemplum Lyſandri crudelitatis & perfidiæ in Thaſios.

III. Itaque decemviralem ſuam poteſtatem ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt. Quo dolore incenſus, iniit conſilia, reges Lacedæmoniorum tollere. ſed ſentiebat id ſe ſine ope Deorum facere non poſſe, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant. Primum Delphos corrumpere eſt conatus. Cum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit ſe vota ſuſcepiſſe, quæ Jovi Hammoni ſolveret, exiſtimans ſe Afros facilius corrupturum. Hac ſpe cum profectus eſſet in Africam, multum eum antiſtites Jovis fefellerunt. nam non ſolum corrumpi non potuerunt, ſed etiam legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarent, quod ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet. Accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio,

occi-

occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit quæ poſt mortem in domo ejus reperta eſt: in qua ſuadet Lacedæmoniis ut regia poteſtate diſſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: ſed ita ſcripta, ut Deorum videretur congruere ſententiæ, quam ille ſe habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei ſcripſiſſe Cleon Halicarnaſſeus dicitur.

IV. Atque hoc loco non eſt prætereundum factum Pharnabazi ſatrapis regii. Nam cum Lyſander præfectus claſſis in bello multa crudeliter, avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad cives ſuos eſſe perlatum, petiit a Pharnabazo ut ad Ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſociosque tractaſſet; de eaque re accurate ſcriberet; magnam enim ejus auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur. librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum effert laudibus. quem cum legiſſet, probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit: in quo accuratiſſime ejus avaritiam, perfidiamque accuſaret. Hinc Lyſander domum cum rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum quæ voluerat, dixerat, teſtimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, ſummoto Lyſandro, cum Ephori cognoſcerent, ipſi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator.

ALCIBIADES.

VII.

I. ALCIBIADES Cliniæ filius Athenienſis. In hoc natura, quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omnes qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in ampliſſima civitate, ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multo formoſiſſimus, ad omnes res aptus, conſiliique plenus. Namque imperator fuit ſummus mari & terra, diſertus, ut in primis dicendo valeret: & tanta erat commendatio oris, atque orationis, ut nemo ei dicendo poſſet reſiſtere. Idem cum tempus poſceret, laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus non minus in vita quam victu, affabilis, blandus, temporibus callidiſſime inſerviens. Idem ſimul ac ſe remiſerat, nec cauſſa ſuberat quare animi laborem perferret, luxurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur, ut omnes admirarentur in uno homine tantam diſſimilitudinem, tamque diverſam naturam.

II. Educatus eſt in domo Periclis, (privignus enim ejus fuiſſe dicitur) eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum, ut, ſi ipſe fingere vellet, neque plura bona reminiſci, neque majora poſſet conſequi, quam vel fortuna, vel natura tribuerat. Ineunte adoleſcentia amatus eſt a multis, more Græcorum. in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in Sympoſio. namque eum induxit commemorantem ſe pernoctaſſe cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius a parente debuerit. Poſtea quam robuſtior eſt factus, non minus

nus

nus multos amavit. in quorum amore, quoad licitum eſt, odioſa multa delicate jocoſeque fecit: quæ referremus, niſi majora potioraque haberemus.

III. Bello Peloponneſiaco hujus conſilio atque auctoritate Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt. ad quod gerendum ipſe dux delectus eſt. duo præterea collegæ dati, Nicias, & Lamachus. Id cum appararetur, prius quam claſſis exiret, accidit ut una nocte omnes Hermæ qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Andocidis erat, Andocidiſque Hermes vocatus eſt. Hoc cum appareret non ſine magna multorum conſenſione eſſe factum, quod non ad privatam, ſed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor eſt injectus, ne qua repentina vis in civitate exſiſteret, quæ populi libertatem opprimeret. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior, & major quam privatus, exiſtimabatur. multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forenſi ſuos reddiderat. quare fiebat ut omnium oculos, quotieſcumque in publicum prodiſſet, ad ſe converteret, neque ei par quiſquam in civitate poneretur. Itaque non ſolum ſpem in eo habebant maximam, ſed etiam timorem, quod & obeſſe plurimum & prodeſſe poterat. Aſpergebatur etiam infamia, quod in domo ſua facere myſteria dicebatur: quod nefas erat more Athenienſium: idque non ad religionem, ſed ad conjurationem pertinere exiſtimabatur.

IV. Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur. Sed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi. Id ille intuens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat ut, ſi quid de ſe agi vellent, potius de præſenti quæſtio haberetur, quam abſens invidiæ crimine accuſaretur. Inimici vero ejus quieſcendum in præſenti, quia nocere ſe ei non poſſe

in-

intelligebant, & illud tempus exſpectandum decreverunt, quo ſi exiſſet, ut abſentem aggrederentur. Itaque fecerunt. nam poſtquam in Siciliam eum perveniſſe crediderunt, abſentem, quod ſacra violaſſet, reum fecerunt. Qua de re cum ei nuntius a magiſtratu in Siciliam miſſus eſſet, ut domum ad cauſſam dicendam rediret, eſſetque in magna ſpe provinciæ bene adminiſtrandæ, non parere noluit, & in triremem quæ ad eum deportandum erat miſſa, aſcendit, ac Thurios in Italiam pervectus, multa ſecum reputans de immoderata civium ſuorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utiliſſimum ratus impendentem evitare tempeſtatem, clam ſe a cuſtodibus ſubduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Poſtquam autem ſe capitis damnatum bonis publicatis audivit, &, id quod uſu venerat, Eumolpidas ſacerdotes a populo coactos ut ſe devoverent, ejuſque devotionis, quo teſtatior eſſet memoria, exemplum, in pila lapidea inciſum, eſſe poſitum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipſe prædicare conſueverat, non adverſus patriam, ſed inimicos ſuos bellum geſſit, quod iidem hoſtes eſſent civitati. nam cum intelligerent, ſe plurimum prodeſſe reipublicæ, ex ea ejeciſſe, pluſque iræ ſuæ quam utilitati communi paruiſſe. Itaque hujus conſilio Lacedæmonii cum Perſarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, præſidioque perpetuo ibi poſito in obſidione Athenas tenuerunt. Ejuſdem opera Ioniam a ſocietate averterunt Athenienſium. quo facto, multo ſuperiores bello eſſe cœperunt.

V. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipſis deſciſceret, & cum ſuis in gratiam rediret.

iret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere inſtituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. erat enim ea ſagacitate ut decipi non poſſet, præſertim cum animum attendiſſet ad cavendum. Itaque ad Tiſſaphernem præfectum regis Darii ſe contulit: cujus cum in intimam amicitiam perveniſſet, & Athenienſium, male geſtis in Sicilia rebus, opes ſeneſcere, contra Lacedæmoniorum creſcere videret, initio cum Piſandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu ſuo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades, ſenſu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc deſtitutus, primum per Thraſybulum Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum: poſt ſuffragante Theramene, plebiſcito reſtituitur, parique abſens imperio præficitur ſimul cum Thraſybulo & Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum facta eſt, ut Lacedæmonii, qui paullo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent: victi enim erant quinque prœliis terreſtribus, tribus navalibus: in quibus ducentas naves triremes amiſerant, quæ captæ in hoſtium veneranr poteſtatem. Alcibiades ſimul cum collegis receperat Ioniam, Helleſpontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora ſitæ ſunt Aſiæ: quarum expugnaverant complures, in his Byzantium. neque minus multas conſilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos clementia fuerant uſi. Inde præda onuſti, locupletato exercitu, maximis rebus geſtis, Athenas venerunt.

VI. His cum obviam univerſa civitas in Piræeum deſcendiſſet, tanta fuit omnium exſpectatio viſendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac ſi ſolus adveniſſet; ſic enim populo erat perſuaſum, & adverſas ſuperiores, & præſentes ſecundas res accidiſſe ejus opera. Itaque & Siciliæ amiſſum, &

Lace-

Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant, quod talem virum ex civitate expuliſſent. Neque id ſine cauſſa arbitrari videbantur. nam poſtquam exercitui præeſſe cœperat, neque terra neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. Hic ut navi egreſſus eſt, quamquam Theramenes & Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes proſequebantur, &, id quod numquam antea uſu venerat, niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis, æneiſque vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam Aſtu venit, concione advocata ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus caſum lacrimarit, inimicumque his ſe oſtenderit quorum opera patria pulſus fuerat: perinde ac ſi alius populus, non ille ipſe qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſſet. Reſtituta ergo huic ſunt publice bona: iidemque illi Eumolpidæ ſacerdotes rurſus reſacrare ſunt coacti, qui eum devoverant: pilæque illæ in quibus devotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ.

VII. Hæc Alcibiadi lætitia minus fuit diuturna. nam cum ei eſſent omnes honores decreti, totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipſe poſtulaſſet ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus, & Adimantus, neque id negatum eſſet, claſſe in Aſiam profectus, quod apud Cymen minus ex ſententia rem geſſerat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. ex quo fiebat ut omnia minus proſpere geſta ejus culpæ tribuerent, cum eum aut negligenter, aut malitioſe feciſſe loquerentur, ſicut accidit. nam corruptum a rege, capere Cymen noluiſſe arguebant. Itaque huic maxime imputamus malo cauſſam fuiſſe nimiam opinionem ingenii atque virtutis. timebatur enim non minus quam diligebatur, ne

ne ſecunda fortuna, magniſque elatus opibus, tyrannidem concupiſceret. Quibus rebus factum eſt, ut abſenti magiſtratum abrogarent, & alium in ejus locum ſubſtituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & ſe Perinthum contulit, ibique tria caſtella communivit, Bornos, Byziam, Macrontichos: manuque collecta, primus Græciæ in Thraciam introiit; glorioſius exiſtimans barbarorum præda locupletari, quam Grajorum.

VIII. Qua ex re creverat cum fama tum opibus, magnamque amicitiam ſibi cum quibuſdam regibus Thraciæ pepererat. Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere. Nam cum apud Ægos flumen Philocles prætor Athenienſium claſſem conſtituiſſet ſuam: neque longe abeſſet Lyſander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus ut bellum quam diutiſſime duceret, quod ipſis pecunia a rege ſuppeditabatur: contra Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naves, nihil erat ſuper: Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum, ibique præſente vulgo agere cœpit, ſi vellent, ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe, quod pedeſtribus copiis plus quam navibus, valerent: ſibi autem eſſe facile Seuthem regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: quo facto neceſſario aut claſſe confligturos, aut bellum compoſituros. Id etſi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen poſtulata facere noluit, quod ſentiebat, ſe, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum, &, ſiquid ſecundi eveniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore: contra ea, ſi quid adverſi accidiſſet, ſe unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc diſcedens Alcibiades, *Quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas*, *illud moneo*, *juxta hoſtes caſtra habeas nautica. periculum eſt enim ne immodeſtia militum noſtrorum occaſio detur Lyſandro noſtri opprimen-*

mendi exercitus. Neque ea res illum ſefellit. nam Lyſander cum per ſpeculatores comperiſſet, vulgum Athenienſium in terram prædatum exiſſe, naveſque pæne inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimiſit, eoque impetu totum bellum delevit.

IX. At Alcibiades victis Athenienſibus, non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitrans, penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem abdidit, ſperans ibi facillime ſuam fortunam occuli poſſe. Falſo; nam Thraces poſtquam eum cum magna pecunia veniſſe ſenſerunt, inſidias ei fecerunt. qui ea quæ apportavit, abſtulerunt: ipſum capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locum ſibi tutum in Græcia, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Aſiam tranſiit. quem quidem adeo ſua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. namque ei Grunium dederat in Phrygia caſtrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis habebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſervire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. ſed videbat, id ſine rege Perſarum non poſſe fieri. ideoque eum amicum ſibi cupiebat adjungi. Neque dubitabat facile ſe conſecuturum, ſi modo ejus conveniendi habuiſſet poteſtatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare Lacedæmoniis adjuvantibus ſciebat. id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.

X. Hæc cum moliretur, peteretque a Pharnabazo ut ad regem mitteretur, eodem tempore Critias, ceterique tyranni Athenienſium, certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum quas ipſe Athenis conſtituiſſet. quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. His Lacon rebus commotus, ſtatuit accuratius ſibi agendum

dum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent; niſi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidiſſet. Non tulit hoc ſatrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui, maluit. Itaque miſit Syſamithren & Bagoam ad Alcibiadem interficiendum, cum ille eſſet in Phrygia, iterque ad regem compararet. Miſſi, clam vicinitati in qua tum Alcibiades erat, dant negotium ut eum interficiant. Illi cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa ſtramineam caſam, in qua quieſcebat, eamque ſuccenderunt, ut incendio conficerent quem manu ſuperari poſſe diffidebant. Ille autem ſonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui ſubalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hoſpes, qui numquam diſcedere voluerat. hunc ſequi ſe jubet, & id quod in præſentia veſtimentorum fuit, arripuit. His in ignem ejectis flammæ vim tranſiit. Quem ut barbari incendium effugiſſe eminus viderunt, telis miſſis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier quæ cum eo vivere conſueverat, muliebri ſua veſte contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum.

XI. Hunc infamatum a pleriſque tres graviſſimi hiſtorici ſummis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejuſdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit poſt aliquanto natus: & Timæus. Qui quidem duo maledicentiſſimi, neſcio quo modo, in illo uno laudando conſenſerunt. namque ea quæ ſupra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius: cum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet, omnes ſplendore ac dignitate vitæ ſuperaſſe. Poſtquam inde expulſus Thebas venerit, adeo ſtudiis eorum inſerviſſe, ut nemo eum labo-

re, corporiſque viribus poſſet æquiparare: omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inſerviunt. Eumdem apud Lacedæmonios, quorum moribus ſumma virtus in patientia ponebatur, ſic duritiæ ſe dediſſe, ut parſimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret. Fuiſſe apud Thracas, homines vinolentos, rebuſque venereis deditos: hos quoque in his rebus anteceſſiſſe. Veniſſe ad Perſas, apud quos ſumma laus eſſet fortiter venari, luxurioſe vivere: horum ſic imitatum conſuetudinem, ut illi ipſi eum in his maxime admirarentur. Quibus rebus effeciſſe ut apud quoſcumque eſſet, poneretur princeps, habereturque cariſſimus. Sed ſatis de hoc: reliquos ordiamur.

THRASYBULUS.

VIII.

I. THRASYBULUS Lyci filius Athenienſis. Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito an hunc primum omnium ponam. Illi ſine dubio neminem præfero fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit, ut a triginta oppreſſam tyrannis ex ſervitute in libertatem vindicaret. Sed neſcio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. Primum Peloponneſio bello multa hic ſine Alcibiade geſſit, ille nullam rem ſine hoc: quæ ille univerſa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna: quod in prœlii concurſu abit res a conſilio ad vires, vimque pugnantium. Itaque jure ſuo non-

nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, ſeque hic plus valuiſſe quam ducis prudentiam, vere poteſt prædicare. Quare illud magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli. Nam cum triginta tyranni præpoſiti a Lacedæmoniis, ſervitute oppreſſas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent, plurimorum bona publicata inter ſe diviſiſſent, non ſolum princeps, ſed & ſolus initio bellum his indixit.

II. Hic enim cum Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum quam triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Atticorum, hoc robur libertatis clariſſimæ civitatis. Neque vero hic non contemtus eſt primo a tyrannis, atque ejus ſolitudo. quæ quidem res & illis contemnentibus, perniciei, & huic deſpecto, ſaluti fuit. hæc enim illos ad perſequendum ſegnes, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robuſtiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis eſſe debet: NIHIL IN BELLO OPORTERE CONTEMNI, nec ſine cauſſa dici: MATREM TIMIDI FLERE NON SOLERE. Neque tamen pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt opes. nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur quam pugnabant. Hinc in Piræeum tranſiit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare ſunt adorti, ab eaque turpiter repulſi, protinus in urbem, armis impedimentiſque amiſſis, refugerunt. Uſus eſt Thraſybulus non minus prudentia quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit; cives enim civibus parcere æquum cenſebat. neque quiſquam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit. Neminem jacentem veſte ſpoliavit: nil attigit, niſi arma quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In ſecundo

prœlio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem adverſus Thraſybulum fortiſſime pugnaret.

III. Hoc dejecto Pauſanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thraſybulum, & eos qui urbem tenebant, fecit pacem his conditionibus, *Ne qui, præter triginta tyrannos, & decem qui poſtea prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exſilio, neve bona publicarentur: reipublicæ procuratio populo redderetur*. Præclarum hoc quoque Thraſybuli; quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate poſſet, legem tulit, *Ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve multaretur:* eamque illi *legem oblivionis* appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, ſed etiam ut valeret, effecit. Nam cum quidam ex iis qui ſimul cum eo in exſilio fuerant, cædem facere eorum vellent cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit: & id quod pollicitus erat, præſtitit.

IV. Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data eſt, facta e duabus virgulis oleaginis: quæ, quod amor civium, non vis expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. Bene ergo Pittacus ille qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, cum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent, *Nolite, rogo vos*, inquit, *mihi dare quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. Quare ex iſtis nolo amplius quam centum jugera, quæ & meam animi æquitatem, & veſtram voluntatem indicent. Nam parva munera, diutina: locupletia, non propria eſſe conſueverunt.* Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſivit, neque quemquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore cum prætor claſſem ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ, a barbaris ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

CO-

CONON.

IX.

I. CONON Athenienſis Peloponneſio bello acceſſit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. nam & prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis res magnas mari geſſit. Quas ob cauſſas præcipuus ei honos habitus eſt. Namque omnibus unus inſulis præfuit. in qua poteſtate Pharas cepit coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello prætor, cum apud Ægos flumen copiæ Athenienſium a Lyſandro ſunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejus res adminiſtrata eſt. nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi adfuiſſet, illam Athenienſes calamitatem accepturos non fuiſſe.

II. Rebus autem afflictis cum patriam obſideri audiſſet, non quæſivit ubi ipſe tuto viveret, ſed unde præſidio poſſet eſſe civibus ſuis. Itaque contulit ſe ad Pharnabazum ſatrapen Ioniæ & Lydiæ, eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multiſque effecit periculis. Nam cum Lacedæmonii Athenienſibus devictis in ſocietate non manerent quam cum Artaxerxe fecerant, Ageſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maxime impulſi a Tiſſapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coïerat ſocietatem; hunc adverſus Pharnabazus habitus eſt imperator. re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejuſque omnia arbitrio geſta ſunt. Hic militum ducem ſummum Ageſilaum impedivit, ſæpeque ejus conſiliis obſtitit. Neque vero non fuit apertum, ſi ille non fuiſ-

ſet, Ageſilaum Aſiam Tauro tenus regi fuiſſe ereptu-rum. Qui poſtea quam domum a ſuis civibus revocatus eſt, quod Bœotii & Athenienſes Lacedæmoniis bellum indixerant, Conon nihilo ſecius apud præfectos regis verſabatur, iiſque omnibus magno erat uſui.

III. Defecerat a rege Tiſſaphernes. neque id tam Artaxerxi quam ceteris erat apertum. multis enim magniſque meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret, valebat. Neque admirandum, ſi non facile ad credendum inducebatur, reminiſcens, ejus ſe opera Cyrum fratrem ſuperaſſe. Hujus accuſandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem miſſus, poſtquam venit, primum ex more Perſarum ad chiliarchum, qui ſecundum gradum imperii tenebat, Tithrauſtem acceſſit, ſeque oſtendit cum rege colloqui velle. nemo enim ſine hoc admittitur. Huic ille inquit, *Nulla mora eſt. ſed tu delibera utrum colloqui malis, an per literas edere quæ cogitas. neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te regem*, quod προσκυνεῖν illi vocant. *hoc ſi tibi grave eſt, per me nihilo ſecius editis mandatis conficies quod ſtudes*. Tum Conon, *Mihi vero*, inquit, *non eſt grave quemvis honorem habere regi; ſed vereor ne civitati meæ ſit opprobrio, ſi, cum ex ea ſim profectus quæ ceteris gentibus imperare conſueverit, potius barbarorum quam illius more fungar*. Itaque quæ volebat, huic ſcripta tradidit.

IV. Quibus cognitis rex tantum auctoritate ejus motus eſt, ut Tiſſaphernem hoſtem judicarit, & Lacedæmonios bello perſequi juſſerit, & ei permiſerit, quem vellet eligere ad diſpenſandam pecuniam. Id arbitrium Conon negavit ſui eſſe conſilii, ſed ipſius qui optime ſuos noſſe deberet: ſed ſe ſuadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare eſt miſſus, ut Cypriis & Phœnicibus, ceteriſque civitatibus maritimis naves longas imperaret, claſſemque,

qua

qua proxima æſtate mare tueri poſſet, compararet, dato adjutore Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. Id ut Lacedæmoniis eſt nuntiatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam ſi cum barbaro ſolum contenderent. nam ducem fortem & prudentem regis opibus præfuturum, ac ſecum dimicaturum videbant: quem neque conſilio, neque copiis ſuperare poſſent. Hac mente magnam contrahunt claſſem, proficiſcuntur Piſandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prœlio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non ſolum Athenæ, ſed etiam cuncta Græcia, quæ ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata eſt. Conon cum parte navium in patriam venit, muros dirutos a Lyſandro utroſque, & Piræei, & Athenarum, reficiendos curat: pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus ſuis donat.

V. Accidit huic quod ceteris mortalibus, ut inconſideratior in ſecunda quam in adverſa eſſet fortuna. Nam claſſe Peloponneſiorum devicta, cum ultum ſe injurias patriæ putaret, plura concupivit quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri quam regis, maluit. Nam cum magnam auctoritatem ſibi pugna illa navali quam apud Cnidum fecerat, conſtituiſſet, non ſolum inter barbaros, ſed etiam inter omnes Græciæ civitates; clam dare operam cœpit ut Ioniam & Æoliam reſtitueret Athenienſibus. Id cum minus diligenter eſſet celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, ſimulans ad regem eum ſe mittere velle. Magna feſtinatione hujus nuntio parens cum veniſſet, in vincula conjectus eſt: in quibus aliquamdiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, ibique periiſſe, ſcriptum reliquerunt. Contra ea Dinon hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus,

effu-

effugiſſe ſcripſit. Illud addubitat, utrum Tiribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

DION.

X.

I. DION Hipparini filius Syracuſanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. namque ille ſuperior Ariſtomachen, ſororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua duos filios Hipparinum, & Nyſæum procreavit, totidemque filias, Sophroſynen, & Areten. quarum priorem Dionyſio filio, eidem cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram Areten Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendat: magnas præterea divitias a patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, neque minus propter mores quam affinitatem. namque etſi Dionyſii crudelitas ei diſplicebat, tamen ſalvum illum propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſſa eſſe ſtudebat. Aderat in magnis rebus: ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re major ipſius cupiditas interceſſerat. Legationes vero omnes quæ eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen tyranni ſua humanitate tegebat.

II. Hunc a Dionyſio miſſum Carthaginienſes ſuſpexerunt, ut neminem umquam græca lingua loquentem magis ſint admirati. Neque vero hæc Dionyſium fugie-

giebant. nam quanto eſſet ſibi ornamento ſentiebat: quo fiebat ut uni huic maxime indulgeret, neque eum ſecus diligeret ac filium. Qui quidem, cum Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, adoleſcenti negare non potuit quin eum arceſſeret, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit. Quem Dion adeo admiratus eſt, atque adamavit, ut ſe totum ei traderet. neque vero minus Plato delectatus eſt Dione. Itaque cum a Dionyſio tyranno crudeliter violatus eſſet, quippe quem venumdari juſſiſſet, tamen eodem rediit, ejuſdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionyſius: quo cum graviter conflictaretur, quæſivit a medicis Dion, quemadmodum ſe haberet. ſimulque ab his petiit, ſi forte majori eſſet periculo, ut ſibi faterentur: nam velle ſe cum eo colloqui de partiendo regno, quod ſororis ſuæ filios ex illo natos partem regni putabat debēre habere. Id medici non tacuerunt, & ad Dionyſium filium ſermonem retulerunt. quo ille commotus, ne agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem medicos dare coëgit. Hoc æger ſumto, ſomno ſopitus, diem obiit ſupremum.

III. Tale initium fuit Dionis & Dionyſii ſimultatis; eaque multis rebus aucta eſt: ſed tamen primis temporibus aliquamdiu ſimulata inter eos amicitia manſit. Cumque Dion non deſineret obſecrare Dionyſium ut Platonem Athenis arceſſeret, & ejus conſiliis uteretur; ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit. eodemque tempore Philiſtum hiſtoricum Syracuſas reduxit, hominem amicum non magis tyranno quam tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro plura ſunt expoſita qui *de hiſtoricis* conſcriptus eſt. Plato autem tantum apud Dionyſium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut perſuaſerit, tyrannidis facere finem,

liber-

libertatemque reddere Syracuſanis. A qua voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquanto crudelior eſſe cœpit.

IV. Qui quidem cum a Dione ſe ſuperari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens ne, ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur, oſtendens, ſe id utriuſque facere cauſſa, ne, cum inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id cum factum multi indignarentur, magnæque eſſet invidiæ tyranno, Dionyſius omnia quæ moveri poterant, Dionis in naves impoſuit, ad eumque miſit. Sic enim exiſtimari volebat, id ſe non odio hominis, ſed ſuæ ſalutis feciſſe cauſſa. Poſtea vero quam audivit, eum in Peloponneſo manum comparare, ſibique bellum facere conari, Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit: filiumque ejus ſic educari juſſit, ut indulgendo turpiſſimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero prius quam pubes eſſet, ſcorta adducebantur: vino epuliſque obruebatur; neque ullum tempus ſobrio relinquebatur. Is uſque eo vitæ ſtatum commutatum ferre non potuit, poſtquam in patriam rediit pater, (namque appoſiti erant cuſtodes, qui eum a priſtino victu deducerent) ut ſe e ſuperiore parte ædium dejecerit, atque ita interierit.

V. Sed illuc revertor. Poſtquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit Heraclides ab eodem expulſus Dionyſio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur. quam ob cauſſam pauci ad ſocietatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus non tam ſuis copiis quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem

cem equitum, centumque peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum, adeo facile perculit, ut poſt diem tertium quam Siciliam attigerat, Syracuſas introïerit. Ex quo intelligi poteſt, NULLUM ESSE IMPERIUM TUTUM, NISI BENEVOLENTIA MUNITUM. Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia claſſem opperiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum. Quæ res eum ſefellit. nam Dion his ipſis qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus partis Siciliæ potitus eſt quæ ſub Dionyſii poteſtate fuerat: parique modo urbis Syracuſarum, præter arcem, & inſulam adjunctam oppido. Eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionyſius.

VI. Has tam proſperas, tamque inopinatas res conſecuta eſt ſubita commutatio: quod fortuna ſua mobilitate quem paullo ante extulerat, demergere eſt adorta. primum in filio, de quo commemoravi ſupra, ſuam vim exercuit. Nam cum uxorem reduxiſſet, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit graviſſimum parens vulnus morte filii: deinde orta diſſenſione inter eum, & Heraclidem: qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque minus valebat apud optimates: quorum conſenſu præerat claſſi, cum Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia; in quo hæc ſententia eſt: *Non poſſe bene geri rempublicam multorum imperiis*. Quod dictum magna invidia conſecuta eſt. namque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. Hanc ille

non

Digitized by Google

non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit, Heraclidemque, cum Syracuſas veniſſet, interficiendum curavit.

VII. Quod factum omnibus maximum timorem injecit. nemo enim illo interfecto ſe tutum putabat. Ille autem adverſario remoto, licentius eorum bona quos ſciebat adverſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertivit. Quibus diviſis, cum quotidiani maximi fierent ſumtus, celeriter pecunia deeſſe cœpit: neque quo manus porrigeret, ſuppetebat, niſi in amicorum poſſeſſiones. Id ejuſmodi erat, ut cum milites reconciliaſſet, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur, & inſuetus male audiendi, non æquo animo ferebat, de ſe ab his male exiſtimari quorum paullo ante in cælum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offenſa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dictitabat.

VIII. Hæc ille intuens, cum quemadmodum ſedaret, neſciret, & quorſum evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Athenienſis, qui ſimul cum eo ex Peloponneſo in Siciliam venerat, homo & callidus, & ad fraudem acutus, ſine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait, eum in magno periculo eſſe, propter offenſionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare poſſet, niſi alicui ſuorum negotium daret, qui ſe ſimularet illi inimicum, quem inveniſſet idoneum. facile omnium animos cogniturum, adverſarioſque ſublaturum, quod inimici ejus diſſidenti ſuos ſenſus aperturi forent. Tali conſilio probato, excipit has partes ipſe Callicrates, & ſe armat imprudentia Dionis: ad eum interficiendum ſocios conquirit, adverſarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res, multis conſciis quæ gererentur, elata refertur ad Ariſtomachen ſororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ, conveniunt cujus de periculo ti-

mo-

mebant. At ille negat, a Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa quæ agerentur, fieri præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſecius Callicratem in ædem Proſerpinæ deducunt, ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, ſed ad maturandum concitatus eſt, verens ne prius conſilium aperiretur ſuum quam conata perfeciſſet.

IX. Hac mente proximo die feſto, cum a conventu remotum ſe Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuiſſet; conſciis loca munitiora oppidi tradidit, domum cuſtodibus ſæpſit: a foribus qui non diſcederent, certos præfecit: navem triremem armatis ornat, Philocratique fratri ſuo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut ſi exercere remiges vellet; cogitans, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet quo fugeret ad ſalutem. Suorum autem e numero Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit, cum audaciſſimos, tum viribus maximis: hiſque dat negotium ut ad Dionem eant inermes, ſic ut conveniendi ejus gratia viderentur venire. Hi propter notitiam ſunt intromiſſi. At illi, ut limen ejus intrarunt, foribus obſeratis, in lecto cubantem invadunt, colligant: fit ſtrepitus, adeo ut exaudiri poſſet foris. Hic, ſicut ante ſæpe dictum eſt, quam inviſa ſit ſingularis potentia, & miſeranda vita qui ſe metui quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. Namque illi ipſi cuſtodes, ſi propitia fuiſſent voluntate, foribus effractis ſervare eum potuiſſent; quod illi inermes, telum foris flagitantes, vivum tenebant. Cui cum ſuccurreret nemo, Lyco quidam Syracuſanus per feneſtras gladium dedit. quo Dion interfectus eſt.

X. Confecta cæde, cum multitudo viſendi gratia introiiſſet, nonnulli ab inſciis pro noxiis conciduntur. Nam celeri rumore delato, Dioni vim allatam, multi

con-

concurrerant, quibus tale facinus diſplicebat. Hi falſa ſuſpicione ducti, immerentes inermes, ut ſceleratos occidunt. Hujus de morte ut palam factum eſt, mirabiliter vulgi immutata eſt voluntas. Nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eumdem liberatorem patriæ, tyrannique expulſorem prædicabant. Sic ſubito miſericordia odio ſucceſſerat, ut eum ſuo ſanguine, ſi poſſent, ab Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo loco, elatus publice, ſepulcri monumento donatus eſt. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum poſt annum quam ex Peloponneſo in Siciliam redierat.

IPHICRATES.

XI.

I. IPHICRATES Athenienſis non tam magnitudine rerum geſtarum quam diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, ut non ſolum ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum vero in bello eſt verſatus, ſæpe exercitibus præfuit, nuſquam culpa male rem geſſit, ſemper conſilio vicit. Tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedeſtria arma mutavit, cum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibuſque haſtis, minutis gladiis uterentur. Ille e contrario peltam pro parma fecit, a qua poſtea peltaſtæ pedites appellantur, ut ad motus concurſuſque eſſent leviores: haſtæ modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque æneis lineas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto,

cto, quod æque corpus tegeret, & leve eſſet, curavit.

II. Bellum cum Thracibus geſſit: Seuthen ſocium Athenienſium in regnum reſtituit. Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præfuit, ut nullæ umquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque conſuetudinem adduxit, ut, cum prœlii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli ab peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit: quod maxime tota celebratum eſt Græcia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus eſt gloriam. Cum Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Athenienſibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conducticio, cujus numerus duodecim millium fuit. Quem quidem ſic omni diſciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati ſunt, ſic Iphicratenſes apud Græcos in ſumma laude fuerint. Idem ſubſidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardavit impetus. Nam niſi ejus adventus appropinquaſſet, non prius Thebani Sparta abſceſſiſſent, quam captam incendio deleſſent.

III. Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma; ut ipſo aſpectu cuivis injiceret admirationem ſui: ſed in labore remiſſus nimis, parumque patiens, ut Theopompus memoriæ prodidit. Bonus vero civis, fideque magna. quod cum in aliis rebus declaraverit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydice, mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejuſque opibus defenſa eſt. Vixit ad ſenectutem, placatis in ſe ſuorum civium animis. Cauſſam capitis ſemel dixit bello ſociali ſimul

cum Timotheo, eoque judicio eſt abſolutus. Meneſthea filium reliquit ex Threſſa natum, Coti regis filia. Is cum interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne faceret: matrem, inquit. Id cum omnibus mirum videretur; at ille, merito, inquit, facio; nam pater, quantum in ſe fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Athenienſem.

CHABRIAS.

XII.

I. CHABRIAS Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus, reſque multas memoria dignas geſſit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prœlio quod apud Thebas fecit, cum Bœotiis ſubſidio veniſset. Namque in ea victoria fidente ſummo duce Ageſilao, fugatis jam ab eo conducticiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu ſcuto, projectaque haſta, impetum excipere hoſtium docuit. Id novum Ageſilaus intuens, progredi non eſt auſus, ſuoſque jam incurrentes tuba revocavit. Hoc uſque eo in Græcia fama celebratum eſt, ut illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit. Quæ publice ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt ut poſtea athletæ, ceterique artifices his ſtatibus in ſtatuis ponendis uterentur in quibus victoriam eſsent adepti.

II. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtravit, cum dux Athenienſium eſset. In Ægypto ſua ſponte geſſit. nam Nectenabum adjutum profectus, regnum ei conſtituit. Fecit idem Cypri, ſed publice ab Athenienſibus Evagoræ adjutor datus. neque prius inde diſceſſit, quam totam inſulam bello devinceret.

qua

qua ex re Athenienſes magnam gloriam ſunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Perſas conflatum eſt: & Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis: a quibus magnas prædas Ageſilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Ageſilao cederet, ſua ſponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ claſſi præfuit: pedeſtribus copiis Ageſilaus.

III. Tum præfecti regis Perſiæ legatos miſerunt Athenas queſtum, quod Chabrias adverſum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienſes diem certam Chabriæ præſtituerunt, quam ante domum niſi rediſſet, capitis ſe illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius eſt moratus quam fuit neceſſe. Non enim libenter erat ante oculos civium ſuorum, quod & vivebat laute, & indulgebat ſibi liberalius quam ut invidiam vulgi poſſet effugere. Eſt enim hoc commune vitium in magnis liberiſque civitatibus, ut invidia gloriæ comes ſit. & libenter de his detrahunt quos emergere videant altius; neque animo æquo pauperes alienam opulentum intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero ſolus ille aberat Athenis libenter, ſed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum ſe ab invidia putabant abfuturos, quantum a conſpectu ſuorum receſſiſſent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Diſſimilis quidem Chares horum & factis & moribus, ſed tamen Athenis & honoratus & potens.

IV. Chabrias autem periit bello ſociali tali modo. Oppugnabant Athenienſes Chium. erat in claſſe Chabrias privatus; ſed omnes qui in magiſtratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis milites quam qui præerant, aſpiciebant. Quæ res ei maturavit mortem.

Nam dum primus ſtudet portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipſe ſibi perniciei fuit. cum enim eo penetraſſet, ceteræ non ſunt ſecutæ. Quo facto circumfuſus hoſtium concurſu cum fortiſſime pugnaret, navis roſtro percuſſa cœpit ſidere. Hinc cum refugere poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet, quod ſuberat claſſis Athenienſium, quæ exciperet natantem, perire maluit quam armis abjectis navem relinquere in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At ille præſtare honeſtam mortem exiſtimans turpi vitæ, cominus pugnans telis hoſtium interfectus eſt.

TIMOTHEUS.

XIII.

I. TIMOTHEUS Cononis filius Athenienſis. Hic a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus ſunt præclare facta, ſed hæc maxime illuſtria. Olynthios & Byzantios bello ſubegit. Samum cepit. in qua oppugnanda ſuperiori bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumſerant. hanc ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. Adverſum Cotym bella geſſit. ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit. Cyzicum obſidione liberavit. Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: a quo cum Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quam id ſumere cujus partem domum ſuam ferre poſſet. Itaque accepit Erichthonem & Seſtum. Idem claſſi præfectus

fectus circumvehens Peloponneſum, Laconicam populatus, claſſem eorum fugavit.

II. Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit: ſocioſque idem adjunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas, omneſque eas gentes quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione deſtiterunt, & ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt, pacemque his legibus conſtituerunt, ut Athenienſes mari duces eſſent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ Paci Publicæ ſint factæ, eique Deæ pulvinar ſit inſtitutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice ſtatuam in foro poſuerunt. qui honos huic uni ante hoc tempus contigit, ut cum patri populus ſtatuam poſuiſſet, filio quoque daret. Sic juxta poſita recens filii, veterem patris renovavit memoriam.

III. Hic cum eſſet magno natu, & magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes undique premi ſunt cœpti. Defecerat Samus: deſcierat Helleſpontus: Philippus jam tunc valens Macedo multa moliebatur: cui oppoſitus Chares cum eſſet, non ſatis in eo præſidii putabatur. Fit Meneſtheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiſcatur, decernitur. Huic in conſilium dantur duo uſu & ſapientia præſtantes, quorum conſilio uteretur, pater, & ſocer, quod in his tanta erat auctoritas, ut magna ſpes eſſet, per eos, amiſſa poſſe recuperari. Hi cum Samum profecti eſſent, & eodem Chares, eorum adventu cognito, cum ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtum videretur; accidit, cum ad inſulam appropinquarent, ut magna tempeſtas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, ſuam claſſem ſuppreſſerunt. At ille temeraria uſus ratione, non ceſſit majorum natu auctoritati: &, ut ſi in ſua manu eſſet fortuna, quo contenderat pervenit: eodemque ut

ſequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuntium miſit. Hinc male re geſta, compluribus amiſſis navibus, eodem unde erat profectus, ſe recepit, literaſque Athenas publice miſit, ſibi proclive fuiſſe Samum capere, niſi a Timotheo & Iphicrate deſertus eſſet. Ob eam rem in crimen vocabantur: populus acer, ſuſpicax, mobilis, adverſarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accuſantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, liſque ejus æſtimatur centum talentis. Ille odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem ſe contulit.

IV. Hujus poſt mortem populus, cum eum judicii ſui pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus, ad muri quamdam partem reficiendam, juſſit dare. In quo fortunæ varietas eſt animadverſa: nam quos avus Conon muros ex hoſtium præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos cum ſumma ignominia familiæ ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientiſque vitæ cum pleraque poſſumus proferre teſtimonia, uno erimus contenti; quod ex eo facile conjici poterit quam carus ſuis fuerit. Cum Athenis adoleſcentulus cauſſam diceret, non ſolum amici, privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis Iaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic cum in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit: patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii eſſe duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

DA-

DATAMES.

XIV.

I. VENIO nunc ad fortiſſimum virum, maximique conſilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginienſibus, Hamilcare, & Hannibale. De quo hoc plura referemus, quod & obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque: & ea quæ proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, quo tantum non omnes ſuperabat, acciderunt: quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſſa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum qui regiam tuebantur. Pater ejus Camiſſares, quod & manu fortis, & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames militare munus fungens primum, qualis eſſet apparuit in bello quod rex adverſus Caduſios geſſit. Namque hic multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera. Quo factum eſt ut, cum in eo bello cecidiſſet Camiſſares, paterna ei traderetur provincia.

II. Pari ſe virtute poſtea præbuit, cum Autophradates juſſu regis bello perſequeretur eos qui defecerant. Namque ejus opera hoſtes, cum caſtra jam intraſsent, profligati ſunt, exercituſque reliquus conſervatus eſt. Qua ex re majoribus rebus præeſse cœpit. Erat eo tempore Thyus dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, a Pylæmene illo quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. Is regis dicto audiens non erat. quam ob cauſsam bello eum perſequi conſtituit,

eique rei præfecit Datamen propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & ſorore erant nati. Quam ob cauſſam Datames omnia primum experiri voluit, ut ſine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pæne interiit. nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. ea quid ageretur, reſciit: filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo cum ab Ariobarzane, præfecto Lydiæ, & Ioniæ, totiuſque Phrygiæ, deſertus eſſet, nihilo ſegnius perſeveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

III. Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipſe, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis eo ubi erat rex, venit: poſteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod & niger, & capillo longo, barbaque erat prolixa, optima veſte contexit, quam ſatrapæ regii gerere conſueverant. ornavit etiam torque, atque armillis aureis, ceteroque regio cultu. Ipſe agreſti duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, ſiniſtra copulam, vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam captam duceret. Quem cum omnes proſpicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus eſſet concurſus; fuit nemo non qui agnoſceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit. itaque Pharnabazum miſit exploratum. A quo ut rem geſtam comperit, ſtatim admitti juſſit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis quod nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum miſit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo & Tithrauſte ad bellum Ægyptium, parique eum atque illos imperio eſ-

ſe

ſe juſſit. Poſtea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi ſumma imperii tradita eſt.

IV. Hic cum maximo ſtudio compararet exercitum, Ægyptumque proficiſci pararet, ſubito a rege literæ ſunt ei miſſæ, ut Aſpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat. quæ gens jacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aſpis ſaltuoſam regionem, caſtelliſque munitam incolens, non ſolum imperio regis non parebat, ſed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi portarentur, abripiebat. Datames etſi longe aberat ab his regionibus, & a majore re abſtrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, ſed viris fortibus, navem conſcendit, exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe imprudentem & imparatum parva manu oppreſſurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egreſſus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum tranſiit, eoque quo ſtuduerat, venit. Quærit, quibus locis ſit Aſpis. cognoſcit, haud longe abeſſe, profectumque eum venatum. quem dum ſpeculatur, adventus ejus cauſſa cognoſcitur. Piſidas cum iis quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames ubi audivit, arma capit, ſuos ſequi jubet. ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur. Quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem pertimeſcit, atque a conatu reſiſtendi deterritus ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati.

V. Hæc dum geruntur, Artaxerxes, reminiſcens a quanto bello ad quam parvam rem principem ducum miſiſſet, ſe ipſe reprehendit, & nuntium ad exercitum Acen miſit, quod nondum Datamen profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic priuſquam perveniret quo erat profectus, in itinere convenit qui Aſpim ducebant. Qua celeritate cum magnam beni-

benivolentiam regis Datames conſecutus eſſet, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris quam ſe omnes fieri videbant. Quo facto cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. Hæc Pandates, gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami, perſcripta ei mittit, in quibus docet, eum magno fore periculo, ſi quid illo imperante in Ægypto adverſi accidiſset. namque EAM ESSE CONSUETUDINEM REGUM, UT CASUS ADVERSOS HOMINIBUS TRIBUANT, SECUNDOS FORTUNÆ SUÆ. quo facile fieri ut impellantur ad eorum perniciem quorum ductu res male geſtæ nuntientur. illum hoc majore fore diſcrimine, quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimiciſſimos. Talibus ille literis cognitis cum jam ad exercitum Acæum veniſset, quod non ignorabat ea vere ſcripta, deſciſcere a rege conſtituit. neque tamen quidquam fecit quod fide ſua eſset indignum. Nam Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipſe cum ſuis in Cappadociam diſcedit, conjunctamque huic Paphlagoniam occupat; celans qua voluntate eſset in regem: clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas ſuis tuendas tradit.

VI. Sed hæc propter hiemale tempus minus proſpere ſuccedebant. Audit, Piſidas quaſdam copias adverſus ſe parare. Filium eo Arſidæum cum exercitu mittit. Cadit in prœlio adoleſcens. proficiſcitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepiſſet, quod prius ad hoſtem pervenire cupiebat, quam de male re geſta fama ad ſuos perveniret; ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat pervenit, hiſque locis caſtra ponit ut neque circumiri multitudine adverſariorum poſset, neque impediri quo minus ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes, ſocer ejus,

præ-

præfectus equitum : is deſperatis generi rebus ad hoſtes transfugit. Id Datames ut audivit, ſenſit, ſi in turbam exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum ut ceteri conſilium ſequerentur: in vulgus edit, ſuo juſſu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hoſtes. quare relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi. quod ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum ut adverſarii non poſſent reſiſtere, cum & intra vallum, & foris cæderentur. Hac re probata exercitum educit, Mithrobarzanem perſequitur, qui dum ad hoſtes pervenerat, Datames ſigna inferri jubet. Piſidæ nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compoſitoque feciſſe, ut recepti, eſſent majori calamitati. primum eos adoriuntur. Illi, cum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti ſunt cum eis pugnare ad quos tranſierant, ab hiſque ſtare quos reliquerant. quibus cum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra hoſtium capit. Tali conſilio uno tempore & proditores perculit, & hoſtes profligavit: & quod ad ſuam perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum uſquam legimus.

VII. Ab hoc tamen viro Schiſmas maximo natu filius deſciit, & ad regem tranſiit, & de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat ſibi cum viro forti ac ſtrenuo negotium eſſe, qui cum cogitaſſet, facere auderet, & prius cogitare quam conari conſueſſet, Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare poſſet ſaltum in quo Ciliciæ portæ ſunt ſitæ, Datames præoccupare ſtuduit. ſed tam ſubito copias contrahere non potuit. A qua re depulſus, cum ea manu quam contraxerat, locum delegit

legit talem, ut neque circumiretur ab hoſtibus, neque præteriret adverſarius quin ancipitibus locis premeretur: &, ſi dimicare eo vellet, non multum obeſſe multitudo hoſtium ſuæ paucitati poſſet.

VIII. Hæc etſi Autophradates videbat, tamen ſtatuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tamdiu uno loco ſedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardaces appellant. ejuſdemque generis III. funditorum. Præterea Cappadocum VIII. Armeniorum X. Paphlagonum V. Phrygum X. Lydorum V. Aſpendiorum & Piſidarum circiter III. Cilicum II. Captianorum totidem: ex Græcia conductorum III. millia, levis armaturæ maximum numerum. Has adverſus copias ſpes omnis conſiſtebat Datami in ſe, locique natura. namque hujus partem non habebat vieeſimam militum. Quibus fretus, conflixit, adverſariorumque multa millia concidit, cum de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſet. Quam ob cauſſam poſtero die tropæum poſuit quo loco pridie pugnatum. Hic cum caſtra moviſſet, inferior copiis, ſuperior omnibus prœliis diſcedebat, quod numquam manum confereret, niſi adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet. quod perito regionum, callideque cogitanti ſæpe accidebat. Autophradates cum bellum duci majore regis calamitate quam adverſariorum, videret, ad pacem atque amicitiam hortatus eſt, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etſi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum quod rex adverſus Datamen ſuſceperat, ſedatum. Autophradates in Phrygiam ſe recepit.

IX. At rex, quod implacabile odium in Datamen ſuſceperat, poſtquam bello eum opprimi non poſſe animadvertit, inſidiis interficere ſtuduit. Quas ille pleraſ-

raſque vitavit. Sicut cum nuntiatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero. de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit, verum, falſumne ſibi eſſet relatum. Itaque eo profectus eſt in quo itinere futuras inſidias illi dixerant, ſed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loci ire quo ipſe conſueverat, juſſit. ipſe autem ornatus veſtitu militari inter corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem his Datames cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere quod ipſum vidiſſent. Ipſe ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem cum univerſi feciſſent, priuſquam pervenirent ad eum quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

X. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. Namque is pollicitus eſt regi, ſe eum interfecturum, ſi ei rex promitteret, ut quodcumque vellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Perſarum, dextra dediſſet. Hanc ut accepit, ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum rege inimicitias: copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit, regis provinciam vexat, caſtella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamen mittit. pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo perſuaſit homini ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bellum, cum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur.

Id

Id cum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamen, tempus eſſe majores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi. de qua re, ſi ei videretur, quo vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribuſque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipſo autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt. Deinde ipſi ſunt congreſſi. Hic cum aliquamdiu in colloquio fuiſſent, & diverſi diſceſſiſſent, jamque procul Datames abeſſet; Mithridates priuſquam ad ſuos perveniret, ne quam ſuſpicionem pareret, in eumdem locum revertitur, atque ibi ubi telum erat poſitum, reſedit, ut ſi a laſſitudine cuperet acquieſcere: Datamenque revocavit, ſimulans, ſe quiddam in colloquio eſſe oblitum. Interim telum quod latebat, protulit, nudatumque vagina veſte texit; ac Datami venienti ait, digredientem ſe animadvertiſſe, locum quemdam qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda eſſe idoneum. Quem cum digito monſtraret, & ille conſpiceret, averſum ferro transfixit: priuſque quam quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos conſilio, neminem perfidia ceperat, ſimulata captus eſt amicitia.

EPAMINONDAS.

XV.

I. EPAMINONDAS Polymni filius Thebanus. De hoc priuſquam ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant, neve

neve ea quæ ipſis leviora ſunt, pari modo apud ceteros fuiſſe arbitrentur. Scimus enim, muſicen noſtris moribus abeſſe a principis perſona: ſaltare etiam in vitiis poni. quæ omnia apud Græcos & grata & laude digna ducuntur. Cum autem exprimere imaginem conſuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus: deinde quibus diſciplinis, & a quibus ſit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus, & ſi qua alia digna memoria erunt: poſtremo de rebus geſtis, quæ a plurimis omnium anteponuntur virtutibus.

II. Natus igitur patre quo diximus, honeſto genere, pauper jam a majoribus relictus. Eruditus autem ſic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare, & cantare ad chordarum ſonum doctus eſt a Dionyſio: qui non minore fuit in muſicis gloria quam Damon, aut Lamprus, quorum pervulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, ſaltare a Calliphrone. At Philoſophiæ præceptorem habuit Lyſim Tarentinum, Pythagoræum: cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit: neque prius eum a ſe dimiſerit, quam doctrinis tanto anteceſſit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in ceteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Poſtquam ephebus factus eſt, & palæſtræ dare operam cœpit, non tam magnitudini virium ſervivit quam velocitati. illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo & luctando, ad eum finem quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere. in armis plurimum ſtudii conſumebat.

III.

III. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona acceſſerant. erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo: adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patienſque admirandum in modum: non ſolum populi, ſed etiam amicorum ferens injurias: inprimiſque commiſſa celans; quod interdum non minus prodeſt quam diſerte dicere. Studioſus audiendi. ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur. Itaque cum in circulum veniſſet in quo aut de republica diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur, numquam inde prius diſceſſit quam ad finem ſermo eſſet deductus. Paupertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo caruit facultatibus: fide ad alios ſublevandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit judicari, omnia ei cum amicis fuiſſe communia. Nam cum aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus fuiſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non poſſet, amicorum concilium habebat, & quantum quiſque daret, pro facultatibus imperabat: eamque ſummam cum faceret, prius quam acciperet pecuniam, adducebat eum qui quærebat, ad eos qui conferebant: eique ut ipſi numerarent, faciebat, ut ille ad quem ea res perveniebat, ſciret, quantum cuique deberet.

IV. Tentata autem ejus eſt abſtinentia a Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & cauſſam adventus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedonte coram, *Nihil*, inquit, *opus pecunia eſt. nam ſi ea rex*

vult

vult quæ Thebanis ſint utilia, gratis facere ſum paratus: ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentaſti, tuique ſimilem exiſtimaſti, non miror. tibi ignoſco. ſed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. I tu Micythe, argentum huic redde; aut niſi id confeſtim facis, ego te tradam magiſtratui. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exire, ſuaque, quæ attuliſſet, liceret efferre: *Iſtud*, inquit, *faciam; neque tua cauſſa, ſed mea: ne ſi tibi ſit pecunia adempta, aliquis dicat, ad me ereptum perveniſſe, quod delatum accipere noluiſſem.* A quo cum quæſiſſet, quo ſe duci vellet, & ille Athenas diceret, præſidium dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id ſatis habuit, ſed etiam ut inviolatus in navem aſcenderet, per Chabriam Athenienſem, de quo ſupra mentionem fecimus, effecit. Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium. Plurima quidem proferre poſſemus, ſed modus adhibendus eſt: quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere conſtituimus, quorum ſeparatim multis millibus verſuum complures ſcriptores ante nos explicarunt.

V. Fuit & diſertus, ut nemo Thebanus ei par eſſet eloquentia: neque minus concinnus in brevitate reſpondendi, quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quemdam, indidem Thebis, adverſarium in adminiſtranda republica, ſatis exercitatum in dicendo, ut Thebanum ſcilicet. namque illi genti plus ineſt virium quam ingenii. Is quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari ſolebat Thebanos ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera deſideraretur. Huic ille, fallis, inquit, verbo cives tuos, quod hos a bello avocas. otii enim nomine ſervitutem concilias. nam pari-

tur pax bello. itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati eſſe debent. quare ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis utendum, non palæſtra. Idem ille Meneclides cum huic objiceret quod liberos non haberet, neque uxorem duxiſſet; maximeque inſolentiam, quod ſibi Agamemnonis, bello, gloriam videretur conſecutus: at ille, deſine, inquit, Meneclide, de uxore mihi exprobrare; nam nullius in iſta re minus quam tuo uti conſilio volo. (habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterii.) quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. namque ille cum univerſa Græcia vix decem annis unam cepit urbem: ego contra ex una urbe noſtra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.

VI. Idem cum in conventum veniſſet Arcadum, petens ut ſocietatem cum Thebanis & Argivis facerent: contra Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentia omnes eo præſtabat tempore, poſtularet ut potius amicitiam ſequerentur Atticorum, & in oratione ſua multa invectus eſſet in Thebanos & Argivos, in eiſque hoc poſuiſſet, animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreaſſet, ex quibus de ceteris poſſent judicare: Argivos enim fuiſſe Oreſtem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Oedipum natum, qui cum patrem ſuum interfeciſſet, ex matre liberos procreaſſet: huic in reſpondendo Epaminondas, cum de ceteris peroraſſet, poſtquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari ſe dixit ſtultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit, innocentes illos natos, domi ſcelere admiſſo, cum patria eſſent pulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ, quo cum omnium ſociorum conveniſſent legati, coram frequentiſſimo legationum conventu, ſic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concuſſerit, quam Leuctrica

pu-

pugna. Tum enim perfecit, quod poſt apparuit, ut auxilio ſociorum Lacedæmonii privarentur.

VII. Fuiſse autem patientem, ſuorumque injurias ferentem civium, quod ſe patriæ iraſci nefas eſſe duceret, hæc ſunt teſtimonia. Cum eum propter invidiam cives exercitui præficere noluiſſent, duxque eſſet delectus belli imperitus, cujus errore eo eſſet deducta res illa militum; ut omnes de ſalute pertimeſcerent, quod locorum anguſtiis clauſi ab hoſtibus obſidebantur; deſiderari cœpta eſt Epaminondæ diligentia. erat enim ibi privatus numero militis. A quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc ſemel fecit, ſed ſæpius: maxime autem fuit illuſtre, cum in Peloponneſum exercitum duxiſset adverſus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. Hic cum criminibus adverſariorum omnes in invidiam veniſsent, ob eamque rem imperium his eſset abrogatum; atque in eorum locum alii prætores ſucceſſiſsent; Epaminondas plebiſcito non paruit, idemque ut facerent, perſuaſit collegis, & bellum quod ſuſceperat, geſſit. namque animadvertebat, ubi id feciſſet, totum exercitum propter prætorum imprudentiam, inſcitiamque belli, periturum. Lex erat Thebis quæ morte multabat, ſi quis imperium diutius retinuiſſet quam lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas cum reipublicæ conſervandæ cauſſa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit, & quatuor menſibus diutius quam populus juſſerat, geſſit imperium.

VIII. Poſtquam domum reditum eſt, collegæ ejus hoc crimine accuſabantur. quibus ille permiſit ut omnem cauſſam in ſe transferrent, ſuaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defenſione

illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat, quod, quid diceret non haberet. At ille in judicium venit, nihil eorum negavit quæ adverſarii crimini dabant, omniaque quæ collegæ dixerant, confeſſus eſt, neque recuſavit quo minus legis pœnam ſubiret: ſed unum ab his petivit, ut in periculo ſuo conſcriberent: EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST, QUOD EOS COEGIT APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORUM AUSUS FUIT ASPICERE IN ACIE: QUODQUE UNO PROELIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT, UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII SATIS HABERENT SI SALVI ESSE POSSENT: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT QUAM MESSENA CONSTITUTA URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc cum dixiſſet, riſus omnium cum hilaritate coortus eſt: neque quiſquam judex auſus eſt ferre ſuffragium. Sic a judicio capitis maxima diſceſſit gloria.

IX. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie inſtructa audacius inſtaret hoſtibus, cognitus a Lacedæmoniis, quod in ejus unius pernicie, patriæ ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impetum fecerunt, neque prius abſceſſerunt quam magna cæde facta, multiſque occiſis, ipſum Epaminondam pugnantem, ſparo eminus percuſſum concidere viderunt.

runt. Hujus caſu aliquantum retardati ſunt Bœotii: neque tamen prius pugna exceſſerunt quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, cum animadverteret, mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque, ſi ferrum quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim amiſſurum; uſque eo retinuit, quoad renuntiatum eſt viciſſe Bœotios. Id poſtquam audivit: *Satis*, inquit, *vixi*, *invictus enim morior*. Tum ferro extracto confeſtim exanimatus eſt.

X. Hic uxorem numquam duxit. in quo cum reprehenderetur a Pelopida, qui filium habebat infamem: maleque eum in eo patriæ conſulere diceret, quod liberos non relinqueret: vide, inquit, ne tu pejus conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis. neque vero ſtirps mihi poteſt deeſſe. namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit neceſſe eſt. Quo tempore, duce Pelopida, exſules Thebas occuparunt, & præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta eſt cædes civium, domi ſe retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret: namque omnem civilem victoriam funeſtam putabat. Idemque, poſtquam ad Cadmiam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis ſtetit. Hujus de virtutibus vitaque ſatis erit dictum, ſi hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias, Thebas & ante Epaminondam natum, & poſt ejuſdem interitum, perpetuo alieno paruiſſe imperio: contra ea, quamdiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuiſſe totius Græciæ. Ex quo intelligi poteſt, unum hominem pluris quam civitatem fuiſſe.

PELOPIDAS.

XVI.

I. PELOPIDAS Thebanus magis hiſtoriis quam vulgo notus: cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam; quod vereor, ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus literarum græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero, & medebor cum ſatietati, tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmia nominatur, occupavit, impulſu perpaucorum Thebanorum, qui adverſariæ factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant: idque ſuo privato, non publico, fecit conſilio. Quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod ſuſceptis inimicitiis ſatius ducebant eos obſideri quam liberari. Nam poſt Peloponneſium bellum, Athenaſque devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant: & eos eſſe ſolos qui adverſus reſiſtere auderent. Hac mente amicis ſuis ſummas poteſtates dederant, alterius factionis principes partim interfecerant, alios in exſilium ejecerant. in quibus Pelopidas hic de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus patria carebat.

II. Hi omnes fere Athenas ſe contulerant, non ut ſequerentur otium, ſed ut quemque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus eſt viſum rei gerendæ, communiter

ter cum his qui Thebis idem ſentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, cum quo maximi magiſtratus ſimul conſueverant epulari. Magnæ ſæpe res non ita magnis copiis ſunt geſtæ; ſed profecto numquam ab tam tenui initio tantæ opes ſunt profligatæ. Nam duodecim adoleſcentuli coïerunt ex his qui exſilio erant multati, cum omnino non eſſent amplius centum qui tanto ſe offerrent periculo: qua paucitate percuſſa eſt Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adverſariorum factioni quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt: qui principes erant totius Græciæ: quorum imperioſa majeſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam, ab hoc initio perculſa cecidit. Illi igitur duodecim quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdiu exiſſent, ut veſperaſcente cælo Thebas poſſent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpicione facerent iter. Qui cum tempore ipſo quo ſtuduerant, perveniſſent, domum Charonis deverterunt, a quo & tempus & dies erat datus.

III. Hoc loco libet interponere, etſi ſejunctum a re propoſita eſt, NIMIA FIDUCIA QUANTÆ CALAMITATI SOLEAT ESSE. Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, exſules in urbem deveniſſe. Id illi, vino epuliſque dediti, uſque eo deſpexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Acceſſit etiam quod magis aperiret eorum dementiam. allata eſt enim epiſtola Athenis ab Archia hierophante Archiæ qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exſulum ſcripta erant. Quæ cum jam accubanti in convivio eſſet data, ſicut erat ſignata, in pulvinum ſubjiciens, in craſtinum, inquit, differo res ſeveras. At illi omnes, cum jam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exſulibus duce Pelopida ſunt in-

terfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberarunt: auctores Cadmiæ occupandæ partim occiderunt, partim in exſilium ejecerunt.

IV. Hoc tam turbido tempore (ſicut ſupra docuimus) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: ceteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ prima phalangem proſtravit Laconum. omnibus præterea periculis affuit: ſicut Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu: quoque Meſſena celerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. Denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda, ita ut proxima eſſet Epaminondæ.

V. Conflictatus autem eſt cum adverſa fortuna. Nam & initio (ſicut oſtendimus) exſul patria caruit: & cum Theſſaliam in poteſtatem Thebanorum cuperet redigere, legationiſque jure ſatis tectum ſe arbitraretur, quod apud omnes gentes ſanctum eſſe conſueſſet, a tyranno Alexandro Pheræo ſimul cum Iſmenia comprehenſus, in vincula conjectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit, bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum, numquam is animo placari potuit in eum a quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannoſque ejus expellerent. Cujus belli cum ei ſumma eſſet data, eoque cum exercitu profectus eſſet, non dubitavit ſimul ac conſpexit hoſtem, confligere. In quo prœlio Alexandrum ut animadvertit, incenſus ira, equum in eum concitavit, proculque digreſſus a ſuis, conjectu telorum confoſſus cecidit. Atque hoc ſecunda victoria

acci-

accidit. nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto omnes Theſſaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & ſtatuis æneis, liberoſque ejus multo agro donarunt.

AGESILAUS.

XVII.

I. AGESILAUS Lacedæmonius, cum a ceteris ſcriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus eſt. eo enim uſus eſt familiariſſime. Hic primum de regno cum Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos eſt enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent ſemper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis Proclis, & Euryſthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. Harum ex altera in alterius familiæ locum fieri non licebat. itaque uterque ſuum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis ejus qui regnans deceſſiſſet. ſin is virilem ſexum non reliquiſſet, tum deligebatur qui proximus eſſet propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Ageſilai. Filium reliquerat Leotychidem: quem ille vivens non agnorat: eumdem moriens ſuum eſſe dixerat. Is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo contendit. neque id quod petivit, conſecutus eſt.

II. Nam Lyſandro ſuffragante, homine (ut oſtendimus ſupra) factioſo, & his temporibus potente, Ageſilaus antelatus eſt. Hic ſimul atque imperii potitus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis ut exercitum emitterent in Aſiam, bellumque regi facerent: docens, ſatius eſſe in Aſia quam in Europa dimicare. Namque

que fama exierat, Artaxerxem comparare claſſem, pedeſtreſque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut prius in Aſiam cum copiis pervenerit, quam regii ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt ut omnes imparatos imprudenteſque offenderet. Id ut cognovit Tiſſaphernes, qui ſummum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias a Lacone petivit, ſimulans, ſe dare operam ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera ad copias comparandas: eaſque impetravit trimeſtres. Juravit autem uterque, ſe ſine dolo inducias conſervaturum. in qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus: contra ea Tiſſaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen jusjurandum ſervabat, multumque in eo conſequi ſe dicebat, quod Tiſſaphernes perjurio ſuo & homines ſuis rebus abalienaret, & Deos ſibi iratos redderet: ſe autem ſervata religione confirmare exercitum; cum animadverteret, Deorum numen facere ſecum, hominesque ſibi conciliari amiciores, quod his ſtudere conſueſſent quos conſervare fidem viderent.

III. Poſtquam induciarum præteriit dies, barbarus, non dubitans, quod ipſius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletiſſima, eo potiſſimum hoſtes impetum facturos, omnes ſuas copias eo contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe convertit, eamque prius depopulatus eſt quam Tiſſaphernes uſquam ſe moveret. Magna præda militibus locupletatis Epheſum hiematum exercitum reduxit: atque ibi officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum apparavit: & quo ſtudioſius armarentur, inſigniuſque ornarentur, præmia propoſuit, quibus donarentur quorum egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut qui ceteris præſtitiſſent, eos magnis afficeret muneribus.

His

His igitur rebus effecit ut & ornatiſſimum, & exercitatiſſimum haberet exercitum. Huic cum tempus eſſet viſum copias extrahere ex hibernaculis, vidit, ſi quo eſſet iter facturus, palam pronuntiaſſet, hoſtes non crediturós, aliaſque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud eſſe facturum ac pronuntiaſſet. Itaque cum ille Sardis ſe iturum dixiſſet, Tiſſaphernes eamdem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefelliſſet, victumque ſe vidiſſet conſilio, ſero ſuis præſidio profectus eſt. nam cum illo veniſſet, jam Ageſilaus multis locis expugnatis, magna erat præda potitus. Laco autem, cum videret hoſtes equitatu ſuperare, numquam in campo ſui fecit poteſtatem, & his locis manum conſeruit quibus plus pedeſtres copiæ valerent. Pepulit ergo quotieſcumque congreſſus eſt, multo majores adverſariorum copias, & ſic in Aſia verſatus eſt, ut omnium opinione victor duceretur.

IV. Hic cum animo meditaretur proficiſci in Perſas, & ipſum regem adoriri, nuntius ei domo venit Ephorûm juſſu, bellum Athenienſes & Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis: quare venire non dubitaret. In hoc non minus ejus pietas ſuſpicienda eſt quam virtus bellica: qui cum victori præeſſet exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Perſarum potiundi, tanta modeſtia dicto audiens fuit juſſis abſentium magiſtratuum, ut ſi privatus in comitio eſſet Spartæ. Cujus exemplum utinam imperatores noſtri ſequi voluiſſent. Sed illuc redeamus. Ageſilaus opulentiſſimo regno præpoſuit bonam exiſtimationem, multoque glorioſius duxit ſi inſtitutis patriæ paruiſſet, quam ſi bello ſuperaſſet Aſiam. Hac igitur mente Helleſpontum copias trajecit, tantaque uſus eſt celeritate, ut quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic tranſierit triginta diebus. Cum jam haud longe abeſſet a Peloponneſo, obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes & Bœotii,

tii, ceterique eorum ſocii, apud Coroneam: quos omnes gravi prœlio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod cum plerique ex fuga ſe in templum Minervæ conjeciſſent, quærereturque ab eo, quid his fieri vellet, etſi aliquot vulnera acceperat eo prœlio, & iratus videbatur omnibus qui adverſus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa Deorum ſancta haberet, ſed etiam apud barbaros ſumma religione omnia ſimulacra, araſque conſervavit. Itaque prædicabat, mirari ſe, non ſacrilegorum numero haberi qui ſupplicibus eorum nocuiſſent: aut non gravioribus pœnis affici qui religionem minuerent quam qui fana ſpoliarent.

V. Poſt hoc prœlium, collatum eſt omne bellum circa Corinthum: ideoque Corinthium eſt appellatum. Hic cum una pugna decem millia hoſtium, Ageſilao duce, cecidiſſent: eoque facto opes adverſariorum debilitatæ viderentur: tantum abſuit ab inſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quod tam multi a ſe victi vitio adverſariorum concidiſſent. namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Græciæ ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem cum adverſarios intra mœnia compuliſſet, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur, negavit id ſuæ virtuti convenire. ſe enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ. Nam ſi, inquit, eos exſtinguere voluerimus qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmet ipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus. quo facto ſine negotio, cum voluerint, nos oppriment.

VI. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis. quo ne proficiſceretur, cum a pleriſque ad exeundum premeretur, ut ſi de exitu divinaret, exire noluit. Idem cum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſet-

eſſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine celeritas ejus conſilii ſaluti fuit univerſis. Nam cum quidam adoleſcentuli hoſtium adventu perterriti ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepiſſent; Ageſilaus, qui perniciosiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſſet, quemquam ad hoſtes transfugere conari, cum ſuis eo venit, atque, ut ſi bono animo feciſſent, laudavit conſilium eorum, quod eum locum occupaſſent: & ſe quoque id fieri debere, animadvertiſſe. Sic adoleſcentulos ſimulata laudatione recuperavit, & adjunctis de ſuis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi aucto numero eorum qui expertes erant conſilii, commovere ſe non ſunt auſi, eoque libentius, quod latere arbitrabantur quæ cogitarant.

VII. Sine dubio poſt Leuctricam pugnam Lacedæmonii ſe numquam refecerunt, neque priſtinum imperium recuperarunt: cum interim Ageſilaus non deſtitit, quibuſcumque rebus poſſet, patriam juvare. Nam cum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, ille omnibus qui a rege defecerant, præſidio fuit. a quibus magna donatus pecunia, patriam ſublevavit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus & dynaſtis, civitatibuſque conferrentur, nihil umquam in domum ſuam contulit, nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus qua Euryſthenes, progenitor majorum ſuorum, fuerat uſus: quam qui intrarat, nullum ſignum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra plurima patientiæ, atque abſtinentiæ. Sic enim erat inſtructa, ut nulla in re differret a cujuſvis inopis atque privati.

VIII. Atque hic tantus vir ut naturam fautricem ha-

habuerat in tribuendis animi virtutibus, ſic maleficam nactus eſt in corpore; exiguus, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus cum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari ſatis. Quod ei uſu venit cum annorum octoginta ſubſidio Thaco in Ægyptum iviſſet, & in acta cum ſuis accubuiſſet, ſine ullo tecto: ſtratumque haberet tale, ut terra tecta eſſet ſtramentis, neque huc amplius quam pellis eſſet injecta: eodemque comites omnes accubuiſſent, veſtitu humili atque obſoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem ſignificaret, ſed hominis non beatiſſimi ſuſpicionem præberet. Hujus de adventu fama cum ad regios eſſet perlata, celeriter munera eo cujuſque generis ſunt allata. His quærentibus Ageſilaum vix fides facta eſt, unum eſſe ex his qui tum accubabant. Qui cum regis verbis, quæ attulerant, dediſſent, ille præter vitulina, & hujuſmodi genera opſonii quæ præſens tempus deſiderabat, nihil accepit. unguenta, coronas, ſecundamque menſam ſervis diſpertiit: cetera referri juſſit. Quo facto eum barbari magis etiam contemſerunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potiſſimum ſumſiſſe arbitrabantur. Hic cum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege Nectanebe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo ſuo daret: veniſſetque in portum qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas & Ægyptum: in morbum implicitus deceſſit. ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre poſsent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt: atque ita domum retulerunt.

EU-

EUMENES.

XVIII.

I. EUMENES Cardianus. Hujus ſi virtuti par data eſſet fortuna, non ille quidem major, ſed multo illuſtrior, atque etiam honoratior; quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam cum ætas ejus incidiſſet in ea tempora quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis. neque aliud huic defuit quam generoſa ſtirps. Etſi ille domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indigne ferebant. neque tamen non patiebantur; vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, & celeritate ingenii. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi, Amyntæ filii: brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum ſcribæ loco: quod multo apud Grajos honorificentius eſt quam apud Romanos. Nam apud nos re vera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur. At apud illos contrario, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita, quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Noviſſimo tempore præfuit etiam alteri equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Utrique autem conſilio ſemper affuit, & omnium rerum habitus eſt particeps.

II. Alexandro Babylone mortuo, cum regna ſingulis familiaribus diſpartirentur, & ſumma rerum tradita

ta eſſet tuenda eidem cui Alexander moriens annulum ſuum dederat, Perdiccæ; ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendaſſe, quoad liberi ejus in ſuam tutelam perveniſſent, (aberant enim Craterus, & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephæſtio, quem unum Alexander, quod facile intelligi poſſet, plurimi fecerat) hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia, ſive potius dicta; nam tum in hoſtium erat poteſtate. Hunc ſibi Perdiccas adjunxerat magno ſtudio, quod in homine fidem & induſtriam magnam videbat, non dubitans, ſi eum pellexiſſet, magno uſui fore ſibi in his rebus quas apparabat. Cogitabat enim (quod fere omnes in magnis imperiis concupiſcunt) omnium partes corripere atque complecti. Neque vero hoc ſolus fecit, ſed ceteri quoque omnes qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare deſtinaverat. Is multis magnis pollicitationibus perſuadere Eumeni ſtuduit ut Perdiccam desereret, ac ſecum faceret ſocietatem. Cum perducere eum non poſſet, interficere conatus eſt: & feciſſet, niſi ille clam noctu ex præſidiis ejus effugiſſet.

III. Interim conflata ſunt illa bella quæ ad internecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omneſque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etſi infirmum videbat, quod unus omnibus reſiſtere cogebatur, tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis quam fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Aſiæ quæ inter Taurum montem jacet, atque Helleſpontum: & illum unum oppoſuerat Europæis adverſariis. Ipſe Ægyptum oppugnatum adverſus Ptolemæum erat profectus. Eumenes cum neque magnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ, adventare autem dicerentur, Helleſpontumque tranſiſſe Antipater & Cra-

& Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum uſu belli præſtantes: Macedones vero milites ea tunc erant fama qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi qui ſummam imperii potirentur: Eumenes intelligebat, ſi copiæ ſuæ cognoſcerent, adverſus quos ducerentur, non modo non ituras, ſed ſimul cum nuntio dilapſuras. Itaque hoc ejus fuit prudentiſſimum conſilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent: & his perſuaderet, ſe contra quoſdam barbaros proficiſci. Itaque tenuit hoc propoſitum, & prius in aciem exercitum eduxit, prœliumque commiſit, quam milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

IV. Quorum acerrimo concurſu cum magnam partem diei eſſet pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui ſecundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipſe Eumenes. Qui cum inter ſe complexi in terram ex equis decidiſſent, ut facile intelligi poſſet, inimica mente contendiſſe, animoque magis etiam pugnaſſe quam corpore; non prius diſtracti ſunt quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur: neque eo magis ex prœlio exceſſit, ſed acrius hoſtibus inſtitit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime nobilibus captis, pedeſtris exercitus, quod in ea loca erat deductus ut invito Eumene elabi non poſſet, pacem ab eo petit. Quam cum impetraſſet, in fide non manſit, & ſe, ſimul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie ſemivivum elatum recreare ſtuduit. Cum id non poſſet, pro hominis dignitate, proque priſtina amicitia, (namque illo uſus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere

nere extulit, oſſaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remiſit.

V. Hæc dum apud Helleſpontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco & Antigono: rerumque ſumma ad Antipatrum defertur. Hic, qui deſeruerant, exercitu ſuffragium ferente, capitis abſentes damnantur. in his Eumenes. Hac ille perculſus plaga non ſuccubuit, neque eo ſecius bellum adminiſtravit: ſed exiles res animi magnitudinem etſi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc perſequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, ſæpe in itineribus vexabatur: neque umquam ad manum accedere licebat, niſi his locis quibus multis poſſent pauci reſiſtere. Sed extremo tempore cum conſilio capi non poſſet, multitudine circumventus eſt. Hinc tamen multis ſuis amiſſis ſe expedivit, & in caſtellum Phrygiæ quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumſederetur, & vereretur ne uno loco manens equos militares perderet, quod ſpatium non eſſet agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum ſtans jumentum calefieri exercerique poſſet, quo libentius & cibo uteretur, & a corporis motu non removeretur. Subſtringebat caput loro altius quam ut prioribus pedibus plane terram poſſet attingere: deinde poſt verberibus cogebat exſultare, & calces remittere. qui motus non minus ſudorem excutiebat quam ſi in ſpatio decurreret. Quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, ut jumenta æque nitida ex caſtello educeret, cum complures menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus & planis ea locis habuiſſet. Quotieſcumque voluit, & apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem ſe uno loco quamdiu fuit hiems, quod caſtra ſub divo habere non poterat. Ver appropinquabat. Simulata deditione, dum de conditionibus tra-

ctat,

ſtat, præfectis Antigoni impoſuit: ſeque ac ſuos omnes extraxit incolumes.

VI. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum literas & nuntios miſiſſet in Aſiam conſultum, utrum repetitum iret Macedoniam, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet; huic ille primum ſuaſit ne ſe moveret, & exſpectaret quoad Alexandri filius regnum adipiſceretur: ſin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit: nam & in Macedoniam profecta eſt, & ibi crudeliſſime ſe geſſit. Petivit autem ab Eumene abſente ne pateretur, Philippi domus & familiæ inimiciſſimos ſtirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. quam veniam ſi daret, quam primum exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. Id quo facilius faceret, ſe omnibus præfectis qui in officio manebant, miſiſſe literas, ut ei parerent, ejuſque conſiliis uterentur. His verbis Eumenes permotus ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire benemeritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

VII. Itaque copias contraxit, bellum adverſus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Perſidem: & Antigenes, cujus ſub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit) ſi potius ipſe alienigena ſummi imperii potiretur quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo; in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum, in eoque ſellam auream cum ſceptro ac diademate juſſit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de ſummis rebus conſilia caperentur; credens minore ſe invidia fore, ſi ſpecie imperii, nominiſque

ſimulatione Alexandri, bellum videretur adminiſtrare. Quod & fecit. nam cum non ad Eumenis principia, ſed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat: cum tamen per eum unum omnia gererentur.

VIII. Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non acie inſtructa, ſed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipſe in finitima regione Perſidis hiematum copias diviſit, non ut voluit: ſed militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri Magni quae Aſiam peragrarat, deviceratque Perſas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere ſe ducibus, ſed imperare poſtulabat: ut nunc veterani faciunt. Itaque periculum eſt ne faciant (quod illi fecerunt) ſua intemperantia, nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos cum quibus ſteterint, quam adverſus quos fecerint. Quod ſiquis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat: neque rem ullam, niſi tempus, intereſſe judicet. Sed ad illos revertar. Hiberna ſumſerant non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam: longeque inter ſe diſceſſerant. Hoc Antigonus cum comperiſſet, intelligeretque ſe parem non eſſe paratis adverſariis, ſtatuit aliquid ſibi conſilii novi eſſe capiendum. Duae erant viae qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri. Quarum brevior per loca deſerta, quae nemo incolebat propter aquae inopiam: ceterum dierum erat fere decem. illa autem qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat amfractum, ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. Hac ſi proficiſceretur, intelligebat, prius adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quam ille tertiam partem confeciſſet itineris ſui: ſin per loca ſola contenderet, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficien-

ciendam imperavit quam plurimos utres, atque etiam culleos comparari: poſt hæc pabulum: præterea cibaria cocta dierum decem: utque quam minime fieret ignis in caſtris. Iter quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua conſtituerat, proficiſcitur.

IX. Dimidium fere ſpatium confecerat, cum ex fumo caſtrorum ejus ſuſpicio allata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinquare. Conveniunt duces. quæritur quid opus ſit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, & de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, ſe rem expediturum. Nam quod diebus quinque hoſtis tranſire poſſet, ſe effecturum ut non minus totidem dierum ſpatio retardaretur. Quare circumirent, ſuaſque quiſque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit conſilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii eant itineri adverſariorum: hiſque præcepit ut prima nocte quam latiſſime poſſint, ignes faciant quam maximos: atque hos ſecunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant, ut aſſimulata caſtrorum conſuetudine ſuſpicionem injiciant hoſtibus, his locis eſſe caſtra, ac de eorum adventu eſſe prænuntiatum: idemque poſtera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conſpicatur: credit de ſuo adventu eſſe auditum, & adverſarios illuc ſuas contraxiſſe copias. mutat conſilium; & quoniam imprudentes adoriri non poſſet, flectit iter ſuum, & illum amfractum longiorem copioſæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

X. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit conſilio,

ſilio, celeritatemque impedivit ejus: neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum; cum ſuperior prœlio diſceſſiſſet, Antigono eſt deditus, cum exercitus ei ter ante ſeparatis temporibus juraſſet; ſe eum defenſurum, nec umquam deſerturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuiſſet infeſtiſſimus, conſervaſſet; ſi per ſuos eſſet licitum, quod ab nullo ſe plus adjuvari poſſe intelligebat in his rebus quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lyſimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes: cum quibus ei de ſummis rebus erat dimicandum. Sed non paſſi ſunt hi qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipſe autem Antigonus adeo erat incenſus, ut, niſi magna ſpe maximarum rerum, leniri non poſſet.

XI. Itaque cum eum in cuſtodiam dediſſet, & præfectus cuſtodum quæſiſſet, quemadmodum ſervari vellet: ut acerrimum, inquit, leonem, aut ut ferociſſimum elephantum. nondum enim ſtatuerat, conſervaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, & qui propter odium fructum oculis ex ejus caſu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam colloqui conſolarique cuperent. multi etiam qui ejus formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tamdiu tamque valde timuiſſent: cujus in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes, cum diutius in vinculis eſſet, ait Onomarcho, penes quem ſumma imperii erat cuſtodiæ, ſe mirari, quare jam tertium diem ſic teneretur: non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut ſic deuteretur victo, quin aut interfici, aut miſſum fieri juberet. Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, *Quid? tu*,

tu, inquit, *animo ſi iſto eras*, *cur non in prœlio cecidiſti potius quam in poteſtatem inimici venires?* Huic Eumenes, *Utinam quidem iſtud eveniſſet*, inquit: *ſed eo non accidit*, *quod numquam cum fortiore ſum congreſſus. non enim cum quoquam arma contuli quin is mihi ſuccubuerit. non enim virtute hoſtium*, *ſed amicorum perfidia decidi*. Neque id falſum, nam & dignitate fuit honeſta, & viribus ad laborem ferendum firmis: neque tam magno corpore quam figura venuſta.

XII. De hoc Antigonus cum ſolus conſtituere non auderet, ad conſilium retulit. Hic cum plerique omnes vel primo perturbati admirarentur, non jam de eo ſumtum eſſe ſupplicium a quo tot annos adeo eſſent male habiti, ut ſæpe ad deſperationem forent adducti: quique maximos duces interfeciſſet: denique in quo uno eſſet tantum, ut quoad ille viveret, ipſi ſecuri eſſe non poſſent, interfecto nihil habituri negotii eſſent: poſtremo, ſi illi redderet ſalutem, quærebant, quibus amicis eſſet uſurus; ſeſe enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita conſilii voluntate, tamen uſque ad ſeptimum diem deliberandi ſibi ſpatium reliquit. Tum autem cum vereretur ne qua ſeditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti, & quotidianum victum amoveri juſſit. nam negabat, ſe ei vim allaturum qui aliquando fuiſſet amicus. Hic tamen non amplius quam triduum fame fatigatus, cum caſtra moverentur, inſciente Antigono, jugulatus eſt a cuſtodibus.

XIII. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cum ab anno viceſimo (ut ſupra oſtendimus) ſeptem annos Philippo apparuiſſet, & tredecim apud Alexandrum eumdem locum obtinuiſſet, in his uni equitum alæ præfuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxiſſet, ſummoſque duces partim repuliſſet, partim interfeciſſet: captus non An-

tigoni virtute, ſed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum qui poſt Alexandrum Magnum reges ſunt appellati, ex hoc facillime poteſt judicari, quod nemo Eumene vivo rex appellatus eſt, ſed præfectus. iidem poſt hujus occaſum, ſtatim regium ornatum, nomenque ſumſerunt: neque, quod initio prædicarunt, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id præſtare voluerunt, & uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus ſepeliendum tradidit: qui eum militari honeſtoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, oſſaque ejus in Cappadociam ad matrem, atque uxorem, liberoſque ejus deportanda curarunt.

PHOCION.

XIX.

I. PHOCION Athenienſis etſi ſæpe exercitibus præfuit, ſummoſque magiſtratus cepit, tamen multo ejus notior integritas eſt vitæ quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine *Bonus* eſt appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum ditiſſimus eſſe poſſet propter frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas quæ ei a populo dabantur. Hic cum a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam; hic ille, *Si mei ſimiles erunt*,

idem

idem hic, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo meis impenſis illorum ali augerique luxuriam*.

II. Eidem cum prope ad annum octogeſimum proſpera manſiſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium. Primo cum Demade, de urbe tradenda Antipatro, conſenſerat: ejuſque conſilio Demoſthenes cum ceteris qui bene de republica mereri exiſtimabantur, plebiſcito in exſilium erant expulſi. Neque in eo ſolum offenderat quod patriæ male conſuluerat, ſed etiam quod amicitiæ fidem non præſtiterat. Namque auctus, adjutuſque a Demoſthene, eum quem tenebat, aſcenderat gradum, cum adverſus Charetem eum ſubornaret. ab eodem in judiciis cum capitis cauſſam diceret, defenſus aliquoties, liberatus diſceſſerat. Hunc non ſolum in periculis non defendit, ſed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine, quia cum apud eum ſummum eſſet imperium populi, & Nicanorem Caſſandri præfectum inſidiari Piræeo Athenienſium a Dercyllo moneretur: idemque poſtularet ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hinc, audiente populo, Phocion negavit eſſe periculum: ſeque ejus rei obſidem fore pollicitus eſt. Neque ita multo poſt Nicanor Piræeo eſt potitus. Ad quem recuperandum cum populus armatus concurriſſet, ille non modo neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem præeſſe voluit, ſine quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt.

III. Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum una populi cauſſam agebat, altera optimatum. In hac erat Phocion, & Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. nam populares Polyperchonti favebant: optimates cum Caſſandro ſentiebant. Interim a Polyperchonte Caſſander Macedonia pulſus eſt: quo facto populus ſuperior factus,

ctus, ſtatim duces adverſariæ factionis capitis damnatos patria pepulit: in his Phocionem, & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyperchontem miſit, qui ab eo peterent ut ſua decreta confirmaret. Huc eodem profectus eſt Phocion. quo ut venit, cauſſam apud Philippum regem verbo, re ipſa quidem apud Polyperchontem, juſſus eſt dicere. namque is tum regis rebus præerat. Hic cum ab Agnonide accuſatus eſſet, quod Piræeum Nicanori prodidiſſet, ex conſimili ſententia in cuſtodiam conjectus, Athenas deductus eſt, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

IV. Huc ubi perventum eſt, cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concurſus ſunt facti: cum alii reminiſcentes veteris famæ, ætatis misererentur: plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis ſuſpicionem Piræi: maximeque quod adverſus populi commoda in ſenectute ſteterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data eſt facultas, & dicendi cauſſam. Inde judicio, legitimis quibuſdam confectis, damnatus, traditus eſt undecimviris, quibus ad ſupplicium more Athenienſium publice damnati tradi ſolent. Hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat uſus. Is cum lacrimans dixiſſet, *O quam indigna perpeteris, Phocion!* huic ille, *At non inopinata*, inquit; *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes*. In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo auſus ſit eum liber ſepelire. Itaque a ſervis ſepultus eſt.

TI-

TIMOLEON.

XX.

I. TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir exſtitit. Namque huic uni contigit, quod neſcio an ulli, ut patriam in qua erat natus, oppreſſam a tyranno liberaret, & a Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, inveteratam ſervitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos bello vexatam, a barbariſque oppreſſam, ſuo adventu in priſtinum reſtitueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, &, id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam quam adverſam fortunam. Nam cum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, particepſque regni poſſet eſſe; tantum abfuit a ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti: & patriæ legibus obtemperare ſanctius duxerit quam imperare patriæ. Hac mente per haruſpicem, communemque affinem, cui ſoror ex eiſdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne aſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum ejus facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero poſt id factum neque domum ad ſe filium admiſit, neque aſpexit quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret. Quibus verbis adeo ille eſt commotus, ut nonnumquam vitæ finem facere voluerit, at-

que

que ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere.

II. Interim Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus eſt: cujus adverſarii opem a Corinthiis petiverunt: ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus, incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Cum interficere poſſet, noluit, tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat exſtare: eamque præclaram victoriam ducebat in qua plus eſſet clementiæ quam crudelitatis. Poſtremo, ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum, cum Iceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio. Quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit quod ipſe expulſo Dionyſio imperium dimittere noluit. Hoc ſuperato Timoleon maximas copias Carthaginienſium apud Crimeſſum flumen fugavit, ac ſatis habere coëgit, ſi liceret Africam obtinere, qui jam complures annos poſſeſſionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicoſum, & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.

III. Quibus rebus confectis, cum propter diuturnitatem belli non ſolum regiones, ſed etiam urbes deſertas videret, conquiſivit quos potuit, primum Siculos, deinde Corintho arceſſivit colonos, quod ab his initio Syracuſæ erant conditæ. Civibus veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit: urbium mœnia disjecta, fanaque deleta, refecit: civitatibus leges libertatemque reddidit: ex maximo bello tantum otium toti inſulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur.

retur. Arcem Syracuſis, quam muniverat Dionyſius ad urbem obſidendam, a fundamentis diſjecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt; deditque operam ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Cum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret; maluit ſe diligi quam metui. Itaque cum primum potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit: nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit: neque poſtea Syracuſis res ulla geſta eſt publica de qua prius ſit decretum quam Timoleontis ſententia cognita. Nullius umquam conſilium non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt. neque id magis benevolentia factum eſt quam prudentia.

IV. Hic cum ætate jam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina oculorum amiſit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quiſquam audierit, neque eo minus privatis publiciſque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo quæ videbantur dicebat. Neque hoc illi quiſquam tribuebat ſuperbiæ. nihil enim umquam neque inſolens, neque glorioſum ex ore ejus exiit. qui quidem cum ſuas laudes audiret prædicari, numquam aliud dixit quam, *Se in ea re maximas Diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare conſtituiſſent, tum ſe potiſſimum ducem eſſe voluiſſent.* nihil enim rerum humanarum ſine Deorum numine agi putabat. Itaque ſuæ domi ſacellum Αὐτοματίας conſtituerat, idque ſanctiſſime colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acceſſerunt caſus. Nam prœlia maxima natali die ſuo fecit omnia:

omnia: quo factum eſt ut ejuſdem natalem feſtum haberet univerſa Sicilia. Huic quidam Laphyſtius, homo petulans, & ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo ſe lege agere diceret; & complures concurriſſent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur; Timoleon oravit omnes ne id facerent. namque id ut Laphyſtio, ceteriſque liceret, ſe maximos labores, ſummaque adiiſſe pericula. hanc enim ſpeciem libertatis eſſe, ſi omnibus quod quiſque vellet, legibus experiri liceret. Idem, cum quidam Laphyſtii ſimilis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus geſtis ejus detrahere cœpiſſet, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta; dixit, nunc demum ſe voti eſſe damnatum. namque hæc a Diis immortalibus ſemper precatum, ut talem libertatem reſtituerent Syracuſanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet impune dicere. Hic cum diem ſupremum obiiſſet, publice a Syracuſanis in gymnaſio quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, ſepultus eſt.

DE REGIBUS.

I. HI fere fuerunt Græciæ gentis duces qui memoria digni videantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ. Neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus, nomine, non poteſtate fuit rex, ſicut ceteri Spartani. Ex his vero qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſimi fuerunt (ut nos judicamus) Perſarum, Cyrus, & Darius Hyſtaſpis filius: quorum uterque privatus, virtute regnum eſt adeptus. Prior horum apud Maſſagetas in prœlio cecidit: Darius ſenectute diem obiit ſupremum:

Tres

Tres ſunt præterea ejuſdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir, & Mnemon. Xerxi maxime eſt illuſtre, quod maximis poſt hominum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem ampliſſimæ, pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juſtitiæ fama floruit: nam cum matris ſuæ ſcelere amiſiſſet uxorem, tantum indulſit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo naturæ debitum reddiderunt: tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus eſt.

II. Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecesſerunt rerum geſtarum gloria, Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo conſumtus eſt: Philippus Ægis a Pauſania, cum ſpectatum ludos iret, juxta theatrum occiſus eſt. Unus Epirotes Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, lapide ictus interiit. Unus item Siculus, Dionyſius prior. nam & manu fortis, & belli peritus fuit, & (id quod in tyranno non facile reperitur) minime libidinoſus: non luxurioſus, non avarus, nullius rei denique cupidus niſi ſingularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitæ quem ejus inſidiatorem putaret. Hic cum virtute tyrannidem ſibi peperiſſet, magna retinuit felicitate, majorque annos ſexaginta natus deceſſit florente regno. neque in tam multis annis cujuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreaſſet, multique ei nati eſſent nepotes.

III. Fuerunt præterea multi reges ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitum ejus imperia ceperunt. in his Antigonus, & hujus filius Demetrius: Lyſimachus,

chus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus cum adverſus Seleucum Lyſimachumque dimicaret, in prœlio occiſus eſt. Pari leto affectus eſt Lyſimachus a Seleuco. nam ſocietate diſſoluta bellum inter ſe geſſerunt. At Demetrius cum filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuiſſet; captus bello, in cuſtodia ſocer generi periit morbo. Neque ita multo poſt Seleucus a Ptolemæo Ceranno dolo interfectus eſt: quem *ille* a patre expulſum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat. Ipſe autem Ptolemæus cum vivus filio regnum tradidiſſet, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam ſatis dictum putamus, non incommodum videtur, non præterire Hamilcarem, & Hannibalem: quos & animi magnitudine, & calliditate, omnes in Africa natos præſtitiſſe conſtat.

HAMILCAR.

XXI.

I. HAMILCAR Hannibalis filius, cognomine Barcas, Carthaginienſis, primo Punico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Cum ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginienſium, ipſe ubi adfuit, numquam hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit: ſæpeque e contrario occaſione data laceſſivit, ſemperque ſuperior diſceſſit. Quo facto cum pæne omnia in Sicilia Pœni amiſiſſent, ille Erycem ſic defendit, ut bellum eo loco geſtum non videretur. Interim Carthaginienſes claſſe apud inſulas Ægates a C. Lutatio conſule Romanorum ſuperati, ſtatuerunt belli finem facere: eamque rem arbitrio permiſe-

miſerunt Hamilcaris. Ille, etſi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci ſerviendum putavit, quod patriam exhauſtam ſumtibus, diutius calamitatem belli ferre non poſſe intelligebat: ſed ita, ut ſtatim mente agitaret, ſi paullulum modo res eſſent refectæ, bellum renovare, Romanoſque armis perſequi, donicum aut vi certe viciſſent, aut victi manum dediſſent. Hoc conſilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, ut, cum Catulus negaret ſe bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, Sicilia decederent; ſuccumbente patria ipſe periturum ſe potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. non enim ſuæ eſſe virtutis, arma a patria accepta adverſus hoſtes, adverſariis tradere.

II. Hujus pertinaciæ ceſſit Catulus. At ille ut Carthaginem venit, multo aliter ac ſperabat, rempublicam ſe habentem cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarſit inteſtinum bellum, ut numquam pari periculo fuerit Carthago, niſi cum deleta eſt. Primo mercenarii milites qui adverſus Romanos fuerant, deſciverunt. quorum numerus erat viginti millium. hi totam abalienarunt Africam, ipſam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo ſunt Pœni perterriti, ut auxilia etiam a Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, cum prope jam ad deſperationem perveniſſent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non ſolum hoſtes a muris Carthaginis removit, cum amplius centum millia facta eſſent armatorum, ſed etiam eo compulit, ut locorum anguſtiis clauſi, plures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam, atque Hipponem, valentiſſima totius Africæ, reſtituit patriæ. Neque eo fuit contentus, ſed etiam fines imperii propagavit. tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe.

III. Rebus his ex ſententia peractis, fidenti animo atque infeſto Romanis, quo facilius cauſſam bellandi reperiret, effecit ut imperator cum exercitu in Hiſpaniam mitteretur. eoque ſecum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo adoleſcens illuſtris & formoſus Haſdrubal, quem nonnulli diligi turpius quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur. non enim maledici tanto viro deeſse poterant. quo factum eſt ut a præfecto morum Haſdrubal cum eo vetaretur eſse. Huic ille filiam ſuam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici ſocero gener. De hoc ideo mentionem fecimus quod Hamilcare occiſo ille exercitui præfuit, reſque magnas geſſit, & princeps largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium: ejuſdemque poſt mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

IV. At Hamilcar poſtea quam mare tranſiit, in Hiſpaniamque venit, magnas res ſecunda geſſit fortuna; maximas bellicoſiſſimaſque gentes ſubegit: equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno poſtquam in Hiſpaniam venerat, in prœlio pugnans adverſus Vectones occiſus eſt. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitaſſe videtur ſecundum bellum Punicum. Namque Hannibal filius ejus, aſſiduis patris obteſtationibus eo eſt perductus, ut interire quam Romanos non experiri mallet.

HAN-

HANNIBAL.

XXII.

I. HANNIBAL Hamilcaris filius Carthaginienſis. Si verum eſt, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute ſuperarit; non eſt inficiandum, Hannibalem tanto præſtitiſſe ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotieſcumque cum eo congreſſus eſt in Italia, ſemper diſceſſit ſuperior. Quod niſi domi civium ſuorum invidia debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe. ſed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmavit, ut prius animam quam id depoſuerit. qui quidem cum patria pulſus eſſet, & alienarum opum indigeret, numquam deſtiterit animo bellare cum Romanis.

II. Nam, ut omittam Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis, omnium his temporibus potentiſſimus rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut uſque a rubro mari arma conatus ſit inferre Italiæ. Ad quem cum legati veniſſent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis ut Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tamquam ab ipſis corruptum, alia atque antea ſentire; neque id fruſtra feciſſent; idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet; tempore dato adiit regem, eique cum multa de fide ſua, & odio in Romanos commemoraſſet, hoc adjunxit: *Pater*, inquit, *meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos na-*

to, in Hiſpaniam imperator proficiſcens Carthagine, Jovi optimo maximo hoſtias immolavit. quæ divina res dum conficiebatur, quæſivit a me, vellemne ſecum in caſtra proficiſci. Id cum libenter accepiſſem, atque ab eo petere cœpiſſem ne dubitaret ducere; tum ille, Faciam, inquit, ſi fidem mihi quam poſtulo, dederis. ſimulque ad aram adduxit, apud quam ſacrificare inſtituerat: eamque, ceteris remotis, tenentem jurare juſſit, numquam me in amicitia eum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum, uſque ad hanc diem ita conſervavi, ut nemini dubium eſſe debeat quin reliquo tempore eadem mente ſim futurus. Quare ſi quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, ſi me celaris. cum quidem bellum parabis, te ipſum fruſtraberis ſi non me in eo principem poſueris.

III. Hac igitur ætate cum patre in Hiſpaniam profectus eſt. Cujus poſt obitum Haſdrubale imperatore ſuffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus ſummam imperii ad eum detulit. id Carthaginem delatum, publice comprobatum eſt. Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hiſpaniæ bello ſubegit. Saguntum, fœderatam civitatem, vi expugnavit. tres exercitus maximos comparavit. Ex his unum in Africam miſit, alterum cum Haſdrubale fratre in Hiſpania reliquit, tertium in Italiam ſecum duxit. ſaltum Pyrenæum tranſiit. quacumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit. neminem, niſi victum, dimiſit. Ad Alpes poſteaquam venit, quæ Italiam ab Gallia ſejungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Grajum, tranſierat: quo facto is hodie ſaltus Grajus appellatur: Alpicos conantes prohibere tranſitum concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecitque ut ea elephantus ornatus ire poſſet, qua antea unus homo inermis vix poterat repere.

IV.

IV. Hac copias traduxit, in Italiamque pervenit. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione conſule, eumque pepulerat. Cum hoc eodem de Claſtidio apud Padum decernit: ſaucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adverſus eum venit. cum his manum conſeruit: utroſque profligavit. Inde per Ligures Apenninum tranſiit, petens Etruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut poſtea numquam dextro æque bene uſus ſit. Qua valetudine cum etiam premeretur, lecticaque ferretur, C. Flaminium conſulem apud Traſimenum cum exercitu inſidiis circumventum occidit. neque multo poſt C. Centenium prætorem, cum delecta manu ſaltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo conſules, C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius. Utriuſque exercitus uno prœlio fugavit: L. Paullum conſulem occidit, & aliquot præterea conſulares. in his Cn. Servilium Geminum, qui anno ſuperiore fuerat conſul.

V. Hac pugna pugnata Romam profectus eſt nullo reſiſtente: in propinquis urbis montibus moratus eſt. Cum aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, & reverteretur Capuam: Q. Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro Falerno ei ſe objecit. Hinc clauſus locorum anguſtiis, noctu ſine ullo detrimento exercitus ſe expedivit. Fabio callidiſſimo imperatori dedit verba. Namque obducta nocte, ſarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejuſque generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. Quo repentino objectu viſo, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo ſit auſus. Hanc poſt rem geſtam non ita multis diebus M. Minutium Rufum, magiſtrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo perductum in prœlium, fugavit. T. Sempronium

Gracchum iterum conſulem in Lucanis abſens in inſidias inductum ſuſtulit. M. Claudium Marcellum, quinquies conſulem, apud Venuſiam pari modo interfecit. Longum eſt enumerare prœlia. Quare hoc unum ſatis erit dictum, ex quo intelligi poſſit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie reſtitit, nemo adverſus eum poſt Cannenſem pugnam in campo caſtra poſuit.

VI. Hic invictus patriam defenſum revocatus, bellum geſſit adverſus P. Scipionis filium, quem ipſe primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc exhauſtis jam patriæ facultatibus cupivit inpræſentiarum bellum componere, quo valentior poſtea congrederetur. In colloquium convenit: conditiones non convenerunt. Poſt id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit. pulſus (incredibile dictu) biduo & duabus noctibus Adrumetum pervenit: quod abeſt a Zama circiter millia paſſuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui ſimul cum eo ex acie exceſſerant, inſidiati ſunt ei: quos non ſolum effugit, ſed etiam ipſos oppreſſit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit. novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

VII. Cum in apparando acerrime eſſet occupatus, Carthaginienſes bellum cum Romanis compoſuerunt. Ille nihilo ſecius exercitui poſtea præfuit, reſque in Africa geſſit. Itemque Mago frater ejus, uſque ad P. Sulpicium, C. Aurelium, conſules. His enim magiſtratibus legati Carthaginienſes Romam venerunt, qui ſenatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem feciſſent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, ſimulque peterent ut obſides eorum Fregellis eſſent, captivique redderentur. His ex ſenatusconſulto reſponſum eſt, munus eorum gratum acceptumque eſſe: obſides quo loco rogarent, futuros: capti-

ptivos non remiſſuros, quod Hannibalem, cujus opera ſuſceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem. Hoc reſponſo Carthaginienſes cognito, Hannibalem domum, Magonemque revocarunt. Hic ut rediit, prætor factus eſt, poſtquam rex fuerat anno ſecundo & vigeſimo. Ut enim Romæ conſules, ſic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magiſtratu pari diligentia ſe Hannibal præbuit ac fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non ſolum ut eſſet pecunia quæ Romanis ex fœdere penderetur, ſed etiam ſupereſſet quæ in ærario poneretur. Deinde anno poſt præturam, M. Claudio, L. Furio Coss., Roma legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal ſui expoſcendi gratia miſſos ratus, priuſquam his ſenatus daretur, navem conſcendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta, Pœni naves duas quæ eum comprehenderent, ſi poſſent conſequi, miſerunt, bona ejus publicarunt, domum a fundamentis disjecerunt, ipſum exſulem judicarunt.

VIII. At Hannibal anno tertio poſtquam domo profugerat, L. Cornelio, Q. Minutio Coss., cum quinque navibus Africam acceſſit in finibus Cyrenæorum, ſi forte Carthaginienſes ad bellum, Antiochi ſpe fiduciaque, inducere poſset: cui jam perſuaſerat ut cum exercitibus in Italiam proficiſceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni reſciverunt, Magonem eadem qua fratrem pœna affecerunt. Illi deſperatis rebus cum ſolviſsent naves, ac vela ventis dediſsent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita eſt. namque alii naufragio, alii a ſervis ipſius interfectum eum, ſcriptum reliquerunt. Antiochus autem ſi tam in agendo bello parere voluiſset conſiliis ejus, quam in ſuſcipiendo inſti-

tuerat, propius Tiberi quam Thermopylis, de ſumma imperii dimicaſſet. Quem etſi multa ſtulte conari videbat, tamen nulla deſeruit in re. Præfuit paucis navibus quas ex Syria juſſus erat in Aſiam ducere, hiſque adverſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudine adverſariorum ſui ſuperarentur, ipſe quo cornu rem geſſit, fuit ſuperior.

IX. Antiocho fugato, verens ne dederetur (quod ſine dubio accidiſſet, ſi ſui feciſſet poteſtatem) Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo ſe conferret, conſideraret. Vidit autem vir omnium callidiſſimus, magno ſe fore periculo, niſi quid prævidiſſet, propter avaritiam Cretenſium. magnam enim ſecum pecuniam portabat, de qua ſciebat exiſſe famam. Itaque capit tale conſilium. amphoras complures complet plumbo: ſummas operit auro & argento. has Gortyniis præſentibus deponit in templo Dianæ, ſimulans, ſe ſuas fortunas illorum fidei credere. His in errorem ductis, ſtatuas æneas quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, eaſque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura cuſtodiunt, non tam a ceteris quam ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus illis, tolleret, ſecumque portaret.

X. Sic conſervatis ſuis rebus, Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Pruſiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit erga Italiam: neque aliud quidquam egit quam regem armavit, & excitavit adverſus Romanos. Quem cum videret domeſticis rebus minus eſſe robuſtum, conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicoſas nationes. Diſſidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amiciſſimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. ſed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum ſocietatem. Quem ſi removiſſet, faciliora ſibi cetera fore arbitrabatur.

batur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decreturi. ſuperabatur navium multitudine: dolo erat pugnandum, cum par non eſſet armis. Imperavit quamplurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, eaſque in vaſa fictilia conjici. Harum cum confeciſſet magnam multitudinem, die ipſo quo facturus erat navale prœlium, claſſiarios convocat, hiſque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem. a ceteris tantum ſatis habeant ſe defendere. id facile illos ſerpentum multitudine conſecuturos. Rex autem qua nave veheretur, ut ſcirent, ſe facturum: quem ſi aut cepiſſent, aut interfeciſſent, magno his pollicetur præmio fore.

XI. Tali cohortatione militum facta, claſſis ab utriſque in prœlium deducitur. Quarum acie conſtituta, priuſquam ſignum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret ſuis quo loco Eumenes eſſet, tabellarium in ſcapha cum caduceo mittit. Qui ubi ad naves adverſariorum pervenit, epiſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. Statim ad Eumenem deductus eſt; quod nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius ducis nave declarata ſuis, eodem unde ierat, ſe recepit. At Eumenes ſoluta epiſtola nihil in ea reperit, niſi quod ad irridendum eum pertineret. cujus etſi cauſſam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prœlium ſtatim committere non dubitavit. Horum in concurſu, Bithyni Hannibalis præcepto univerſi navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim cum rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit: quam conſecutus non eſſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo litore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cum adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia de quibus ſupra mentionem fecimus, conjici cœpta ſunt: quæ jacta initio riſum pugnantibus excitarunt; neque, quare id fieret, poterat

terat

terat intelligi. Poſtquam autem naves completas conſpexerunt ſerpentibus, nova re perterriti, cum quid potiſſimum vitarent, non viderent, puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit: neque tum ſolum, ſed ſæpe alias pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit adverſarios.

XII. Quæ dum in Aſia geruntur, accidit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud L. Quinctium Flamininum conſularem cenarent: atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Pruſiæ regno eſſe. Id poſtero die Flamininus ſenatui detulit. Patres conſcripti, qui Hannibale vivo numquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, legatos in Bithyniam miſerunt; in his Flamininum; qui a rege peterent ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet, ſibique dederet. His Pruſias negare auſus non eſt: illud recuſavit ne id a ſe fieri poſtularent quod adverſus jus hoſpitii eſſet: *ipſi*, ſi poſſent, comprehenderent: locum ubi eſſet, facile inventuros. Hannibal enim uno loco ſe tenebat in caſtello quod ei ab rege datum erat muneri, idque ſic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet, ſemper verens ne uſu eveniret quod accidit. Huc cum legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus circumdediſſent, puer ab janua proſpiciens Hannibali dixit, plures præter conſuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere ſibi renuntiaret num eodem modo undique obſideretur. Puer cum celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet: ſenſit id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumſit.

XIII.

XIII. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo. Quibus conſulibus interïerit, non convenit. Namque Atticus M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coſs. mortuum, in annali ſuo ſcriptum reliquit: at Polybius L. Æmilio Paullo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpicius autem P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit literis. namque aliquot ejus libri ſunt græco ſermone confecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis. Hujus bella geſta multi memoriæ prodiderunt: ſed ex his duo qui cum eo in caſtris fuerunt, ſimulque vixerunt, quamdiu fortuna paſſa eſt, Philenius, & Soſilus Lacedæmonius: atque hoc Soſilo Hannibal literarum græcarum uſus eſt doctore. Sed nos tempus eſt hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit judicari.

M. PORCIUS CATO.

E X

LIBRO SECUNDO

CORNELII NEPOTIS.

CATO ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus priuſquam honoribus operam daret, verſatus eſt in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in conſulatu cenſuraque habuit collegam, ut M. Perperna Cenſorinus narrare ſolitus eſt, Romam demigravit: in foro eſſe cœpit. Primum ſtipendium meruit annorum decem ſeptemque. Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss., tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudii Neronis: magnique opera ejus æſtimata eſt in prœlio apud Senam, quo cecidit Haſdrubal, frater Hannibalis. Quæſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, conſuli: cum quo non pro ſortis neceſſitudine vixit. namque ab eo perpetua diſſenſit vita. Ædilis plebis factus eſt cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poëtam deduxerat: quod non minoris æſtimamus quam quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum.

II. Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco, ſorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius morare-

tur,

tur, P. Scipio Africanus, conſul iterum, cujus in priore conſulatu quæſtor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipſe ei ſuccedere: neque hoc per ſenatum efficere potuit, cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret; quod tum non potentia, ſed jure reſpublica adminiſtrabatur. Qua ex re iratus, ſenatu peracto, privatus in urbe manſit. At Cato, cenſor cum eodem Flacco factus, ſevere præfuit ei poteſtati. Nam & in complures nobiles animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta uſque ad extremam ætatem, ab adoleſcentia, reipublicæ cauſſa ſuſcipere inimicitias non deſtitit. A multis tentatus, non modo nullum detrimentum exiſtimationis fecit, ſed quoad vixit, virtutum laude crevit.

III. In omnibus rebus ſingulari fuit prudentia & induſtria. Nam & agricola ſolers, & reipublicæ peritus, & juriſconſultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidiſſimus literarum fuit. Quarum ſtudium etſi ſenior arripuerat, tamen tantum in eis progreſſum fecit, ut non facile reperire poſſis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit orationes. Senex hiſtorias ſcribere inſtituit; quarum ſunt libri ſeptem. Primus continet res geſtas regum populi Romani. Secundus, & tertius, unde quæque civitas orta ſit Italica. Ob quam rem omnes, *Origines* videtur appellaſſe. In quarto autem bellum Punicum primum: in quinto ſecundum. Atque hæc omnia capitulatim ſunt dicta. Reliqua bella pari modo perſecutus eſt, uſque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, ſed ſine nominibus res notavit. In iiſdem expoſuit, quæ in Italia Hiſpaniiſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria

duſtria & diligentia compararet, multa doctrina. Hujus de vita & moribus plura in eo libro perſecuti ſumus quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen delegamus.

TITUS POMPONIUS ATTICUS.

I. POMPONIUS Atticus, ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuo a majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, inprimiſque ſtudioſo literarum. Hic, prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolum celeriter acciperet quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re, in pueritia, nobilis inter æquales ferebatur, clariuſque exſplendeſcebat quam generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius C. F., M. Cicero; quos conſuetudine ſua ſic ſibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior. Pater mature deceſſit.

II. Ipſe adoleſcentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui tribunus plebis interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii conſobrina, nupſerat M. Servio, fratri Sulpicii. Itaque interfecto Sulpicio, poſteaquam vidit Cinnano tumultu civitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offen-

offenderet, diſſociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus; idoneum tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit: neque eo ſecius adoleſcentem Marium, hoſtem judicatum, juvit opibus ſuis: cujus fugam pecunia ſublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit ſuarum. Hic ita vixit, ut univerſis Athenienſibus merito eſſet cariſſimus. Nam, præter gratiam, quæ jam in adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eorum publicam levavit. Cum enim verſuram facere publice neceſſe eſſet, neque ejus conditionem æquam haberent; ſemper ſe interpoſuit, atque ita, ut neque uſuram umquam ab iis acceperit, neque longius quam dictum eſſet, eos debere paſſus ſit. Quod utrumque erat iis ſalutare. nam neque indulgendo inveteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis uſuris creſcere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam univerſos frumento donavit, ita ut ſingulis ſex modii tritici darentur. qui modus menſuræ, medimnus Athenis appellatur.

III. Hic autem ſic ſe gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum eſt ut huic omnes honores, quos poſſent, publice haberent, civemque facere ſtuderent. quo beneficio ille uti noluit. quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adſcita. Quamdiu adfuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipſi & Piliæ, locis ſanctiſſimis poſuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipublicæ actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potiſſimum urbe natus eſt in qua domicilium orbis terrarum eſſet imperii, ut eamdem & patriam haberet, & dominam: hoc ſpecimen prudentiæ, quod cum in eam ſe civitatem contuliſſet

quæ

quæ antiquitate, humanitate, doctrina præſtaret omnes, ei unus ante alios fuerit cariſſimus.

IV. Huc ex Aſia Sulla decedens cum veniſſet, quamdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate, & doctrina. Sic enim græce loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem erat ſuavitas ſermonis latini, ut appareret, in eo nativum quemdam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poëmata pronuntiabat & græce & latine ſic, ut ſupra nihil poſſet. Quibus rebus factum eſt ut Sulla nuſquam eum ab ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere. qui cum perſuadere tentaret; *Noli, oro te*, inquit Pomponius, *adverſum eos me velle ducere cum quibus ne contra te arma ferrem*, *Italiam reliqui*. At Sulla adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei quæ Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri. Hic complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenien*ſium* reipublicæ tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præſtitit. Nam & ad comitia eorum ventitavit, & ſi qua res major acta eſt, non defuit: ſicut Ciceroni in omnibus ejus periculis ſingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta & L. Torquato Coſs. quem diem ſic univerſa civitas Athenienſium proſecuta eſt, ut lacrimis deſiderii futuri dolorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura. cujus ſic aſperitatem veritus eſt, ut quem nemo ferre poſſet, hujus ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit benevolentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, teſtamento

ado-

adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies LLS Erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni; easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiſcipulatu vivebat conjunctiſſime, multo etiam familiarius quam cum Quinto; ut judicari poſſit, plus in amicitia valere ſimilitudinem morum quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius. & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula.

VI. In republica ita eſt verſatus, ut ſemper optimarum partium & eſſet, & exiſtimaretur; neque tamen ſe civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe qui ſe iis dediſſent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi poſſent conſervatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus; neque e republica ſine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad haſtam publicam numquam acceſſit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus eſt. Neminem neque ſuo nomine, neque ſubſcribens, accuſavit. In jus de ſua re numquam iit: judicium nullum habuit. Multorum conſulum prætorumque præfecturas delatas ſic accepit, ut neminem in provinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. Non enim decere ſe arbitrabatur, cum præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. Qua in re non ſolum dignitati ſerviebat, ſed etiam tranquillitati, cum ſuſpiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat ut

ejus obſervantia omnibus eſſet carior, cum eam officio, non timori, neque ſpei tribui viderent.

VII. Incidit Cæſarianum civile bellum cum haberet annos circiter ſexaginta. Uſus eſt ætatis vacatione, neque ſe quoquam movit ex urbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompejum proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut *divitias* ceperant: quorum partim invitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut victor, cum privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolum moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeji caſtris conceſſerit. Sic vetere inſtituto vitæ effugit nova pericula.

VIII. Secutum eſt illud, occiſo Cæſare, cum reſpublica penes Brutos videretur eſſe & Caſſium, ac tota civitas ſe ad eum convertiſſe videretur: ſic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familiarius quam hoc ſene; neque ſolum eum principem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt a quibuſdam ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab equitibus Romanis conſtitueretur. Id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaque appellatus eſt a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps eſſe vellet. At ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, ſemperque a talibus ſe conſiliis removiſſet, reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus uti voluiſſet, uſurum quantum eæ paterentur: ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille conſenſionis globus, hujus unius diſſenſione disjectus eſt. Neque multo poſt ſuperior eſſe cœpit Antonius, ita ut Brutus & Caſſius, provinciarum quæ iis di-

dicis cauſſa datæ erant a conſulibus, deſperatis rebus, in exſilium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto, Italiaque cedenti, LLS. centum millia muneri miſit: eidem in Epiro, abſens, trecenta juſſit dari. Neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio, neque deſperatos reliquit.

IX. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam. In quo ſi tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam, prædicem: cum ille potius divinus fuerit; ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus augetur, neque minuitur. Hoſtis Antonius judicatus Italia ceſſerat: ſpes reſtituendi nulla erat. non ſolum ejus inimici, qui tum erant potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam amici, adverſariis ejus ſe dabant, & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem: familiares inſequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, cum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico; ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet; ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci, ſimulque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. quæ cum faciebat,

nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos cives videretur. Ille autem ſui judicii, potius quid ſe facere par eſſet intuebatur, quam quid alii laudaturi forent.

X. Converſa ſubito fortuna eſt. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus paullo ante, opem tulerat. Tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo. Habebat ſecum Q. Gellium Canium, æqualem, ſimillimumque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eoſque vellet proſcribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, & ei, cum requiſiſſet ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit ne timeret, ſtatimque ad ſe veniret: ſe eum, & Gellium Canium de proſcriptorum numero exemiſſe. ac, ne quod in periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei quem cariſſimum habebat, præſidio fuit. Neque enim ſuæ ſolum a quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed conjunctim: ut appareret, nullam ſejunctam ſibi ab eo velle fortunam. Quod ſi gubernator præcipua laude fertur qui navem ex hieme marique ſcopuloſo ſervat; cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem per-

pervenit? Quibus ex malis ut ſe emerſit, nihil aliud egit quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio.

XI. Cum proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt. Quin etiam poſt prœlium Philippenſe, interitumque C. Caſſii & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & filium ejus, Aulumque Torquatum, ceteroſque pari fortuna perculſos, inſtituit tueri: atque ex Epiro his omnia Samothraciam ſupportari juſſit. Difficile enim eſt omnia perſequi, & non neceſſaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus ac temporibus judicari poteſt, quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit. qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus poſt mortem ejus, quam florentem coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias geſſit, quod neque lædebat quemquam, neque ſi quam injuriam acceperat, non malebat oblivíſci quam ulciſci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat quoad ille gratus erat qui acceperat. Itaque hic fecit ut vere dictum videatur: SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam quam ſe ipſe finxit, qui cavit ne qua in re plecteretur.

XII. His igitur rebus effecit ut M. Vipſanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, cum propter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam, nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum ejus diligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generoſarum nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim eſt celandum)

M. Antonius triumvir reipublicæ conſtituendæ: cujus gratia cum augere poſſeſſiones poſſet ſuas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re uſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem ſub ipſa proſcriptione perilluſtre fuit. Nam cum L. Saufeji, equitis Romani, æqualis ſui, qui complures annos, ſtudio ductus philoſophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretioſas poſſeſſiones, triumviri bona vendidiſſent, conſuetudine ea qua tum res gerebantur; Attici labore, atque induſtria factum eſt ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperaſſe. Idem L. Julium Calidium, quem, poſt Lucretii Catullique mortem, multo elegantiſſimum poëtam noſtram tuliſſe ætatem, vere videor poſſe contendere, neque minus virum bonum, optimiſque artibus eruditum, poſt proſcriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas poſſeſſiones, in proſcriptorum numerum a P. Volumnio, præfecto fabrûm Antonii, abſentem relatum, expedivit. Quod in præſenti utrum ei laborioſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit judicare, quod in eorum periculis, non ſecus abſentes quam præſentes amicos Attico eſſe curæ, cognitum eſt.

XIII. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus eſt quam civis. Nam cum eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibuſque optimis rebus uſus eſt. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate relictam; cujus amœnitas non ædificio, ſed ſilva conſtabat: ipſum enim tectum, antiquitus conſtitutum, plus ſalis quam ſumtus habebat: in quo nihil commutavit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Uſus eſt familia, ſi utilitate judicandum eſt, optima: ſi forma,

ma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatiſſimi, anagnoſtæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pediſſequus quidem quiſquam eſſet qui non utrumque horum pulchre facere poſſet. Pari modo artifices ceteri quos cultus domeſticus deſiderat, apprime boni. Neque tamen horum quemquam, niſi domi natum, domique factum, habuit. Quod eſt ſignum non ſolum continentiæ, ſed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiſcere quod a pluribus videas, continentis debet duci: & potius diligentia quam pretio parare, non mediocris eſt induſtriæ. Elegans, non magnificus; ſplendidus, non ſumtuoſus; omni diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. Supellex modica, non multa; ut in neutram partem conſpici poſſet. Nec hoc præteribo, quamquam nonnullis leve viſum iri putem. Cum in primis lautus eſſet eques Romanus, & non parum liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines invitaret, ſcimus, non amplius quam terna millia æris, peræque in ſingulos menſes, ex ephemeride eum expenſum ſumtui ferre ſolitum. atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus; ſæpe enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus interfuimus.

XIV. Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit quam anagnoſten: quod nos quidem jucundiſſimum arbitramur. Neque umquam ſine aliqua lectione apud eum cenatum eſt: ut non minus animo quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat quorum mores a ſuis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ conſuetudine: tantaque uſus eſt moderatione, ut neque in ſeſtertio vicies, quod a patre acceperat, parum ſe ſplendide geſſerit; neque in ſeſtertio centies affluentius vixerit quam inſtituerat; parique faſtigio ſteterit in utraque fortuna. Nul-

los habuit hortos, nullam ſuburbanam aut maritimam ſumtuoſam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, ruſticum prædium: omniſque ejus pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis & urbanis poſſeſſionibus. Ex quo cognoſci poteſt, eum, uſum pecuniæ non magnitudine, ſed ratione metiri ſolitum.

XV. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non ſine ſeveritate erat, neque gravitas ſine facilitate: ut difficile eſſet intellectu utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religioſe promittebat; quod non liberalis, ſed levis arbitrabatur, polliceri quod præſtare non poſſet. Idem in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura, ut non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. Numquam ſuſcepti negotii eum pertæſum eſt. Suam enim exiſtimationem in ea re agi putabat, qua nihil habebat carius. Quo fiebat ut omnia M. & Q. Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortenſii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertia, ſed judicio, fugiſſe reipublicæ procurationem.

XVI. Humanitatis vero nullum afferre majus teſtimonium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Sullæ fuerit jucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto: cum æqualibus autem ſuis, Q. Hortenſio, & M. Cicerone, ſic vixerit, ut judicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus. quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus ſunt editi, ſexdecim volumina epiſtolarum, ab conſulatu ejus uſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum. Quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam

con-

contextam eorum temporum. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus reipublicæ perſcripta ſunt, ut nihil in iis non appareat: & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem. Non enim Cicero ea ſolum quæ vivo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc uſu veniunt, cecinit, ut vates.

XVII. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum vere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediiſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam umquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum, (quamquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. Nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendam, non ad oſtentationem, uteretur.

XVIII. Moris etiam majorum ſummus imitator fuit, antiquitatiſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine expoſuerit quo magiſtratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populi Romani, quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris; ut M. Bruti rogatu Juniam familiam a ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumeraverit, notans qui, a quo ortus, quos honores, quibuſque temporibus cepiſſet: pari modo, Marcelli Claudii, de Marcellorum: Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil poteſt

teſt eſſe dulcius iis qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poëticen; credimus, ne ejus expers eſſet ſuavitatis. Namque verſibus, qui honore, rerumque geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit: ita ut ſub ſingulorum imaginibus facta, magiſtratuſque eorum non amplius quaternis quiniſve verſibus deſcripſerit, quod vix credendum ſit, tantas res tam breviter potuiſſe declarari. Eſt etiam unus liber græce confectus, de conſulatu Ciceronis.

XIX. Hactenus Attico vivo edita a nobis ſunt. Nunc, quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur: &, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus: SUOS CUIQUE MORES PLERUMQUE CONCILIARE FORTUNAM. Namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit Imperatoris Divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus eſſet conſecutus nulla alia re quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit quod civis Romanus quivit conſequi. Nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæſar vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni Druſilla nato, privigno ſuo, deſpondit. Quæ conjunctio neceſſitudinem eorum ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

XX. Quamvis ante hæc ſponſalia, non ſolum cum ab urbe abeſſet, numquam ad ſuorum quemquam literas miſit quin Attico mitteret, quid ageret; inprimis quid legeret; quibuſque in locis, & quamdiu eſſet moraturus: ſed &, cum eſſet in urbe, &, propter ſuas infi-

infinitas occupationes, minus ſæpe quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere interceſſit quo non ad eum ſcriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret: modo aliquam quæſtionem poëticam ei proponeret, interdum jocans ejus verboſiores eliceret epiſtolas. Ex quo accidit, cum ædes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo conſtituta, vetuſtate atque incuria detecta, prolaberetur, ut Attici admonitu, Cæſar eam reficiendam curaret. Neque vero ab M. Antonio minus abſens literis colebatur: adeo ut accurate ille exſul tum his terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is qui judicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem atque Antonium, cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romanæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet.

XXI Tali modo cum VII. & LXX. annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate quam gratia fortunaque creviſſet, (multas enim hereditates nulla alia re quam bonitate, eſt conſecutus) tantaque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annos triginta medicina non indiguiſſet; nactus eſt morbum, quem initio & ipſe & medici contemſerunt. nam putarunt eſſe teneſmon: cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumſiſſet; ſubito tanta vis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtulæ putris eruperit. Atque hoc priuſquam ei accideret, poſtquam in dies dolores accreſcere, febreſque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam generum ad ſe arceſſiri juſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Pedu-

cæum

cæum. Hos ut veniſſe vidit, in cubitum innixus, *Quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos teſtes habeam, nihil opus eſt pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut ſpero, ſatisfeci, nihilque reliqui feci quod ad ſanandum me pertineret, reliquum eſt ut egomet mihi conſulam. Id vos ignorare nolui. nam mihi ſtat, alere morbum deſinere. Namque his diebus quidquid cibi ſumſi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. Quare a vobis peto primum ut conſilium probetis meum: deinde ne fruſtra dehortando conemini.*

XXII. Hac oratione habita, tanta conſtantia vocis atque vultus, ut non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare, cum quidem Agrippa eum, flens atque oſculans, oraret atque obſecraret ne ad id quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi acceleraret: & quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi ſuiſque reſervaret; preces ejus taciturna ſua obſtinatione compreſſit. Sic cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubito febris deceſſit, leviorque morbus eſſe cœpit. tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. Itaque die quinto poſtquam id conſilium inïerat, pridie Cal. April. Cn. Domitio, C. Soſio Coss., deceſſit. Elatus eſt in lecticula, ut ipſe præſcripſerat, ſine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus eſt juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæcilii, avunculi ſui.

COR-

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA,

E X

Libris Chronicorum, Exemplorum, Viror. Illuſtrium, De Vita Ciceronis, Epiſtolarum ad Ciceronem, aliis.

Quibus adjuncta Epiſtola

CORNELIÆ

MATRIS GRACCHORUM.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA.

CHRONICORUM LIB. I.

VIXIT Homerus ante Romam conditam annis circiter centum & ſexaginta. *A.Gell. Noct. Attic. l.* XVII. *c.* XXI.

Roma condita Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo. *Solinus Polyhiſtoris cap.* II.

Archilochus Tullo Hoſtilio Romæ regnante jam tum poëmatis clarus & nobilis. *A.Gell. l.* XVII. *c.*XXI.

M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe; damnatuſque capitis, ſaxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus; ut Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt. *Ibidem*.

Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambuſto, Tito Quinctio Capitolino Coss. poſt Romam conditam anno trecenteſimo octuageſimo quinto. *Solin. cap.* XLIII. *Polybiſtor.*

P. Te-

Digitized by Google

P. Terentius Scipionis Africani & C. Lælii æqualis. *Donatus in Vita Terentii*.

CORNELII NEPOTIS

EXEMPLORUM

LIB. II.

A Virgine Veſtale. *Soſipater Cariſius lib.* I. *Gramm.*

LIB. V.

Multis in ſenatu placuit ut qui „ captivorum Ro„ manorum ab Hannibale „ redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur: ſed ea ſententia numero plurium quibus id non videretur, ſuperata. ii tamen qui ad Hannibalem non rediſſent, uſque adeo inteſtabiles inviſique fuerunt, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint. *A.Gell.lib.* VII. *cap.* XVIII.

CORNELII NEPOTIS

ILLUSTRIUM VIRORUM

LIB. II.

Subinde. *Soſipater Cariſius lib.* II.

LIB. XV.

Harum partum. *Idem lib.* I.

LIB. XVI.

A fratre patruele rem neceſſitudinis, ſed perſonam oſtendat. *Ibidem*.

In-

Incerta quo libro Vir. Illuſtrium poſita.

Carthago antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur; cujus interior pars *Byrſa* dicebatur, exterior *Magalia*. Hujus rei teſtis eſt Cornelius Nepos in eo libro qui Vita Illuſtrium inſcribitur. *Serv. in* 1. *Æn.*

Propius Grammatico acceſſi. *Diomedes l.* 1. *Gramm.*

Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas oratione græca ſcriptitavit. In ejus hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret: nam ſum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Græca oratio a nobis alieniſſima eſt. ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato; Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari quam culpa vacare. nam petere veniam ſolemus aut cum imprudentes erravimus, aut cum compulſi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur. *A. Gell. lib.* XI. *cap.* VIII. *Noct. Atticar.* & *Macrob. Præfat. Saturnal.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

DE VITA CICERONIS.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorum quos de vita illius compoſuit, erraſſe videtur; cum eum ſcri-

 pſit

pſit tres & viginti annos natum, primam cauſſam judicii publici egiſſe, Sextumque Roſcium parricidii reum defendiſſe. *A. Gell. lib.* XV. *Noct. Attic. cap.* XXVIII.

Tullius, me præſente, iiſdem pæne verbis quibus edita eſt, eam pro Cornelio ſeditioſo tribuno defenſionem peroravit. *D. Hieronym. Epiſt.* LXXI. *ad Pammach.*

CORNELII NEPOTIS
LIBRO
EPISTOLARUM AD CICERONEM.

Tantum abeſt ut ego magiſtram eſſe putem vitæ philoſophiam, beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris vivendi quam pleriſque qui in ea diſputanda verſantur. Video enim magnam partem eorum qui in ſchola de pudore & continentia præcipiant argutiſſime, eoſdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius lib.* III. *cap.* XV. *Divin. Inſtit.*

M. TULLII CICERONIS
ad Cornelium Nepotem Epiſtolarum
LIB. II.

Itaque noſtri, cum omnia quæ dixiſſemus dicta eſſent, quæ facete & breviter & acute locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari *dicta* voluerunt. *Macrob. lib.* II. *Saturn. cap.* I.

Ad eumdem ex libro incerto.

Hoc reſtiterat etiam ut a te fictis aggrederer donis. *Priſcian. lib.* VIII. *Gramm.*

Qui

* * *

Qui habet, ultro appetitur; qui eſt pauper, aſpernatur. *Priſcian. lib.* VIII.

Quid? oratorum quem *Cæſari* antepones eorum qui nihil aliud egerunt? Quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior? *Sueton. in Cæſare cap.* lv.

* * *

Neque enim quidquam aliud eſt felicitas niſi honeſtarum rerum proſperitas. Vel ut alio modo definiam: Felicitas eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix eſſe nullo pacto poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis quibus Cæſar uſus erat, nulla potuit eſſe felicitas. Feliciorque meo judicio Camillus exſulans, quam temporibus iiſdem Manlius, etiamſi (id quod cupierat) regnare potuiſſet. *Ammian. Marcell. l.* XXI. *cap.* XVI.

Quidam veterum formidantes „ ea quæ ſcriptoribus „ hiſtoriæ ſuorum temporum ſolent ſæpe fraudi eſſe „ atque invidiæ „; cognitiones actuum variorum ſtilis uberibus explicatas non edidere ſuperſtites. *Idem lib.* XXVI. *cap.* I.

* * *

Infelices eſſe qui omnia ſibi licere exiſtimarunt. *Idem lib. eodem.*

* * *

Idem ad Atticum de Nepote.

Nepotis epiſtolam exſpecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα, tu vero ἀμύμων: ille quidem ἄμβροτος. *Lib.* XVI. *Epiſt.* V.

Male narras de Nepotis filio. valde mehercule moveor, & moleſte fero. neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. *Epiſt.* XIV.

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA,

Incerta partim quo libro poſita, partim quibus verbis concepta.

Nepos auctore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis admonitum ab uxore, temporius ut diſcumberet, petiiſſe ab ea ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: deinde rogatum ut ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno:

Satis pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt &c. *Donatus in Vita Terentii*.

L. Otacilius Pilitus primus omnium libertinorum ſcribere hiſtoriam orſus, non niſi ab honeſtiſſimo quoque ſcribi ſolitam. ,, Cnei enim Pompeji Magni, ,, quem docuit, patriſque ejus res geſtas compluribus ,, libris expoſuit ,,. *Suetonius de Clar. Rhetor. cap.* III.

Cornelius quoque Nepos in libello quo diſtinguit literatum ab erudito, literatos quidem vulgo appellari ait eos qui aliquid diligenter, & acute, ſcienterque poſſint aut dicere, aut ſcribere: ceterum proprie ſic appellandos poëtarum interpretes, qui a Græcis *Grammatici* nominentur: eoſdem literatos vocitatos. *Suetonius de Illuſtr. Gramm. cap.* IV

Sed præter Phyſicos Homerumque, qui univerſum mari circumfuſum eſſe dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, ſic certior, tradit; teſtem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retuliſſe commemorat: Cum Galliis proconſul præeſſet, In-

dos

dos quoſdam a rege Suevorum dono ſibi datos: unde in eas terras deveniſſent requirendo, cognoſſe vi tempeſtatum ex Indicis æquoribus abreptos, emenſoſque quæ intererant, tandem in Germaniæ litora exiiſſe. *Pompon. Mela lib.* III. *cap.* V. *de ſitu Orbis*. & *Plin. lib.* II. *cap.* LXVII. *Nat. Hiſt.*

Largitudo. *Cariſ. l.* I.

Eudoxus quidam avorum noſtrorum temporibus cum Latyrum regem Alexandriæ profugeret, Arabico ſinu egreſſus, per hoc pelagus (Æthiopicum), ut Nepos affirmat, Gades uſque pervectus eſt. *Mela lib.* III. *cap.* X. & *Plin. lib.* II. *cap.* LXVII. & *Martianus Capella lib.* VI.

Ab loco Heneto Paphlagones in Italiam tranſvecti, mox Veneti ſunt nominati. *Solin. c.* XLVI. *Polybiſtor.* & *Plin. lib.* VI. *cap.* II.

Fauces Oceani T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. M. paſſ. ubi vero plurimum, X. M. *Plin. lib.* III. *proœmio*.

Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus, & Bojis, & Senonibus deletum eſſe eo die quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plin. lib.* III. *cap.* XVII.

Ultra Aquilejam VI. M. paſſ. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. paſſ. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Hiſtriæ: quam cognominatam tradunt a flumine Hiſtro in Hadriam effluente a Danubio amne; eidemque Hiſtro ex adverſo Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interjecto dulceſcente, plerique dixere falſo, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. *Plin. lib.* III. *cap.* XVIII.

Alpes in longitudine X. M. paſſuum patere a ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XXII. M. paſſuum deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos C. M. T. Livius III. M. ſtadiorum: uter-

que diverſis in locis. *Lib.* III. *cap.* XIX.

Inter duos Boſphoros, Thracium, & Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt Polybius, Cl. M. paſſ. interſunt. Circuitu vero totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius CCC. M. L. adjicit. *Lib.* IV. *cap.* XII.

Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia de hortis Heſperidum & amne Lixo prodita, qui cogitent, noſtros nuper paullo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe: prævalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna: præterea ex adverſo ejus ſitam, & prope immenſo tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidiſſime credidit. *Lib.* V. *cap* I.

Inter Pontum & Caſpium mare CCCLXXV. M. paſſ. non amplius intereſſe tradiderunt: Cornelius Nepos CL. M. *Lib.* VI. *cap.* XI.

Polybius, in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra ſtadia octo abeſſe prodidit Cernen: Nepos Cornelius ex adverſo maxime Carthaginis a continente paſſus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* VI. *cap.* XXXI.

Nepos Cornelius, qui Divi Auguſti principatu obiit, Me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat: nec multo poſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta uſus improbabatur: qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria facit? *Lib.* IX. *cap.* XXXIX. & *cap.* XVII.

Νέπος δὲ Κορνήλιος οὐχ' ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα.

Cornelius Nepos neque ſenio, neque morbo, ait alienata

nata mente fuiſſe Lucullum, ſed a Calliſthene liberto venenis corruptum. *Plutarch. in Lucull. extrem.* & *An ſeni gerenda reſpubl.*

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γαΐον.

Cornelius Nepos, non Craſſi, ſed Bruti, ejus qui de Luſitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam refert. *In Gracchis*.

Ἀννίβᾳ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον. ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον, καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέφηνεν, ἀλλ' ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο, τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ κομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν νόμασιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν. ὡς δὲ κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς, κομισθῆναι πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidiſſe audito, ipſe ad locum accurrit: cadaverique adſiſteus, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque ſuperbam ullam emiſit vocem, neque vultu lætitiam (ut conſentaneum erat eum qui tam moleſtum & gravem hoſtem interfeciſſet) præ ſe

 tulit:

tulit: ſed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abſtulit, corpus digno habitu ornatum, veſtibuſque decentibus amictum cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea ſuperaddita corona, ad filium ejus miſit. Sed quidam Numidæ cum in ferentes ea incidiſſent, adimere vi conati ſunt: illis reluctantibus ac vim vi repellentibus oſſa disjecta ſunt. Hannibal hoc audito, ad eos qui aderant, *Nihil*, inquit, *utique Diis invitis fieri poteſt*: ſumto de Numidis ſupplicio nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit; ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ, & ſepulturæ privationem ita præter omnium opinionem eveniſſe crederet. Hæc Cornelius Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Auguſtus Cæſar perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice ſepultas ejus reliquias, perhibent. *Plutarch. in Marcello.*

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ᾽ ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι, καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur uſque ad Scipionem. Nos autem Livio & Cæſari & Nepoti, & ex Græcis ſcriptoribus, regi Jubæ credimus, aliquoties Hannibalem a Marcello victum & in fugam verſum eſſe. *Idem ibidem.*

Poſtea præcipuam auctoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poëta mimorum tradidere. *Plin. lib.* IX. *cap.* XVII.

Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet, turdos paullo ante cœptos ſaginari, addidit, ciconias magis placere quam grues: cum hæc nunc

ales

ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigiſſe. *Idem lib.* x. *cap.* XXIII.

Magnitudo *loto arbori*, quæ pyro: quamquam Nepos Cornelius brevem tradat. -- Vinum quoque exprimitur illi ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccaſque contuſas cum alica ad cibos doliis condi. *Lib.* XIII. *cap.* XVII.

Scandula conte&#x1e;tam fuiſſe Romam, ad Pyrrhi uſque bellum annis quadringentis LXX. Cornelius Nepos auctor eſt. *Lib.* XVI. *cap.* X.

Cornelius Nepos tradit, ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuiſſe argentea. *Lib.* XXXIII. *cap.* XI.

Primus invenit *lineas* colorare, teſta, ut ferunt, trita, Cleophantus Corinthius. hunc, aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Cornelius Nepos ſecutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Priſci Romani regis patrem, fugientem a Corintho injurias Cypſelli tyranni, mox docebimus. &c. *Lib.* XXXV. *cap.* III.

Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæſaris in Gallia. -- -- Adjecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam niſi e marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas e Caryſtio, aut Lunenſi. *Lib.* XXXVI. *cap.* VI.

Onychen etiamnum in Arabiæ montibus, nec uſquam alibi, naſci putavere noſtri veteres: Sudines in Germania: potoriis primum vaſis inde factis, dein pedibus lectorum ſelliſque. Cornelius Nepos tradit fuiſſe magno miraculo, cum P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum oſtendiſſet: poſt quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidiſſe ſe. *Lib.* XXXVI. *cap.* VII.

Ædes Martis eſt in Circo Flaminio architectata ab Her-

Hermodoro Salaminio. *Priſcian. lib.* VIII.

Non amplius ter bibere *Auguſtum* ſolitum ſuper cenam in caſtris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit. *Sueton. in Auguſt. cap.* LXXVII.

In extrema *Britanniæ* parte Memma, quam Cornelius etiam annalium ſcriptor narrat metallis plurimis copioſam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis quam homines alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritaſque volventia. *Jordanus ſive Jornandes de rebus Gothicis. cap.* VIII.

EPI-

Digitized by Google

EPISTOLA CORNELIÆ MATRIS GRACCHORUM.

DICIS, pulchrum eſſe inimicos ulciſci. id neque majus, neque pulchrius cuiquam atque eſſe mihi videtur: ſed ſi liceat republica ſalva eos perſequi. Sed quatenus id fieri non poteſt, multo tempore, multiſque partibus inimici noſtri non peribunt, atque uti nunc ſunt, erunt, potius quam reſpublica profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis dejerare auſim, præterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum moleſtiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res mihi tradidiſſe, quem oportebat omnium eorum quos ante hac habui liberos, partes eorum tolerare atque curare, ut quam minimum ſollicitudinis in ſenecta haberem, utique quæcumque ageres, ea velles maxime mihi placere; atque uti nefas haberes rerum majorum adverſum meam ſententiam quidquam facere; præſertim mihi, cui parva pars vitæ ſupereſt. Ne id quidem tam breve ſpatium poteſt opitulari, quin & mihi adverſeris, & rempublicam profliges. Denique quæ pauſa erit? & quando deſinet familia noſtra inſanire? & quando modus ei rei haberi poterit? & quando deſinemus & habentes, & præbentes, moleſtiis deſiſtere? & quando perpudeſcet miſcenda atque perturbanda republica? Sed ſi omnino id fieri non poteſt, ubi

ubi ego mortua ero, petito tribunatum: poſt me facito quod lubebit, cum ego non ſentiam: ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem. In eo tempore non pudet te eorum Deûm preces expetere quos vivos atque præſentes, relictos atque deſertos habueris? Ne ille ſinat Jupiter, te ea perſeverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum. &, ſi perſeveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere poſſis.

VA-

VARIANTES LECTIONES

IN VITIS

EXCELLENTIUM IMPERATORUM

Ex Editione principe, quæ prodiit Venetiis in folio apud Nicolaum Jenſon Gallum anno MCCCCLXXI. *& ex Aldina in calce Juſtini anno* MDXXII. *utraque nomen Æmilii Probi præferente.*

IN PROOEMIO.

Pag. 3. *lin.* 5. Epaminondam) *Epaminundam* conſtanter habet Jenſoniana editio.

4. 16. materfamilias non) *non materfamilias* Jenſ.

22. tum magnitudo) *cum magnitudo* J.

24. libro exponemus Vitas) *exponemus libro de Vita* Jenſ. & Aldina.

IN MILTIADE. I.

5. 14. idque ut Lemnii) *idque Lemnii* J. A. *ſic in Themiſtocle :* præcepit, interim omnes ſervi atque liberi opus facerent.

26. in ea re) *ea re* J. A.

32. a quibus) *quibuſcum* J. A.

6. 24. a fortuna) *fortuna* J. A.

7. 14. & decem equitum) *Deeſt* & J.

18. Eretriam) *Erythream* J.

21. abeſt) *eſt* J.

24. Philippidemque) *Philippumque* J. A.

7. 29.

7. 29. mœnibus ſe defenderent) *Deeſt* ſe J. A.
30. acieque) *an æque* J.
35. auderi) *audere* J.
8. 17. in aciem) *in acie* J. A.
20. decemplicem) *decuplicem* J.
adeoque) *adeo* A.
30. obſoleti) *aboleti* J. A.
9. 11. operibus) *opibus* J. at perperam.
12. deinde) *dein* J.
26. acceperat) *ceperat* J.
27. verba pro eo fecit frater ejus Tiſagoras) *verba fecit frater ejus Dagoras* J. A.
31. vincula) *vincla* J.
10. 5. Cherſoneſi) *Cherſoneſo* J.
9. retinuerat) *retinebat* J. A.
11. cum) *tum* A.

IN THEMISTOCLE. II.

19. Neocli) *Neoclis* A.
23. Neoclus) *Neocles* J. A.
Acarnanam) *Halicarnaſſiam* A.
29. dedidit) *dedit* A.
11. 2. facile eadem oratione explicabat) *Deeſt hoc membrum in* J. A.
20. inferret) *ferret* J. A.
12. 2. Salaminem) *Salaminam* J.
16. circumiretur) *circuiretur* A.
Hinc) *Hic* J. A.
19. ſuperaſſet) *ſuperaſſent* J.
20. exadverſum) *adverſum* J. A.
21. Salamina) *Salaminam* J.
23. Aſtu) *Aſtum* J. *Aſty* A.
29. Eurybiadi) *Eurybradi* J. at perperam.
13. 2. ingratiis) *ingrati* J. A. male.

13. 9.

13. 9. Hic barbarus) *Deeſt* barbarus J. A.
21. Salamina) *Salaminam* J.
28. æquipararet) *æquiperaret* J.
33. haberi) *habere* J.
35. ſpectabat) *ſpectabant* J.
14. 12. ſive ſacer eſſet) *Deeſt* eſſet J. A.
14. congererent) *cogerent* J. A.
18. noluit) *voluit* J. at perperam.
27. haberetur) *adhiberetur* A.
31. eiſque) *hiſque* J. A.
15. 1. Deos) *Deoſque* A.
4. ut) & J. A.
9. recipere) *accipere* J. A.
11. in patriam recepturi) *in patriam eſſent recepturi*. J. A. eſſent *gloſſema videtur Gronovio*.
18. Perſarum) *Perſe* J. *Perſia* A.
22. animadvertiſſet) *animadvertiſſent* J. at perperam.
24. indicerent) *inducerent* J. A.
31. ab Athenienſibus) *Deeſt* ab J.
35. Phydnam) *Pydnam* A.
16. 1. Hac re audita) *Deſunt hæc tria verba* in J. A.
22. Salamina) *Salaminam* J.
26. confugi ad te) *Deeſt* ad te J. A.
30. me ad te) *Deeſt* me J. A.
17. 7. donaverat) *donarat* J.
9. Myuntem) *Mintham* J. at perperam.

IN ARISTIDE. III.

27. antiſtaret) *anteſtaret* J. A.
18. 3. cedenſque) *ſedenſque* A.
5. tanta pœna) *tantam pœnam* J.
12. Salamina) *Salaminam* J.
15. exercitus eſt interfectus) *Deſideratur* eſt J. A.

18. 27.

18. 27. quo) *quos quo* J. *fortaſſe* quos eo *legendum*.
19. 1. quam quod) *Deeſt* quod J. A.

IN PAUSANIA. IV.

20. 3. vinculis) *vinclis* J. A.
3. Gongylum Eretrienſem) *Congylum Cretenſem* J. A.
9. Spartam) *Sparten* J.
11. Horum igitur quid) *His de rebus ſi quid* J. *His rebus ſi quid* A.
14. Artabazum) *Arthabarum* J.
15. ac petit) *Petit* J. A.
24. ratione, cogitata) *oratione cognita* J. *ratione cognita* A at perperam.
31. Golonas) *Colonas* J. A.
35. ſcytala) *lana* J.
21. 2. pecunia) *cum pecunia* J. A.
5. cuivis) *cujus* J. at mendoſe.
Hoc) *hæc* J. A.
6. Hinc) *Huic* J. mendoſe.
9. Helotes) *Ilotæ* J. *Helotæ* A.
14. ſed) *&* J. A.
18. Artabazum) *Artbabarum* J.
35. eo venit) *venit eo* J. A.
22. 3. Tanto) *Modo* A.
4. enuntiaret) *nuntiaret* J. A.
7. magno) *magnoque* J. *magno ſe* A.
12. e vultu) *& ex vultu* J.
13. inſidias) *& inſidias* A.
18. ſub divo) *ſub dio* A.
27. in quo erat) *Deeſt* in J. A.
Dei Delphici reſponſo erutus, atque eodem loco ſepultus) *Delphici reſponſo exutus : atque loco ſepultus* J. A.

IN CIMONE. V.

23. 3. duro) *diro* J.
10. Elpinicen) *Elpenicen* J. A.
11. more) *Hic parva lacuna eſt*, *deinde* ore J.
13. Callias) *Gallias* A.
17. Elpinice) *Elpenice* J. A.
19. quoniamque prohibere poſſet, ſe Calliæ nupturam) *quoniam probibere : ſeque Calliæ nupturam* J. *quoniam probiberet ſeque Galliæ nupturam* A.
24. 6. bene animatas confirmavit) *Deeſt boc membrum in* J. *&* A.
8. Scyrum) *Cyprum* J. at perperam.
9. geſſerat) *geſſerant* J.
10. diviſit) *dimiſit* J.
12. qua) *quæ* J. A.
17. oſtraciſmum) *boſtratos* J. *oſtracon* A.
19. forti animo) *animo forti* J. A.
27. in Cyprum) *Deeſt* in J.
30. Citio) *Cythio* J.
34. eis) *in eis* J. A.
25. 5. amiculum) *aminiculum* J.
6. non vocatos) *convocatos* J. A.
7. devocaret) *devoraret* J. ridicule.

IN LYSANDRO. VI.

24. dediderunt) *dederunt* J. A.
28. dictitaſſent) *dictaſſent* J.
30. Ægos) *Egbos* J.
26. 5. in numerum) *in numero* J. A.
12. Thaſumque) *Thaſſumque* J.
14. proinde) *perinde* J. A.
18. *) *Nulla bic eſt in* J. A. *lacuna*.
24. ſe ſine ope) *ſine ope* J. A.

K 26. 26.

26. 26. Delphos) *Delphi* J.
27. 1. Haliartum) *Alyarthum* J.
vere) *vero* J.
5. ſed ita ſcripta) *Deeſt* ita J. A.
6. quam) *qua* J.
8. Halicarnaſſeus) *Alycarnias* J.
16. Huic) *Hinc* J.
18. in quo) *in quibus* J. A.
19. obſignatur) *deſignatur* J. A.
27. fuit accuſatus) *Deeſt* fuit A. manifeſto errore.

IN ALCIBIADE. VII.

28. 7. Natus) *nam* J. A.
13. Idem) *Deinde* J. A.
16. remiſerat) *præmiſerat* J. perperam.
22. ejus) *ſuus* J. A.
29. 9. qui) *quæ* J.
10. Andocidis erat, Andocidiſque Hermes vocatus eſt) *erat : Androclides vocatus eſt* J. *ejus erat, Androcydeſque vocatus eſt* A.
13. privatam) *privatum* J.
15. populi libertatem opprimeret) *libertatem opprimeret populi* J. A.
19. etiam) *enim* J.
reddiderat) *reduxerat* J. A.
29. in contentionem ab inimicis compellebatur) *in contentione ab inimicis compellabatur* J.
32. ut, ſi quid) *ſiquid* J. A.
35. nocere ſe ei) *Deeſt* ſe ei J. A.
30. 7. in magna) *Deeſt* in J. A.
16. Eumolpidas ſacerdotes) *Olympiadæ ſacerdotes* J. *Eumolpidas & Cerycas* A.
25. Perſarum rege) *Perſe rege* J. *Perſiæ rege* A.
31. 8. Piſandro) *Piſancho* J.

31. 25.

31. 25. complures) *quamplures* J. A.
27. Inde) *in* J. errore manifeſto.
35. amiſſum) *admiſſum* J.
32. 8. proſequebantur) *perſequebantur* J. A.
12. Aſtu) *Aſty* A.
18. iidemque illi Eumolpidæ ſacerdotes) *Iidem illi Olympiadæ ſacerdotes* J. *iidem illi Eumolpidæ ac Ceryces* A.
23. *Deeſt* omnes J. A.
31. eum aut) *aut eum* J. A.
33. 5. Perinthum) *Pataram* J. A.
6. Byziam, Macrontichos) *Biram*, *Themeonticos* J. A.
7. Græciæ in Thraciam) *Græciæ civitatis in Thraciam* J. *Græciæ civitates in Thracia* A.
10. creverat cum fama tum opibus) *creverat fama cum opibus* J. A.
13. Ægos) *Egos* J.
Philocles) *Philodes* J. A. & ſic infra.
21. aut dimicare, aut) *dimicare*, *aut* J. A.
22. Lacedæmonios) *reſpondent*, *Lacedæmonios* J. A.
24. Seuthem) *Seucem* J. *Scotym* A.
34. 11. Inſidias ei fecerunt) *Deeſt* ei J. A.
16. Grunium) *Grimium* J. A.
26. Id ſi ei) *Deeſt* ei J. A.
27. ſe ab eo initurum) *Deeſt* ab eo J. A.
34. His Lacon rebus commotus, ſtatuit accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent; niſi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidiſſet. „ Totus hic locus ita legitur in J. & A. *His Lacon rebus commotus, ſtatuit accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo ſocietatem. huic ergo renuntiat: quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent, irrita futura, niſi Alcibiadem vivum aut mor-*

 tuum

tuum tradidiſſet, ſtare non poſſe.

35. 5. Syſamithren & Bagoam) *Siſametiem & Bagrum* J. *Syſamethren & Bagoam* A.

9. cum eum ferro) *cum ſecuro* J. *cum ferro* A.

10. ſtramineam caſam) *ſamineam* J. A.

12. ſonitu flammæ excitatus, quod gladius) *in ſonitu flammæ eſt excitatus: etſi gladius* J. *in ſonitu flammæ* &c. A.

18. vim) *viam* A.

30. conſenſerunt) *conſcierunt* J.

31. namque) *nam* A.

33. omnes ſplendore) *Deeſt* omnes J. *omnes Athenienſes* A.

34. vitæ ſuperaſſe) *ſuperaſſe vitæ* J. A.

36. 1. æquiparare) *æquiperare* J. A.

9. ſumma) *ſinoma* J.

12. poneretur princeps) *principes poneretur* J.

IN THRASYBULO. VIII.

30. abit res a conſilio) *abiit* &c. J. *abiit res conſilio* A.

37. 1. fortuna vindicat) *a fortuna vendicat* J. A.

2. hic) *his* J. A.

prudentiam) *prudentia* A.

13. Quam triginta) *Deeſt* quam J.

16. atque ejus ſolitudo) *neque ejus ſolicitudo* J. A.

38. 14. ex iis) *ex his* A. & hoc paſſim.

19. e duabus) *duabus* J. A.

quæ) *quam* J.

23. muneri) *& munera* J.

29. conſueverunt) *conſuerunt* J.

33. Ciliciam) *Siciliam* J. A.

IN

VARIANTES LECTIONES.

IN CONONE. IX.

39. 4. ejus opera magni ſuit) *ejus opere magnus fuit* J. *ejus operæ magnus fuit uſus* A.
8. Pharas) *Pheras* J. A.
40. 5. iiſque) *biſque* J. A.
10. credendum) *cedendum* J. A.
13. chiliarchum) *chilarchum* A.
14. Tithrauſtem) *Tetrauſtem* J.
17. edere quæ cogitas) *Deeſt* edere J.
19. προσκυνεῖν) *proſcynin* J.
23. ex ea ſim profectus) *ex ea civitate ſim profectus* J. A.
25. quæ volebat, huic ſcripta tradidit) *quæ huic volebat ſcripta tradidit* J. A.
32. ſe ſuadere) *Deeſt* ſe J. A.
41. 1. *Deeſt* compararet A.
6. *Deeſt* & J. A.
9. Piſandro) *Lyſandro* J. A.
20. ultum) *ultimi* J. errore manifeſto. *ulciſci* A.
25. fecerat) *fecerant* J. A.
26. *Deeſt* inter J.
29. Tiribazus) *Tyriabarus* J. *Teribazus* A.
33. ibique periiſſe) *ibique eum periiſſe* J. A.
34. Dinon) *Dion* J. A.
42. 1. Tiribazo) *Tyriabaro* J. *Teribazo* A.

IN DIONE. X.

12. *Deeſt* Areten A.
16. commendat) *commendatur* J. A.
20. ſalvum illum) *ſalvum* J. *ſalvum eſſe* A.
22. *Deeſt* eſſe J. A.
24. Legationes) *Legiones* J. perperam.
28. tegebat) *tenebat* J. A.

42. 29. Carthaginienſes ſuſpexerunt) *Carthaginenſes ſuſceperunt* J. A.

43. 14. graviter) *gravi* J.

15. ab) *de* J. A.

21. *Deſunt* cum eo J. A.

22. æger ſumto, ſomno) *ergo ſumto ſomno* J. A.

27. Cumque Dion non deſineret) *cum Dion non deſiſteret* J. *cum Dion non deſineret* A.

31. amicum) *inimicum* A. at perperam.

32. tyrannidi) *tyrannis* J.

35. ut) *ut ei* J.

44. 14. *Deeſt* quam J.

22. poſtquam) *ut poſtquam* A.

24. ut ſe e ſuperiore) *ut ſe ſuperiore* J. *ſe ſuperiore* A.

30. tyrannis) *tyrannus* J. A.

33. odio) *odii* J.

45. 3. perculit) *pertulit* J. A. male.

4. attigerat) *attigerit* J. perperam.

18. Dionyſius) *Dion* J. A.

26. eum, & Heraclidem) *eum Heraclidemque* A.

27. *Deeſt* Dioni J. A.

concedens) *concedebat* J. A.

30. *Deeſt* hoc A.

34. videbatur, ſe omnia) *ſe omnia videbatur* J. A.

46. 19 & quorſum evaderent) *ut quorſum evaderet* J. A.

27. animos) *amicos* J. A. ſed perperam.

29. excipit) *excepit* J. A.

32. conjurationem) *conjuratione* J. A.

47. 5. *Deeſt* ab incepto J. A.

7. perfeciſſet) *feciſſet* J. A.

10. remotum ſe) *ſe remotum* J. A.

12. diſcederent) *diſcedebant* J. A.

14. Philocratique) *Philocratoque* J.

17. e numero) *Deeſt* e J. A.

Zacynthios) *Saguntinos* J.

47. 26. intellectu) *intellecta* A.
27. propitia) *propria* J. *propiore* A.
30. Lyco) *Lygo* J.
34. pro noxiis) *pronoxii* A.
48. 4. immutata) *mutata* J. A.

IN IPHICRATE. XI.

26. a qua) *a quo* J. A.
29. *Deeſt* mutavit J.
30. & pro ferreis atque æneis lineas dedit) *& pro ſertis atque aënis linteas dedit* J.
49. 1. quod æque corpus tegeret) *quodque corpus tergeret* J. *quodque corpus tegeret* A.
3. Seuthen) *Scotym* A.
16. conducticio) *conducto* J. A.
50. 2. Threſſa) *Tarſa* J. A. perperam.
7. *Deeſt* ea J. A.

IN CHABRIA. XII.

15. fidente ſummo duce Ageſilao) *fidentem ſummum ducem Ageſilaum* J. A.
20. *Deeſt* in J. A.
24. in quibus) *cum* J. A.
28. Nectenabum) *Neptenabum* J. *Nectanebum* A.
51. 12. præſtituerunt) *præſtiterunt* A.
21. intuuntur) *intuentur* J. A.
25. abſfuturos) *futuros* J.
52. 1. *Deeſt* & J. A.
5. pugnaret) *pugnarent* J. perperam.
Hinc cum refugere poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet) *Hinc cum refugere non poſſet &c.* J. *Hinc cum refugere non poſſet, niſi ſe in mare dejeciſſet* A.

IN TIMOTHEO. XIII.

52. 22. hanc) *id* J. A.
23. Cotym) *Cotum* J.
25. Ariobarzani) *Ariobarzamum* J.
30. Seſtum) *Seſtæ* A.
53. 1. Laconicam) *Laconicem* J.
4. Athamanas) *Athamantias* J.
13. hoc) *id* J. *Deeſt* A.
23. & ut ad bellum proficiſcatur) *& ad bellum proficiſcitur* J. *Deeſt* ut A.
28. *Deeſt* eorum J. A.
34. ut ſi in) *Deeſt* ut ſi J. *Deeſt* ſi A.
54. 6. Ob eam rem in crimen vocabantur: populus acer, ſuſpicax, mobilis, adverſarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accuſantur proditionis) *populus acer, ſuſpicax, ob eamque rem mobilis, adverſarius, invidus etiam potentiæ, in crimen vocabatur. domum revocat, accuſantur proditionis* J. A. quæ pro *accuſantur*, reponit *accuſatur*.
12. populus, cum eum judicii) *cum populus judicii* J. A.
24. Iaſon) *Laſon* J. A. corrupte.
31. patriæque) *patriæ* J. A.

IN DATAME. XIV.

55. 3. Procemium hujus Vitæ in editione J. & A. legitur in calce Vitæ Timothei.
8. tantum non omnes) *tamen omnes* J. A.
18. Caduſios) *Gaduſios* J.
19. multis millibus interfectis) *multis millibus regiorum interfectis* J. A.
21. *Deeſt* ut J. A.

55. 23. Autophradates) *Androphrodates* J.
28. Pylæmene) *Philimene* J.
a Patroclo) *& Patroclo* J.
56. 3. *Deeſt* omnia J. A.
10. *Deeſt* ab J.
21. amiculo) *amniculo* J.
23. copulam, vinctum) *copulam qua vinctum* J. A.
27. fuit nemo non qui agnoſceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit) *fuit nemo, qui agnoſceret Thyum, qui non regi nuntiaret. at primo non credidit* A. *regi nuntiaret: primo non ac credidit* J.
31. nobilis) *non vilis* J. A.
34. Tithrauſte) *Teutraſte* J. *Titrauſte* A.
57. 10. abripiebat) *arripiebat* J.
11. majore) *minore* J.
15. *Deſunt* & imparatum J. A.
32. Acen) *acrem* J. A.
58. 2. illum unum) *illum vivum* J. errore manifeſto.
16. Acæum) *acrem* J. A.
19. Mandroclem) *Androclem* J. A.
26. Arſidæum) *Arſideum* J. *Aridæum* A.
35. Mithrobarzanes) *Metrobarzanes* J. A.
59. 1. deſperatis) *deſperati* J. perperam.
5. Mithrobarzanem) *Metrobarzanem* J. A.
7. ſed) *&* J. A.
10. educit) *eduxit* J. A.
perſequitur) *perſequitur tantum* J. A.
26. Schiſmas) *Sciſmas* J. A.
31. Autophradatem in) *Androphrodatem* J. *Autophradatem* A.
60. 8. Cardaces) *Gardates* J. A.
21. ſuperior) *ita ſuperior* A.
22. diſcedebat) *diſcederet* J.
26. ad pacem) *pacemque* J.

61. 6.

61. 6. futuras inſidias illi dixerant) *futuras inſidias evenire* dixerant J. *dixerat* A.
corpore & ſtatura) *corpore , ſtatura* J. *corporis ſtatura* A.
8. eo loci) *eo loco* J. A.
13. *Deeſt* his A.
24. Hanc ut accepit , ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum rege inimicitias) *Hanc ut recepit a rege miſſam*. Deſunt reliqua in J. A.
26. facit) *fecit* J. A.
62. 15. *poſitum*) impoſitum J. A.
16. *Deeſt* a J. A.
17. quiddam) *quodam* J.
20. digredientem) *digrediendum* J. A.

IN EPAMINONDA. XV.

27. Epaminondas) *Epaminundas* J. ubique.
63. 5. ducuntur) *dicuntur* J.
18. Lamprus) *Lampus* J. A.
19. Calliphrone) *Calphrone* J. perperam.
20. Lyſim) *Lyſiam* J. A.
23. *Deeſt* in A.
64. 4. ut ne) *ut nec* J.
11. de philoſophia) *Deeſt* de J. perperam.
19. propter paupertatem collocari) *quam propter paupertatem collocare* J. A.
26. quantum) *quibus , & quantum* A.
30. Micythum) *Michitum* J. & ſic infra.
65. 6. I , tu Micythe) *Deſunt* I & Micythe A.
9. exire) *exiret* J.
12. ad) *id* J.
14. diceret) *dixiſſet* J. A.
Deeſt eo J. A.
17. *Deeſt* effecit J. A.
21. *Deeſt* conſtituimus J. A. at perperam.

65. 24.

65. 24. *Deeſt* ei J. A.
27. Meneclidem) *Menedidem* J. A. & deinceps.
34. avocas) *evocas* J. A.
66. 5. inſolentiam) *inſolentia* J. A.
7. Meneclide) *Menedida* J. *Menedide* A.
19. amicitiam) *amicitias* J. A.
21. Arcades) *Arcadas* J. A.
23. Alcmæonem) *Alcineonem* J. ridicule.
26. huic) *hic* A.
33. legationum) *legionum* J.
67. 6. cives exercitui præficere noluiſſent) *cives præficere voluiſſent* J. perperam. *Deeſt* exercitui A.
11. peterent) *peteret* J.
17. duos) *ſuos* J. A.
68. 6. in periculo ſuo conſcriberent) *in periculo ſuo inſcriberent* J. *in ſepulchro ſuo inſcriberent* A.
10. LEUCTRA) *Leuctram* J.
13. IN ACIE: QUODQUE) *in acie quoque* J. A.
24. MESSENA) *Meſſane* J.
31. in ejus unius pernicie) *in unius pernicie ejus* J. A.
34. *Deeſt* facta J. A.
69. 1. caſu) *cauſa* J. A.
10. cum reprehenderetur a Pelopida) *cum reprehenderetur quod liberos non relinqueret a Pelopida* J. A.
20. domi) *domum* J.
22. ne manus ſuorum ſanguine cruentaret) *neque manus ſuorum ſanguine cruentare* J.
24. ad Cadmiam) *Academiam* J. perperam.
29. contra ea) *cum ea* J. A.

IN PELOPIDA. XVI.

70. 13. Cadmia) *Cadmea* J. A.
20. *Deeſt* poſt J. perperam.

71. 12. imperioſa) *imperio* J. A.
20. deverterunt) *devenerunt* J. A.
22. propoſita) *poſita* J. A.
29. ab Archia hierophante Archiæ) *ab Archimo uno Tyſarchiæ* J. *ab Archia Hierophonte Archiæ* A.
72. 3. concurrerunt) *concurrunt* A.
11. *Deeſt* in J. A.
12. *Deeſt* dux J. A.
23. ſanctum) *factum* J.

IN AGESILAO. XVII.

73. 10. Leotychide) *Leutychide* J. *Leontychide* A.
14. Proclis & Euryſthenis) *Procli & Eriſthenis* J. A.
15. Harum) *Horum* J. A.
17. Primum ratio habebatur) *Primum ideo habebatur* J. *Primus in eo habebatur* A.
21. Leotychidem) *Leutychidem* J. *Leontychidem* A.
22. vivens) *natum* J. *vivus* A.
28. Simul atque) *ſimul ac* J. A.
74. 1. fama exierat) *famam exire* A.
5. ut omnes imparatos imprudenteſque offenderet) *ut omnes imperatores imparatos imprudenteſque offenderet* J. A.
8. Lacone) *Licone* J. perperam.
21. viderent) *videret* J.
31. apparavit) *paravit* J. A.
75. 1. ut &) *Deeſt* & A.
17. duceretur) *diceretur* A.
23. victori) *victor* A.
13. minuerent) *minuerint* J.
32. Leuctra) *Leuctram* J.
77. 9. eo venit) *convenit* J. A.
29. Euryſthenes) *Eriſthenes* J. A.

77. 32.

77. 32. contra) *Contra ea* J.
    33. *Deeſt* erat J. A.
    Deeſt a J. A.
78. 2. exiguus) *exiguo* J.
    7. iviſſet) *iſſet* J.
    21. cetera) *cæteraque* A.
    25. Nectanebe) *Nathabide* J. A.

IN EUMENE. XVIII.

79. 6. metimur) *metiuntur* J. A.
    8. *Deſunt* inter eos J. A.
    12. neque) *Namque* J.
    13. omnes) *omnis* J.
    28. hetærice) *beterice* J. perperam. *etærice* A.
80. 3. in ſuam tutelam) *extra tutelam* A.
    6. Hephæſtio) *Epheſejo* J.
    unum) *numerum* J. ridicule. *vivum* A.
    15. hoc) *boc tempore* J.
    16. Leonnatus) *Leonatus* J.
    17. deſtinaverat) *prædeſtinaverat* J. A.
    21. *Deeſt* noctu J. A.
    25. concurrerunt) *concurrunt* A.
    35. tranſiſſe) *tranſcurriſſe* A.
81. 1. viri cum) *Deeſt* cum A.
    8. deviis) *denis* J. perperam.
    9. vera) *veſtra* J. inepte.
    18. pugnatum) *oppugnatum* J. A. male.
    28. exercitus, quod) *exercituſque* J.
    31. ad Antipatrum) *& Antipatrum* J.
    35. Alexandro vivo) *Alexander vivo* J.
82. 5. Hic, qui deſeruerant) *Hic qui deſeruerunt* J.
    Hi qui deſeruerunt A.
    10. imminuebant) *non minuebant* J. male.
    17. Nora) *Hora* J.

82. 18.

82. 18. *Deeſt* cum J.

23. loro) *loco* J.

28. jumenta æque nitida) *æque jumenta nitida* J. A.

30. ac ſi in campeſtribus & planis ea locis habuiſſet) *Deſunt hæc verba in* J. *&* A.

31. voluit) *noluit* J.

34. caſtra ſub divo) *caſtrum ſubſidia* J. A.

83. 5. utrum repetitum iret Macedoniam) *utrum repetitam in Macedoniam veniret* J. A.

12. Petivit) *Petit* J. A.

14. ſtirpem quoque) *Deſunt in* J. *&* A.

25. Peuceſtes) *Peuceſtes fuit* J.

27. Antigenes) *Antigonus* J. *Theutanus* A.

28. tamen) *Tamon* J. ridicule.

32. ac) *&* J. A.

33. eoque) *atque* J. A.

84. 5. omnia gererentur. Hic in Paratacis) *gererentur omnia. Hic impar ætatis* J. A.

22. diſceſſerant) *diſſenſerant* J. A.

24. *Deeſt* novi A.

34. ſui : ſin) *Deeſt* ſin J. *Deeſt* ſui A.

85. 1. utres) *vires* J.

3. dierum decem) *decem dierum* A.

4. Iter) *iterque* A.

15. tranſire poſſet) *tranſiſſe poſſet* J. A.

18. refrenandum) *referendum* J. male.

23. ut) *&* J. A.

26. *Deeſt* erat J. A.

30. imprudentes) *imprudentem* J.

86. 12. Imminebant) *Imminebat* J. A.

19. *Deeſt* & J. A.

22. conſervaret) *conſervare* J. A.

34. quin) *cum* J.

87. 1. *Deeſt* in J. A.

3. *Deeſt* inquit J.

87. 8.

87. 8. firmis) *firmus* J.
11. *Deeſt* plerique J. A.
30. *Deeſt* oſtendimus J. A.
88. 2. De) *In* J. A.
6. regium) *regnum* J.
8. *Deeſt* id J. A.
13. qui eum militari) *ei militari* J.

IN PHOCIONE. XIX.

28. ſimulque) *ſimul* A.
31. hic) *His* J.
89. 5. manſiſſet) *perveniſſet* J. A.
15. aliquoties) *aliquotiens* J.
18. quia) *Qui* J.
20. Dercyllo) *Darcylo* J. *Dercillo* A.
21. idemque) *eidemque* J. A.
90. 2. pepulit) *propulit* J.
5. Huc) *hoc* J. A. male.
eſt) *eſt &* J. A.
8. ab Agnonide accuſatus eſſet) *ab Agnone accuſatus eſt* J.

IN TIMOLEONTE. XX.

91. 10. reſtitueret) *reſtituerit* J. A.
21. manus non attulit) *manum attulit* J. *manum non attulit* A.
22. quidem) *quid eſt* A.
92. 4. Syracuſarum) *Syracuſanorum* J. A.
12. in qua) *ex qua* J. A.
15. Iceta) *Hecata* J.
20. Crimeſſum) *Crimniſſum* J. A.
21. ſatis habere coëgit) *ſatis hinc coëgit* J. A.
29. arceſſivit) *accerſivit* J.

92. 32.

92. 32. deleta) *diſerta* J. *deſerta* A.
33. ex) & J. A.
93. 30. conſtituiſſent) *conſtituiſſet* J. A.
32. numine) *nomine* J.
33. Αὐτοματίας) *Automathias* J.
94. 2. Laphyſtius) *Lameſtius* J. A. & ſic infra.
10. Idem) *id* J.
12. *Deeſt* de J. A.
14. voti eſſe damnatum) *voti eſſe compotem* J. A.
16. reſtituerent) *reſtitueret* J. A.
18. Timoleonteum) *Timoleontium* A.
20. Finis Vitæ Timoleontis cum Capite de Regibus conjungitur in J. & A.

IN CAPITE DE REGIBUS.

28. dominatum) *orbem domitum* A.
30. Hyſtaſpis) *Hyſtaſpi* J.
95. 2. Macrochir, & Mnemon) *Macrochir quoque, & Memnon* J. A. perperam.
14. rerum) *rex* J. ridicule.
20. *Deeſt* item A.

IN HAMILCARE. XXI.

96. 20. Barcas) *Barchos* J. *Barchas* A.
Carthaginienſis) *Carthaginenſis* J. A. perpetuo.
30. Ægates) *Ægatis* J.
97. 5. paullulum) *paulum* J. A.
6. donicum aut vi certe) *donec aut certe* J. A.
9. *Deeſt* ſe J. A. quo pacto & alii boni ſcriptores locuti ſunt.
10. tenuerant) *tenuerunt* J. A.
13. eſſe) *eſſet* J. A.
16. ac ſperabat) *Deſunt hæc duo verba in* A.

97. 17. externi) *extremi* A.
19. deleta) *deſerta* J. A. male.
31. abalienata) *alienata* J. A.
33. propagavit) *progavit* J. videtur error typothetarum. *prorogavit* A.

98. 6. *Deeſt* & J.
15. ejuſdemque poſt mortem Hannibal) *ejuſdemque poſt mortem. nam Hannibal* J. quod quid ſibi velit, plane ignoramus.
27. Romanos non) *non Romanos* A.

IN HANNIBALE. XXII.

99. 6. *Deeſt* tanto A.
31. *Deeſt* me J. A. ſed perperam.

100. 2. divina) *diurna* J. male.
6. ſimulque) *ſimul me* J.
34. ornatus) *oneratus* J. A.

101. 3. *Deeſt* de J. A.
5. Tiberio) *Tito* A.
7. *Deeſt* per A.
10. premeretur) *tum premeretur* J.
16. C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius) *C. Terentius & L. Æmilius* J. A.
17. L. Paullum) *Paulum* J. A.
19. Cn. Servilium Geminum) *P. Servilium Geminium* J. A.
25. Hinc clauſus) *Hic clauſis* J. A. male.
27. dedit verba) *verba dedit* A.
28. obducta) *adducta* J. A.

102. 5. poſſit) *poſſet* J. A. male.
10. P. Scipionis filium) *P. Scipionem filium* J.
18. Adrumetum pervenit: quod) *Adrumentum pervenit: qui* J. A. perperam.
19. millia paſſuum) *millia paſſus* J. A.

102. 22. Adrumeti) *Adrumenti* J. A.
103. 7. fuerat) *fuerit* J.
14. Roma) *Romani* A.
17. clam , atque) *clamatque* J.
29. illi) *illis* J.
104. 2. ſtulte) *ſtulta* J.
7. *Deeſt* cornu J. A.
10. Gortynios) *Corthynios* J. ſic infra .
ibi) *ubi* J.
11. callidiſſimus) *clariſſimus* A.
22. *Deeſt* quid J.
26. animo) *anno* J.
27. armavit & excitavit) *armarit & excitarit* J. A.
105. 2. decreturi) *decertaturi* J. A.
26. *Deeſt* non J.
27. Bithyni) *Bithynii* J. A.
106. 9. L. Quinctium Flamininum) *L. Quintum Flaminium* J. *L. Quintium Flaminium* A. male . & ſic infra .
16. Pruſias) *Pruſia* J. A.
21. *Deeſt* ei J. A.
107. 6. L. Æmilio Paullo , & Cn. Bæbio Tamphilo) *Æmilio Paulo , & C. Bebio Pamphilo* J. A.
7. M. Bæbio Tamphilo . Atque hic tantus vir) *Bebio Pamphilo . Atque tantus vir* J. *Bæbilo Pamphio* A. videtur error typothetarum .
11. Cn. Manlii Vulſonis) C. *Manlii Valonis* J. A.

Variantes Lectiones in PORCIO CATONE *ex variis Libris excerptæ.*

108. 8. heredium) *quidam Codex MS. habet* prædium . Hortatu) *Inde hortatu* Boſius .
10. Cenſorinus) *Conſobrinus* nonnulli cum Schotto .

108. 16.

108. 16. opera ejus) *ejus opera* Lambinus.

109. 6. ſenatu peracto) *conſulatu peracto* Pighius vult reſcribi.

11. Circiter annos octoginta uſque &c.) *Vixit circiter annos octoginta, & uſque* &c. Pighius ſupplet.

19. probabilis) *probatiſſimus* MS. Boſii.

26. regum) *rerum* Lamb.

31. Reliqua) *Reliquaque* Lamb.

32. Ser. Galbæ) *Sergii Galbæ* Vulgatæ Editiones.

110. 4. delegamus) *Lambinus in notis reponendum cenſet* relegamus.

Variantes Lectiones in T. POMPONIO ATTICO, *ex Editione Epiſtolarum Ciceronis ad Atticum Jenſoniana, quæ prodiit Venetiis anno* MCCCCLXX. *in folio, & ex Aldina anni* MDXIII.

110. 16. ac) & A.

18. *Deeſt* in J. A.

21. C. Marius C. F.) *C. Marius filius* J. *C. Marii filius* A.

23. iis) *bis* J. & infra.

111. 12. verſuram) *uſuram* J. A.

13. æquam) *æque* J.

15. *Deeſt* eos J. A.

20. ſex) *ſeptem* J. A.

modus) *modius* A. male.

25. noluit) *voluit* J. male.

29. Piliæ) *Phidiæ*. J. A. Locus hic male torſit ingenia Criticorum.

34. dominam) *domum* J. A.

112. 1. doctrina) *doctrinaque* J. A.

9. ut ſupra nihil poſſet) *ut ſupra nihil poſſet addi* J. A.

11. *Deeſt* eum J. A.

33 retinuerit) *retinuit* A. male.

113. 8. iis) *his* A. & ſic fere ſemper.

22. e republica) *reipublicæ* J. A. locus omnino corruptus videtur.

25. *Deeſt* neque A.

114. 4. vacatione) *vocatione* J. A.

5. ſe quoquam movit) *quoquam ſe movit* J. A.

7. conjunctum) *convinctum* A.

8. *Deeſt* enim J. A.

15. *Deeſt* & J.

31. eæ) *hæ* J. A.

115. 1. dicis cauſſa) *necis cauſa* J. *necis cauſæ* A. perperam.

a conſulibus) *a conſule* J. A.

12. augetur) *agitur* J. A.

14. ejus inimici, qui tum) *inimici, qui tamen* J. A.

15. ſed etiam amici, adverſariis ejus ſe dabant) *ſed etiam qui adverſariis ejus ſe dabant* J. A.

16. *Deeſt* ſe J. A.

17. familiares inſequebantur) *Antonii familiares ſequebantur* J. A.

28. ſtiterit) *præſtiterit* J. A.

31. verſuram) *uſuram* J.

33. maximum) *maximumque* A.

116. 3. optimatibus) *optimatibus ejus* J. A.

7. *Deeſt* ſubito J. A.

15. Habebat ſecum Q. Gellium Canium) *habebatque ſecum Q. Gelium* Canum J. *Canium* A.

18. cognoverat) *cognorat* J. A.

21. ſed omnibus) *ſed etiam omnibus* J. A.

23. & ei) *ut ei* J. A.

116. 25.

116. 25. ſe eum) *Sejum* A. ridicule.
Canium) *Canum* J.
26. *Deeſt* in J. A.
35. tamque) *tantiſque* J. A.
117. 1. emerſit) *emerſerat* J. A.
10. inſtiterit) *inſtituerit* J. A.
11. juſſit) *juſſerit* J. A.
16. venditavit) *vendicavit* J. A. male.
25. SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM *&c.*) *ſui cuique mores finguntur. Fortuna hominibus neque tamen* &c. J. monſtrum lectionis!
33. præoptaretque) *peroptaretque* J. A.
34. generoſarum) *generoſam* J. A.
118. 1. *Deeſt* conſtituendæ J. A.
7. complures) *cum plures* J. A.
8. *Deeſt* Athenis J. A.
13. L. Julium Calidium) *Batium Julium Calidum* J.
14. elegantiſſimum) *elegantiſſimumque* J.
25. *Deeſt* minus J.
30. Tamphilanam) *Tamphilianam* J. *Pamphilianam* A.
34. ſi quid) *ſi quidem* J. *ſiquidem* A.
119. 13. affluentiam) *affluentem* A.
15. *Deeſt* hoc J. A.
17. domum) *in domum* A.
25. acroama) ἀκρόαμα A.
120. 1. Nullos habuit) *nullos habuerit* J. A.
2. Ardeatinum) *Aretinum* J.
14. in nitendo) *innitendo* J. A.
admiſiſſet) *amiſiſſet* J. male.
16. Numquam) *Nuſquam* J. A.
19. *Deſunt prænomina* M. *&* Q. *in* Jen. *&* Ald.
Marii Hortenſii) *Marci & Hortenſi* J. *Marcique Hortenſi* A.

120. 30. ei Quintus) *ejus* . A. J.
31. Ei rei) *Et rei* J. male .
33. ſexdecim) *undecim* J. ridiculo errore .
35. deſideret) *deſiderat* J. A.
121. 2. ac mutationibus) *æmulationibus* J. A.
11. *Deeſt* eſſet J. perperam .
13. æqualem) *ætatem æqualem* J. *ætate æqualem* A.
19. habuit) *habuerat* J. A.
25. populi Romani) *populo Romano* A.
31. a quo) *a quoque* J. A.
34. de Corneliorum , & Fabiorum , & Æmiliorum quoque) *Fabiorum* , *&* *Æmiliorum* J. A.
122. 7. quiniſve) *quiniſque* J. A.
13. poterimus) *potuerimus* J. A.
19. *Deeſt* filii J.
22. humiliore) *humiliores* J. A.
23. tribuerit) *tribueret* J. A.
25. eſt autem) *autem eſt* A.
26. collocarat) *collocavit* J. A.
123. 2. interceſſit) *interceſſerit* J. A.
3. *Deeſt* non A.
9. ab) *a* J. A.
11. tum his terris) *eum literis* A.
quid curæ) *Deeſt* quid J.
23. *Deeſt* eſt J. A.
24. eſſet) *eſt* J. A.
25. annos) *annis* J. A.
27. teneſmon) *tenaſmon* J. A.
31. fiſtula) *fiſtulæ* J. A.
32. accideret) *accederet* J. A.
124. 1. innixus) *nixus* A.
5. nihilque reliqui feci) *me nihil reliqui feciſſe* J.A.
19. compreſſit) *depreſſit* J. A.
22. Cal. April.) *Cal. Aprilis* J. A.

IN-

INDEX

Verborum, & Phraſium maxime inſignium quæ in CORNELIO NEPOTE *occurrunt.*

Prior numerus paginam, ſequens lineam denotat.

ABeſſe ab inſolentia gloriæ. 76. 19
Accedere ad amicitiam alicujus. 79. 15
Accedere ad conſilium. 6. 31
Accelerare. ne ad id quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi acceleraret. 124. 15
Accipere. orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriæ caritate. 65. 3
Accredere. 56. 28
Acquieſcere, pro diem ſupremum obire. 107. 2
Acroama, ἀκρόαμα. auditio, vel qui auditur. 119. 25
Acta. litus. 78. 7
Acutus ad fraudem. 46. 22
Addere multas res novas in edictum. 109. 9
Adhibere nullam memoriam contumeliæ. 67. 12
Adhiberi in convivium. 4. 15
Adjacere mare aliquod. 53. 5
Æſtimare litem. 9. 29
Alpici. qui Alpes incolunt. 100. 31
Amiculum. palliolum. 25. 5
Amiſſus, us. amiſſio. 31. 35
Amittere animam. 69. 6
Amor venereus. turpis & laſcivus. 21. 17
Anagnoſtes, ἀναγνώστης. lector. 119. 2
Anniculus. unius anni. 122. 27
Anno vertente. anni ſpatio. 75. 33
Apparere, pro parere ac præſto eſſe ad obſequendum. 87. 31
Aſpergi infamia. 29. 24
Aſſecla. qui aliquem aſſectatur. 113. 33
Aſtu, ἄστυ. pars Athenarum a portu ſejuncta, ubi nobi-

bi-

biliores habitabant. *il corpo della città.* 12.23.-32. 12
Attendere animum ad cavendum. 31. 4
Attingere ſummas rerum. 70. 7
Audire. inſuetus male audiendi. 46. 12
Αὐτοματία Dea. Fors Fortuna. 93. 33

B

Bono quodam naturali. 36. 28

C

Cadere in ſuſpicionem alicujus. alicui ſuſpectum fieri. 20. 18
Caduceus, κηρυκεῖον. virga quædam, quam præferebant legati pacem petentes. 105. 18
Capere. qui propter odium fructum oculis ex ejus caſu capere vellent. 86. 24
Capitulatim. per ſumma capita. 109. 30
Cardaces. pedites Perſarum. 60. 8
Caſtra nautica. quæ fiebant in litore prope claſſem. 33. 34
Celebritas. cœtus, conventus, frequentia. 4. 17
Chalciœcus, χαλκίοικος. ita Minerva Lacedæmone appellabatur, quod in æde ænea coleretur. 22. 15
Chiliarchus, χιλίαρχος. qui mille viris præfectus eſt. 40.13
Circumſederi. obſideri. 82. 18
Circumvehens pro circumvectus. 53. 1
Citari victorem Olympiæ. 4. 9
Citharizare, κιθαρίζειν. citharа canere. 63. 15
Claſſiarius. præfectus claſſis. 9. 18
Claſſis maxima poſt hominum memoriam. 13. 22
Claudere urbem operibus. i. e. machinis militaribus. 9. 11
Collabefactus. e ſtatu depulſus, ſubverſus. 17.31
Componere bellum. ab armis diſcedere. 33. 26
Compoſito. compoſita & comparata fraude. 59.13
Concedere habitatum Argos &c. 15. 15

Con-

Conciliari amiciores. i. e. fieri. 74. 20
Condiſcipulatus, *us*. ſocietas condiſcipulorum. 113. 4
Conflare bellum. 51. 2
Conſervare jusjurandum. 100. 9
Conſtituere ſibi magnam auctoritatem. 41. 24
Contineri alicujus hoſpitio. 26. 6.
Cooriri. *riſus cum bilaritate coortus eſt*. 68. 26
Copula. vinculum. 56. 23
Creſcere virtutum laude. 109. 15

D

Damnatus voti. voto obligatus, voti reus, voti compos. 94. 14
Dare locum nocendi. 96. 25
Dare ſenatum legatis. 103. 16
Dare veniam alicujus. i. e. aliquid concedere. 16. 33
Decemplex. qui decem partibus alium ſuperat. 8. 20
Decernere ſtatuas. 9. 4
Delegare. *ſtudioſos Catonis ad illud volumen delegamus*. 110. 4
Delere urbem incendio. 12. 24
Demigratio. abitus in coloniam. 5. 4
Depelli a gradu. 13. 11
Deponere animam. 99. 14
Deportare triumphum alicunde. 108. 27
Deprecari amicorum pericula. ab amicorum capite precibus periculum amovere. 118. 4
Deſcendere in Græciam. 18. 9
Deſciſcere. *Helleſpontus deſcierat*. i. e. imperio ſe ſubduxerat. 53. 19
Devotio. exſecratio, dirarum imprecatio. 30. 17
Deuti. abuti. 86. 33
Dicere. *data eſt Eumeni Cappadocia*, *ſive potius dicta*; *nam tum in hoſtium erat poteſtate*. 80. 7
Dicis cauſſa. moris & conſuetudinis ergo. 115. 1
Diligens imperii. qui nihil in eo quod imperandum eſt, vacuum relinquit, ſed ſtatim imperat. 39. 13
Diligi turpius quam par eſt. 98. 7.
Dimittere occaſionem datam. 6. 24
Diripere Luſitanos. 109. 32

Diſcedere a pugna infectis rebus. 9. 24
Diſcedere domos ſuas. 12. 26
Diſertiſſimus gracæ linguæ eloquentia. 28. 23
Disjici. ille conſenſionis globus hujus unius diſſenſione disjectus eſt. 114. 33
Diſpalati. vagi, palantes. 25. 22
Diſtineri litibus. 115. 26
Diſtringi bellis. 107. 8
Dodrans. novem unciæ patrimonii, quaſi detracto quadrante ab aſſe integro. 113. 1
Donicum pro donec ἀρχαϊκῶς. 97. 6
Dynaſtes, δυνάστης. rex, ſive magiſtratus magna potentia. 55. 27

E

Elatius. ſuperbe magis. 19. 30
Elicere alicujus epiſtolas. 123. 5
Emergere ſe e malis. 117. 1
Ephemeris, ἐφημερίς. libellus in quo acta & ſumtus quotidiani ſcribuntur. 119. 20
Ephori. ſummus Lacedæmoniorum magiſtratus. 14. 23
Ephorûm pro *Ephororum*. 75. 20
Eſſe. in quo uno eſſet tantum, ut quoad ille viveret ipſi ſecuri eſſe non poſſent. 87. 16. *ut tum erant tempora.* 110. 11
Eſſe apertum. i. e. manifeſtum. 39. *lin. ult.*
Eſſe illuſtre maxime alicui, quod &c. 95. 2
Eſſe in colloquio. 62. 11
Eſſe induſtriæ non mediocris. 119. 11.
Eſſe in eo ut &c. *cum jam in eo eſſet ut oppido potiretur.* 9. 13. ita Lucretius l. IV. prope finem: *Atque in eo Venus eſt ut muliebria conferat arva.*
Eſſe in timore. 10. 16
Eſſe magni. ejus opera magni fuit. 39. 4
Eſſe magno præmio alicui. i. e. magno compendio & lucro. 22. 7
Eſſe ſuper. Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naves, nihil erat ſuper. 33. 18
Exacui ira. 90. 15
Exadverſum. juxta. 12. 20
Exerceri. exercebatur plurimum currendo & luctando, ad eum finem quoad

ſtans complecti poſſet atque contendere. 63. 33
Exercitus conducticius. 49. 16
Exire. *de pecunia ſciebat exiſſe famam*. 104. 14
Exire in turbam. prodi, manifeſtari. 59. 2
Experiri aliquem. alicujus periculum facere. 98. *l. ultima*.
Expoſcere publice. i. e. populi nomine. 15. 32
Exprimere imaginem conſuetudinis atque vitæ. 63. 5
Exſculpere pro eradere quod ſculptum erat. 19. 24
Exſplendeſcere. 110. 19

F

Fabiani milites. qui Fabii inſtitutionem ſervabãt. 49. 19
Facere adverſus aliquem. 84. 17
Facere bellum regi. 73. 30
Facere cum aliquo. *cum animadverteret Deorum numen facere ſecum*. 74. 19
Facere myſteria. ſacris occultis operari. 29. 25
Facere opus. ædificare. 14. 21
Facere pecunias magnas ex aliqua re. 23. 14
Facere poteſtatem ſui. 75. 13
Facere verſuram. æs alienum alieno ære diſpungere, creditorem mutare. 111. 12
Factum magnificentiſſimum, μεγαλοπρεπέστατον. 37. 3
Fautrix. quæ favet. 77. 35
Ferre expenſum ſumtui. 119. 20
Fieri palam. *hujus de morte ut palam factum eſt*. 48. 3
Fieri robuſtiorem. adultum videlicet. 28. 31
Forma imperatoria. 49. 25
Funditores. milites qui fundis rem gerunt. 69. 9
Fungi primum munus militare. 55. 17

G

Gerere bellum magna *ſanctitate*. 27. 14
Græcia gens. 94. 22. ſic *Aſia palus* apud Virgilium, & *Campania terra* apud Tibullum.
Gynæconitis, γυναικωνῖτις. mu-

mulierum conclave apud Græcos. 4. 20

H

Habere ad manum aliquem ſcribæ loco. 79. 18
Habere concilium amicorum. amicos convocare. 64. 20
Habere contentionem cum aliquo. 73. 11
Habere poteſtatem. *nullius conditionis poteſtatem non haberet*. i. e. cujuslibet conjugii. 117. 32
Helotes, εἵλωτες. ſervi quidam publici Lacedæmoniorum, præfecti agris arandis ac excolendis. 21. 9
Hemerodromus, ἡμεροδρόμος. qui uno die magnum viæ ſpatium curſu emetitur. 7. 25
Heredium. parvum prædium quod ex hereditate accipitur. 108. 8
Hermæ, ἑρμαῖ. Mercurii ſtatuæ lapideæ, quadratæ, ſine brachiis, ad cubi figuram conformatæ. 29. 9
Hetærice, ἑταιρικὴ. ſocialis. Ita vocabatur ala equitum apud Macedones ab amicitia & veluti ſodalitate regia. 79. 28
Hibernacula. quartieri d' inverno. 75. 3
Hiemare. hiemem agere. *ſvernare*. 74. 29
Hierophanta, ἱεροφάντης. ſacrorum antiſtes. 71. 29
Honoratior. 79. 5
Honores effuſi atque obſoleti. 8. 28

I

Immodeſtia. temeritas. Vide Plautum Amphitr. Act. 1. Sc. 1. 25. 20
Impedimenta, ἀποσκευή. bagaglio. 37. 29
Imperare pecunias privatis per epiſtolas. 114. 13
Implicatus tyrannide. 42. 6
Implicitus in morbum. 24. 29
Imponere vadimonium. 94. 3
Indiligens. 112. 18
Inferre. *plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli*. ideſt longe plura quam omnes antea Graji. 16. 18
Inire conſilia reges Lacedæmoniorum tollere. 26. 22

In-

Impræſentiarum . in præſentia rerum . 102. 13
In propatulo . palam . 104. 20
Internecio . exitium , pernicies ultima . 80. 23
Interſerere . interponere . 7. 15
Intuuntur . intuentur . 51. 21
Invehi . *multa invectus eſſet in Thebanos* . 66. 20
nonnulla inveheretur in Timoleonta . 94. 13
Inveteraſcere . 111. 17
Iphicratenſes milites . qui Iphicratis inſtitutionem ſervabant . 49. 20

L

Lecticula . parva lectica . 124. 24
Legere viritim . cum ſcilicet vir virum legebat ſuæ ſalutis cauſſa , cum quo in prœliis verſaretur . 19. 15
Liber gravis . pluribus paginis compactus . 27. 17

M

Macrochir, μακρόχειρ . longimanus . 95. 2
Maledicentiſſimus . 35. 29
Malitioſe . malo animo & mente . 32. 31
Manceps . qui manu capit , redemtor, conductor publicorum operum , fidejuſſor . 113. 24
Manere in pactione ſumma fide . 74. 12
Manubiæ . præda ex hoſtibus . 24. 12
Mare ſcopuloſum . 116. 33
Mederi ſatietati & ignorantiæ lectorum . 70. 10
Medimnus, μέδιμνος . menſura Attica ſex modiorum . 111. 21
Merere ſtipendium . militare . 108. 12
Metallum pro argentifodina . 11. 12
Miſcere plura . 19. 18
Mitti . *qui ſuper tali cauſſa eodem miſſi erant* . 21. 20
Mnemon , μνήμων . *memor* . 95. 2
Mora , μοῖρα . pars exercitus Lacedæmonii, quæ conſtabat quingētis militibus ; ut nonnullis placet , ſeptingentis : ut aliis, nongentis . 49. 11
Multo formoſiſſimus . 28. 8
Myſteria , μυστήρια . ſacra Cereris occulta . 29. 23

Nan-

N

Nanciſci morbum. 123. 25
Natu magno. ſenecta ætate. 22. 19
Natura malefica. difficilis & maligna. 78. 1
Natus minor quinque & viginti annis. 100. 20
Naves onerariæ. quæ longis, ſive militaribus, ſerviebant. 11. 24
Nemo non. aliquis. 56. 27
Nominatim. ipſo nomine ſine ambagibus dicto. 5. 9

O

Obducta nocte. 101. 28
Obterere laudem virtutis invidia. 91. 27
Obtrectare inter ſe. 17. 26
Offenſus fortuna. 25. 4
Orator probabilis. qui probari poſſit. 109. 19
Oſtraciſmus, ὀστρακισμός. teſtarum ſuffragium apud Athenienſes, quas ὄστρακα appellabant. 24. 17

P

Parere, *non parere noluit*. 30. 8
Paucitas, ὀλιγότης. 60. 4
Pecunioſus, πολυχρήματος. 23. 14
Peltaſtæ, πελταστάι. qui peltas, *id eſt* ſcuta breviſſima, gerebant. 48. 27
Peradoleſcentulus. 79. 14
Peragere propoſitum. 124. 21
Perducere. *magna cum ambitione Syracuſas perduxit*. 43. 7
Perfuga. transfuga. 59. 5
Perilluſtre. 118. 5
Placatis in ſe ſuorum civium animis. 49. 34
Pœcile, ποικίλη. porticus Athenienſium a varietate ſic appellata, ubi depicta pugna Marathonia. 8. 33
Ponderare. æſtimare. 36. 18
Poſſeſſiones vacuefactæ. 92. 31
Poſt neque ita multo. 24. 27
Potiri ſummam imperii. 81. 4
Prabere ſe pari diligentia. 103. 9.
Prabere ſuſpicionem hominis non beatiſſimi. 78. 13
Præcurrere nobilitate. 36. 25
Præs. ſponſor, qui præſto eſt loco alterius, fidejuſſor. 113. 24
Præſtare omnes doctrina. 112. 1

Præſtituere diem certam. 51. 11
Premi ancipiti periculo. cum ſcilicet hoſtes a fronte & a tergo inſtant. 12. 19
Principia, τὰ πρωτεῖα. locus in medio caſtrorum, ubi principis tabernacula. 83. 31
Procurare ſacra. 12. 4
Prælium illuſtriſſimum. 19. 11.
Proficiſci ſubſidio aliquibus. 49. 21
Promittere religioſe. caute & cum quadam religione. 120. 12
Propagare fines imperii. 97. 33
προσκυνεῖν. *adorare.* 40. 19
Puerulus. 99. *l. ult.*

R

Reddere civitatem ferociorem. i. e. animoſiorem, & paratiorem ad alios laceſſendos. 11. 11
Reddere debitũ naturæ morbo. 95. 11
Redire. pecunia publica quæ ex metallis redibat. 11. 11. *ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant.* 17. 8.
Redire ad officium. 9. 8
Reficere ſe. amiſſas vires recuperare. 77. 19
Regio ſaltuoſa. ſaltibus & nemoribus invia. 57. 7
Remigrare. redire. 112. 25
Reminiſci plura bona. excogitare, animo comprehendere. 28. 24
Renuntiare. renuntiat, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent. renuntiare hic eſt nuntio vel verbis irritum facere id de quo convenerat. 35. 1
Reſacrare. devotum & exſecrabilem ad ſacra rurſus admittere. 32. 19
Reſcindere pontem. 6. 29
Reſtituere in priſtinum. 91. 9
Retrahere ab interitu. 68. 15
Rhapſodia, ῥαψωδία. contextus carminum. 45. 32

S

Scytala, σκυτάλη. genus epiſtolæ ſecretioris apud Spartanos. de qua vide Gellium l. 17. c. 9. 20. 35
Scythiſſa. mulier e Scythia. 55. 11. *ſic* Threſſa e Thra-

Thracia, Creſſa *e Creta*, Phœniſſa *e Phœnicia*, Libyſſa *e Libya*.
Secius. minus. 5. 32
Segregari ab interioribus cõſiliis. 99. 27
Seneſcere. *cum opes Athenienſium ſeneſcere videret*. 31. 7
Servire famæ. 10. 30
Seſſores, εἰκισταί. habitatores. 24. 9
Seſtertio vicies. ſexto caſu, a vicies ſeſtertium. 119. 32
Sidere navem. dicitur de ea quæ paullatim demergitur. 52. 5. Propertius lib. 2. *Nunc ad te, mea lux, veniat mea litore navis Servata, an mediis ſidat onuſta vadis*.
Siſtere vadimonium. vades dare. 115. 28
Sopor. pharmacum ſoporiferum. 43. 21
Sparus. telum ruſticum in modum pedis recurvum. 68. 35
Spectare. *longe alio ſpectabat atque videri volebant*. 13. 35
Stare adverſus populi commoda. 90. 17
Stare pari faſtigio in utraque fortuna. 119. *l. ult.*
Stat mihi alere morbum deſinere. i.e. decrevi, ſtatui. 124. 8
Subornare. falſo inſtruere aliquem remotis arbitris. 89. 14
Suis amicis pro ejus amicis. 116. 21
Superare tantum non omnes. 55. 8
Supportare. vehere. 117. 11
Supprimere claſſem. retinere a curſu & progreſſu. 53. 32
Suſcipere infinitum bellum. alterutrius exitio tantummodo terminãdum. 61. 30
Suſpicax. ſuſpicari facilis. 54. 6

T

Telum ſubalare, μαχαίριον μικρόν. quod ſub alis ſive axillis geſtabatur. 35. 14
Temporarius. ad tempus; qui temporis cauſſa largitur, aut aliquid agit. 117. 14
Tenere adverſum alicui. ſubaudi *iter*, *curſum*. 5. 18
Tenere navem in anchoris. 16. 8

Tene-

Tenere ſecundum imperii gradum. 40. 14
Tenere ſe domi. 47. 10
Tenere ſummus imperii. 6.33
Teneſmus, τεινεσμός. crebra & inanis voluntas egerendi. 123. 27
Teſta & *teſtula*. fruſta fictilium, quibus utebantur Athenienſes ad ferenda ſuffragia, cum cives ob potentiam ſuſpectos ex urbe pellere volebant. 15. 14. - 17. 31
Teſtatior. certior. 30. 17
Timere inter ſe. 44. 9
Tranquillari. 112. 25

V

Vacuefacere. vacuare. 24.9
Valentiſſimus pro opulentiſſimus. 97. 32
Valere. id reſponſum quo valeret, cum intelligeret nemo. 111. 31
Venditare ſe florentibus. 117. 15
Venire in opinionem. 9. 17
Ventitare. ſæpius venire. 112. 21.
Verboſior. 123. 5
Veſperaſcente cælo. 71. 16
Vicinitas. ipſi vicini. 35. 7
Victoria ſecunda hoc accidit. i. e. favente. 72. 35
Vinea. genus machinæ militaris. 9. 12
Vinolentus. ebrietati deditus. 36. 7
Vitia emendata virtutibus. 10. 20
Vitulina, norum. caro & exta vituli. 78. 18
Undecimviri. magiſtratus Athenis, cui publice damnati ad ſupplicium tradi ſolebant. 90. 20
Vocitare. vocare. 48. 5.

FINIS.

As, is. un baiocco i Italia.
Bonus. Dua baiocchi
Sestertius. est quarta pars Julij
Julius. idem est de fiorenus Belgicus
Drachma argenti attica / Un Giulio
si ne brija. — 1½ — fiorino
Talentum habiquum
argenti — 1330 &c.
auri — 12000. —
Mna arg. habiq —
25. fiorini —
Mna auri habiq
50. fiorini —
Argenteus un fiorino
e dui carlini

PATAVII. CIƆ IƆ CC XXI.

NON. QUINCTILIBUS.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

C
J
A
Ga
La
Jo
Hi
Jaco
Mar
Jo. B
Aug
Serm
Corn

Catalogus Librorum qui hactenus prodierunt Patavii ex Typographia Cominiana, ſumtibus Vulpiorum inſtituta.

JOannis Poleni de Motu Aquæ Mixto Libri duo. 1717. cum figuris. 4.

Andreæ Naugerii, Patricii Veneti, Opera. 1718. 4. chart. major.

Gabrielis Faërni Cremonenſis Fabulæ Centum, & alia Opuſcula. 1718. 4. chart. major.

La Coltivazione di Luigi Alamanni, e le Api di Giovanni Rucellai, ec. 1718. 4. *in carta grande*.

Joannis Poleni de Caſtellis per quæ derivantur Fluviorum Aquæ habentibus latera convergentia, Liber. *&c.* 1718. cum figuris. 4.

Hieronymi Fracaſtorii Veronenſis Poëmata omnia *&c.* 1718. 8. chart. major.

Jacobi Sannazarii **Neapolitani** Carmina *&c.* 1719. 4.

Marmi Eruditi, Opera Poſtuma del Conte Sertorio Orſato, colle Annotazioni del P. D. Gianantonio Orſato. aggiuntavi la Vita del Conte Sertorio, ſcritta dal Dottor Gianantonio Volpi. 1719. 4. *in carta grande*.

Jo. Baptiſtæ Morgagni Adverſaria Anatomica Omnia. 1719. cum figuris. 4. chart. major.

Auguſtini Valerii, Patricii Veneti, S.R.E. Cardinalis, Epiſcopi Veronenſis, Opuſculum numquam antehac editum de cautione adhibenda in edendis libris, & nonnullorum Patricior. Venetor. Orationes. 1719. 4.

Sermoni Famigliari di S. Carlo Borromeo, fin ora non più ſtampati. 1720. 4.

Cornelii Nepotis quæ exſtant omnia. Editio accuratiſſima, cum Var. Lect. Edit. principis Nicolai Jenſonis, & Aldinæ; nec non indice elegantiorum Nepotis locutionum. 1721. Editio ſecunda. 8.

Pro-

Proſpectus Illyrici Sacri, Auctore R. P. Philippo Riceputi e Soc. Jeſu. 1720. 4. chart. major.

Sancti Gaudentii Brixiæ Epiſcopi Sermones qui exſtant, nunc primum ad fidem MSS. Codd. recogniti, & emendati. Acceſſerunt Ramperti, & Adelmanni Venerabilium Brixiæ Epiſcoporum Opuſcula. Recenſuit ac Notis illuſtravit Paullus Galeardus Canonicus Brixianus. 1720. 4. chart. major.

C. Valerii Flacci Setini Balbi, Patavini, Argonauticon libri VIII. ex recenſione Nicolai Heinſii Dan. F. & Petri Burmanni V. C. cum argumentis Ægidii Maſerii, & indice verborum & phraſium aliquot inſigniorum. 1720. 8.

Jo. Poleni in Gymnaſio Patavino Mathematum Profeſſoris, de Matheſis in Rebus Phyſicis utilitate Prælectio: acceſſit Commentariolum ejuſdem de Defectu Lunæ qui contigit V.Id.Sept.1718. 4.ch.m.1721.

Titi Lucretii Cari de Rerum Natura Libri VI.ad optimorum exemplarium fidem recenſiti. Acceſſerunt Variæ Lectiones quæ in Libris MSS. & excuſis necnon Eruditorum Commentariis notatu digniores occurrunt. Singulis Libris adjecta ſunt argumenta Thomæ Creechii, & impiorum abſurdorumque Poëtæ dogmatum cenſura, eodem Creechio auctore. Acceſſere Jo.Antonii Vulpii ad Jo. Gratianum in Gymnaſio Pat. Philoſoph. Prof. Primarium Epiſtola, & novus locupletiſſimus Index. 1721. 8.

A.M.T. Severini Boëthii de Conſolatione Philoſophiæ libri V. cum optimis editionibus collati. Acceſſere Theodori Pulmanni de Metris Boëthianis libellus: Elpidis, primæ Boëthii uxoris, Hymni qui exſtant &c. Præmiſſæ ſunt Petri Bertii erudita Præfatio in Boëthium, & Boëthii Vita Julio Martiano Rota ſcriptore. &c. 1721. 8.

Quid magis est saxo durum, quid mollius aqua?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

VA11553459

Digitized by Google

Oracundis [illegible] Adiuuat Vaueo Vir[illegible]
[illegible] Accepi[illegible] impetus Blandam[illegible]
[illegible] fugas. [illegible] de fres [illegible]

Agesilaus Lacedemonius militum Imperator
[illegible] Antetulit [illegible] religionem
et apud barbaros religionis [illegible] sicut in
Grecia sanctas Deorum templa habuit ita [illegible]
simulacra, Aras quas conseruauit. fol. 76. =

Cibaria Virgas et Onus Asino; Panis, disci-
plina, et opus seruo. Eccles. c. 33. =

Cimonis summa liberalitas. fol. 123. et 129.

Plus Valet in Amicitia similitudo Morum,
quam ipsa Affinitas. Corn. Nep.

Multorum Obtrectatio deuincit Vnius Vir-
tutem. Corn. Nep.

Epaminondae Thebani [illegible] Vita, eiusq; finis. f. 69

Mittit Luctus signa futuri
Mens ante sui presaga Mali. Sen.

[illegible] Google

Est enim hoc commune vitium in magnis, liberisque Civitatibus ut Invidia gloriae comes sit: et libenter de his detrahunt, quos altius emergere videant: Reg. animo [illegible] quo Pauperes alienam opulentiam intueantur fortunam. fol. 51. =

Per l'adulterio di Lucretia ne furono cacciati i Re da Roma.
Per l'adulterio di Virginia si estinse il Decemvirato.
Per l'adulterio di Giulia fu tolta la potestà a' Consoli romani. —

Est autem iustum consilium ut qui [illegible] in necessitate alteri adiuvari [illegible] adiuvet et infirmiorem, in quo est ipse potentior
[illegible] Epist. in 5. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

Quomodo poteris ibi esse misericors; Ergo [illegible] enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. Tob. c. 4. =

Per usura facere — pigliar danari ad interesse.
[illegible] — sottigliezze — [illegible] giusto.
Anguistia — [illegible] —

XIII
B. 11

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1 H7.
H.
Hl.

Digitized by Google